

Forest Stewardship Council®

FSC-standard för skogsbruk i Sverige

Titel	FSC-standard för skogsbruk i Sverige
Referenskod	FSC-STD-SWE-03-2019 SW
Status	Godkänd
Omfattning	Nationell Alla skogstyper och storlekar på markinnehav
Godkänd av	Policy and Standards Committee
Datum för inlämning	2018-12-14
Datum för godkännande	2019-10-18
Publiceringsdatum	2020-06-30
Giltig från	2020-10-01
Infasningsperiod	12 månader (2021-10-01)
Giltighetsperiod	Fem år från giltighetsdatum eller tills standarden revideras, ersätts eller dras tillbaka
Nationell kontaktperson:	Henrik von Stedingk, FSC Sverige (kontakt@se.fsc.org)
Kontaktuppgifter till FSC Performance and Standards Unit:	FSC International Center - Performance and Standards Unit - Adenauerallee 134 53113 Bonn, Germany +49-(0)228-36766-0 +49-(0)228-36766-30 psu@fsc.org
© FSC Sweden 2020. All rights reserved. FSC®F000229	
<p>Forest Stewardship Council® (FSC) är en fristående, icke-vinstdrivande, ideell förening som verkar för ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar.</p> <p>FSC:s vision är att skogens verkliga värde erkänns och integreras fullt ut i samhällen världen över och att FSC är en ledande drivkraft för ett förbättrat skogsbruk och en för marknadsutveckling som vänder trenden i världens skogar till ett hållbart brukande, bevarande, och respekt för alla.</p>	
<p>Bilder på framsidan, från vänster:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lavskrika (<i>Perisoreus infaustus</i>), stannfågel som lever i äldre barrskog i norra Sverige. Foto: Mostphotos. 2. Tamren på lavbete i skogen. Foto: Mostphotos. 3. Gallring i tallskog. Foto: FSC Sverige 	

FSC-STANDARD FÖR SKOGSBRUK I SVERIGE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
FSC-STANDARD FÖR SKOGSBRUK I SVERIGE.....	10
PRINCIP 1: LAGEFTERLEVNAD.....	10
PRINCIP 2: ARBETARRÄTTIGHETER OCH ARBETSVILLKOR.....	13
PRINCIP 3: URFOLKS RÄTTIGHETER.....	21
PRINCIP 4: RELATIONER PÅ SAMHÄLLSNIVÅ	28
PRINCIP 5: UTBYTE AV SKOGEN.....	34
PRINCIP 6: MILJÖVÄRDEN OCH MILJÖPÅVERKAN	36
PRINCIP 7: PLANERING	56
PRINCIP 8: UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING	61
PRINCIP 9: <i>HÖGA BEVARANDEVÄRDEN</i>	63
PRINCIP 10: GENOMFÖRANDE AV BRUKNINGSÅTGÄRDER.....	68
ORDLISTA.....	76
BILAGA 1: LISTA PÅ TILLÄMPLIGA LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH NATIONELLT RATIFICERADE INTERNATIONELLA KONVENTIONER OCH AVTAL	89

INLEDNING

Denna standard gäller för FSC-certifierat skogsbruk i Sverige. Reglerna är framtagna av FSC Sverige och bygger på FSC:s *principer* och *kriterier*.

Detta är den tredje standardversionen i Sverige. Den första kom 1998 och den andra 2010. Standarden har tagits fram av FSC Sveriges medlemmar. Medlemmarna representerar ekonomiska, sociala och miljöintressen avseende skog och skogsbruk. Standardförslaget har varit ute på konsultation vid två tillfällen, hösten 2016 och sommaren 2018, där alla intressenter har kunnat lämna synpunkter och sedan ytterligare bearbetats. Standarden godkändes av FSC International den 17 december 2019 och av FSC Sveriges styrelse den 28 januari 2020.

BESKRIVNING AV FOREST STEWARDSHIP COUNCIL (FSC)

Forest Stewardship Council (FSC) är en internationell medlemsorganisation som arbetar för att världens skogar ska brukas ansvarsfullt.

Forest Stewardship Council etablerades 1993, som följd av FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Syftet är att främja ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt bärkraftigt bruk av världens skogar.

Ett miljöanpassat skogsbruk säkerställer att produktionen av trävaror, andra skogsprodukter än trävaror och *ekosystemtjänster* bevarar skogens *biologiska mångfald*, produktivitet och ekologiska processer.

Ett socialt ansvarstagande skogsbruk ger långsiktiga fördelar för både *lokalsamhället* och samhället i stort. *Jämställdhet* främjas samt diskriminering motverkas och den som utför arbetet omfattas av schyssta arbetsvillkor och god arbetsmiljö. *Urfolk* och deras rättigheter respekteras.

Ett ekonomiskt bärkraftigt skogsbruk innebär att skogsskötseln organiseras och genomförs på ett lönsamt sätt, utan att lönsamheten skapas på bekostnad av skogliga resurser, *ekosystemet* eller berörda samhällen. Svårigheten att skapa balans mellan behovet av att generera tillräckligt hög ekonomisk avkastning och principerna för ansvarsfullt skogsbruk kan minskas genom insatser för att skapa en marknad där skogsprodukter och tjänster erbjuds till sitt fulla värde.

FSC är en internationell organisation som har ett system för frivillig certifiering som verifieras av oberoende, tredje part. Genom detta system blir det möjligt för *certifikatsinnehavare* att saluföra sina produkter och tjänster som resultatet av ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt bärkraftigt skogsbruk. Dessutom upprättar FSC standarder för ackreditering av de *certifieringsorganisationer* som ska bedöma efterlevnaden av FSC:s standarder.

Det FSC International är också en ideell medlemsorganisation. De internationella medlemmarna är placerade i tre olika kammare: ekonomisk kammare, social kammare och miljökammaren. Alla medlemmar är placerade i den kammare som stämmer överens med deras intressen. Vid beslut strävas efter konsensus. Vid omröstningar har kamrarna samma röststyrka, oavsett medlemsantal.

FSC Sverige är en fristående, ideell medlemsorganisation i FSC Internationals nätverk. De nationella medlemmarna är precis som i FSC International uppdelade i tre kammare med motsvarande beslutsordning. Ekonomisk kammare, social kammare och miljökammare har lika många representanter i styrelse och arbetande kommittéer.

FSC:S ÖVERGRIPANDE REGELVERK

FSC:s *principer* och *kriterier* är det övergripande regelverket för ett ansvarsfullt skogsbruk inom FSC. Alla världens skogsbruksstandarder för FSC måste leva upp till dessa krav. I denna standard är indikatorerna anpassade till våra förutsättningar i Sverige. Det är indikatorerna som *certifikatsinnehavaren* ska följa och som de blir reviderade mot. Genom att indikatorerna följs, uppfylls *kriterierna* och därmed även *principerna*. FSC:s *principer* och *kriterier* publicerades första gången 1994 och reviderades senast 2012 (FSC-STD-01-001 V5-2).

FSC:s *principer* och *kriterier* tillämpas tillsammans med andra relaterade regeldokument från FSC. Det utgör FSC:s system för frivillig och oberoende tredjepartscertifiering av skogsbruk.

FSC International har utvecklat en internationell skogsbruksstandard, International Generic Indicators – IGI, (FSC-STD-60-004). Den internationella standarden innehåller förslag på indikatorer samt riktlinjer som anger vad som krävs för att nå upp till kraven i respektive *kriterium*. I revisionen av den svenska skogsbruksstandarderna måste vi förhålla oss till IGI:s indikatorer och riktlinjer (FSC-PRO-60-006).

Denna standard har tagits fram i enlighet med FSC:s krav på standardutveckling avseende process och standardens struktur (FSC-STD-60-002 och FSC-STD-60-006).

STANDARDENS UPPBYGGNAD

Standard består av olika delar:

INLEDNING: Här anges ramarna för standarden och certifieringen. Relevanta delar ska följas i tillämpningen av standarden.

PRINCIPER: De tio *principerna* anger huvudområden för FSC:s krav och är lika för FSC:s standarder över hela världen.

KRITERIER: *Kriterierna* specificerar kraven i *principerna* och *kriterierna* är internationella.

INDIKATORER: Indikatorerna är framtagna för svenska förhållanden. *Certifikatsinnehavaren* ska följa indikatorerna för att leva upp till FSC:s krav. Efterlevnad av indikatorer leder till uppfyllnad av *kriterier* som i sin tur leder till uppfyllnad av *principen*.

RIKTLINJER: Riktlinjer är en utveckling av indikatorerna och ska följas av *certifikatsinnehavaren*. När det finns undantag från en indikator finns de i riktlinjen.

VÄGLEDNING: Vägledningen är en rekommendation och hjälp för att förstå och nå kraven i denna standard. De skrivs i kursiverad och grå text.

ORDLISTA: Här definieras de begrepp som används i standarden. Definierade begrepp är kursiverade i denna standard.

Om det i standardtexten står "exempelvis" eller "bör" så är det en form av vägledning eller rekommendation och inte ett krav.

STANDARDENS TILLÄMPNINGSSOMRÅDE

FSC-standard för skogsbruk gäller för alla typer av skog i Sverige. Certifierade markägare har egna certifikat eller är certifierade via ett *gruppcertifikat*. Hela arealen i *skogsbruksenheten* räknas in i den certifierade arealen även om många krav i denna standard endast gäller för *produktiv skogsmark*, det vill säga *skogsmark* som kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år. Hela skogslandskapet räknas in, inklusive myrmarker och småsjöar. Även andra typer av marker som inte räknas som skog kan ingå i certifikatet, exempelvis trädbärande betesmarker.

Denna standard innehåller krav som kan variera med storleken på *markinnehav*. De flesta kraven i standarden gäller alla certifierade markägare oavsett storlek. Några krav gäller endast för större markägare (med mer än 5 000 hektar *produktiv skogsmark*), andra krav gäller för skogsägare med mindre än 5 000 hektar *produktiv skogsmark*, och vissa krav gäller endast för mindre markägare (med mindre än 1 000 hektar *produktiv skogsmark*). Det anges tydligt för vilken storlekskategori som kravet gäller.

SKALA, INTENSITET OCH RISK

FSC:s *principer* och *kriterier* är i allmänhet oberoende av bruksåtgärdernas areella *skala* och *intensitet*. FSC:s *principer* och *kriterier* identifierar och erkänner samtidigt att metoderna för att uppfylla *principerna* och *kriterierna* kan skilja sig åt, beroende på brukandets *skala* och *intensitet* och beroende på *risk* för negativa effekter som är kopplade till *certifikatsinnehavaren*, organisationen, *skogsbruksenheten* eller brukandet.

Vilka åtgärder som krävs för att uppfylla FSC:s *principer* och *kriterier* kan variera mellan olika *skogsbruksenheter* beroende på *skala*, *intensitet* och *risk*. Begreppet *skala*, *intensitet* och *risk* gäller nästan alla *kriterier*. För vissa *kriterier* där erfarenheten visar att det krävs en viss flexibilitet när det gäller *skala*, *intensitet* och *risk* finns detta hänvisat till i indikatorn. Det finns även indikatorer som inte påverkas av anpassningar till *skala*, *intensitet* och *risk*, exempelvis sådana där det krävs efterlevnad av lagstiftning.

Skala, *intensitet* och *risk* hanteras på olika sätt i denna standard. *Skala* och *risk* hanteras till viss del i standarden genom olika krav på *markinnehav* av olika storlek. Hela standarden bygger på en hantering av *intensitet* och *risk* genom att markägare som väljer att genomföra en viss åtgärd behöver göra vissa anpassningar vid exempelvis olika skogsbruksåtgärder, plantering av *främmande trädslag* eller vindkraftsetablering. I vissa indikatorer hänvisas också till *skala*, *intensitet* och *risk*, där ska *certifikatsinnehavaren* bedöma vilken insats som krävs.

ANSVAR FÖR EFTERLEVNADE

Ansvar för att säkerställa efterlevnad av FSC:s standard för skogsbruk i Sverige ligger hos den person eller enhet som är *certifikatsinnehavare*. *Certifikatsinnehavaren* ansvarar för beslut, prioriteringar och bruksåtgärder som är kopplade till den certifierade skogen. *Certifikatsinnehavaren* ansvarar dessutom för att bevisa att andra personer eller enheter som har tillåtelse, eller anlitas för att utföra verksamhet eller bidra till verksamheten inom *skogsbruksenheten*, uppfyller kraven i FSC:s *principer* och *kriterier*. Därför är *certifikatsinnehavaren* skyldig att vidta korrigerande åtgärder om dessa personer eller enheter som inte uppfyller denna standard.

För en direktcertifierad markägare ligger ansvaret att leva upp till kraven i standarden på den enskilda markägaren. För markägare som är anslutna till ett *gruppcertifikat* regleras ansvarsförhållandet mellan gruppledningen och den gruppanslutna markägaren i den internationella standarden (FSC-STD-30-005).

UNDERLAG FÖR CERTIFIERING

FSC-certifiering bygger på internationellt vedertagna principer för tredjepartscertifiering. Alla *certifieringsorganisationer* som erbjuder tjänster inom FSC-certifiering ackrediteras av Assurance Services International (ASI). ASI är medlem av ISEAL Alliance och tillämpar ett ledningssystem i enlighet med ISO/IEC 17011.

FSC kräver inte felfrihet när det gäller att uppfylla FSC:s *principer* och *kriterier*. Oförutsedda förändringar av kulturella, ekologiska, ekonomiska och sociala omständigheter kan då och då orsaka brister i efterlevnad. FSC:s *principer* och *kriterier* utgör ramverket för nationella skogsbruksstandarder. Beslut om certifiering avgörs därför av:

- i vilken utsträckning skogsbruket uppfyller varje FSC *kriterium*,
- betydelsen av och/eller konsekvenserna av att varje FSC *kriterium* inte uppfylls.

Brister i efterlevnad av indikatorer eller kriterier som bedöms av certifieringsorganisationen vid revision kan leda till mindre eller större avvikelser, samt motsvarande krav på korrigerande åtgärder. Avvikelser som certifieringsorganisationen anser vara allvarliga eller upprepade kan leda till att ett redan utfärdat certifikat tillfälligt eller permanent upphör att gälla (FSC-STD-20-001 och FSC-STD-20-007).

Beslut som certifieringsorganisationen fattar kan överklagas av både certifikatsinnehavaren och andra.

TOLKNINGAR OCH FÖRTYDLIGANDEN

Frågor om tolkningen av denna standard kan skickas in till FSC Sverige. Alla tolkningsfrågor hanteras enligt en process som FSC Sverige har fastställt. Om det bedöms att det finns behov för tolkning kommer FSC Sverige att ta fram en tolkning som publiceras efter godkännande av FSC International.

Vid konflikter och tolkningsproblem mellan svensk lagstiftning och krav i denna standard dokumenteras dessa och *certifieringsorganisationen* informeras. Vid omfattande konflikter och tolkningsproblem underrättar *certifikatsinnehavaren* FSC Sverige.

SPRÅK

Det är den engelska versionen av denna standard som är den giltiga versionen eftersom det är den som godkänts av FSC International. Om det finns skillnader mellan standarden på svenska och på engelska är det den engelska versionen som gäller.

BESKRIVNINGAR AV VISSA DELAR AV STANDARDEN

Externa styrdokument

I denna standard hänvisas till en rad externa styrdokument som rör skogsbrukets verksamhet. Dessa är lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, rekommendationer samt *skogssektorns målbilder*. Lagar, förordningar och föreskrifter innehåller krav som alla måste följa, oberoende om man är certifierad eller inte. Andra dokument såsom allmänna råd, rekommendationer och *skogssektorns målbilder* har införlivats i indikatorer och riktlinjer i denna standard och därmed blivit till krav som ska följas av det FSC-certifierade skogsbruket.

FSC Sverige kommer löpande bevaka och identifiera eventuella ändringar i eller tillkomst av nya lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, rekommendationer och målbilder med relevans för denna standard. Vid behov kommer hänvisning till externa styrdokument i denna standard att uppdateras.

Den laglista (bilaga 1) som finns i denna standard speglar de lagar, förordningar och föreskrifter som gäller i december 2018. *Certifikatsinnehavaren* har ett eget ansvar att hålla sig uppdaterad om förändringar i lagstiftningen. Övriga externa styrdokument som denna standard hänvisar till är de som var aktuella vid standardens godkännande av FSC Sveriges styrelse, det vill säga den 28 januari 2020, om inget annat kommuniceras. En lista över gällande styrdokument, utöver laglistan, finns på FSC Sveriges hemsida.

FPIC, samisk renskötsel och koncessionsrenskötsel

Begreppet *på förhand givet, fritt och upplyst samtycke* (Free, Prior, and Informed Consent, *FPIC*) har införts i FSC:s *principer* och *kriterier*. Rätten till *FPIC* är central inom internationellt erkända principer för mänskliga rättigheter. *FPIC* är avsett att skydda *urfolkens lagliga* och *hävdivunna rättigheter* och förhindra ytterligare förstöring av förutsättningarna för deras liv, kulturer och försörjning (FSC-GUI-30-003).

FPIC handlar om rätten att delta i beslutsfattande och att ge, ändra, avstå från eller återkalla samtycke till en verksamhet som påverkar innehavaren av denna rättighet. I denna standard är det samisk renskötsel som omfattas av *FPIC* genom *samplaneringsprocessen*. I *samplaneringsprocessen* hanteras rättigheter och skyldigheter för renskötare respektive skogsbrukare. För att processen ska kunna genomföras krävs att båda parter aktivt deltar *i god anda*. *Samplaneringsprocessen* har utvecklats i *samverkan* med företrädare för den samiska renskötseln, och beslut om processen har tagits i konsensus enligt FSC:s regler för framtagande av nationella skogsbruksstandarder.

Samplaneringsprocessen innehåller delar som handlar om konflikthantering men dessa delar ersätter inte FSC:s rutin för klagomålshantering (FSC-PRO-01-008). Detta innebär att om en intressent inte anser att standarden är uppfylld kan denne nyttja möjligheten att lämna in ett klagomål till *certifieringsorganisationen*.

Det som anges under hela *princip 3*, och specifikt under *kriterium 3.1*, baseras på en överenskommelse som är tillämplig inom FSC. Överenskommelsen tar inte ställning till inom vilka områden som renskötselrätt föreligger i en civilrättslig kontext.

I denna standard betraktas *koncessionsrenskötsel* som likvärdig med övrig näringsverksamhet inom begreppet "lokal ekonomi". Koncessionssamebyarna definieras därför som *berörda intressenter* under *princip 4*, med möjlighet till *samverkan* vid skogsbruksåtgärder och *samråd* inför skogsbruksåtgärder på särskilt viktiga platser.

Bevarande av miljövärden

I statistiken om Sveriges skogar skiljer man på *produktiv skogsmark*, skogliga *impediment* och övriga *impediment*. Långsiktsplanering och redovisning av naturhänsyn grundas på den *produktiva skogsmarken*. Enligt skogsvårdslagen får inte skogsbruksåtgärder genomföras på skogliga *impediment* som är större än 0,1 hektar i areal. Varken skogliga *impediment* eller övriga *impediment* omfattas därför av statistiken över skyddad skog.

I statistiken skiljer man också på formellt och frivilligt skydd av skogsmark. Till formellt skydd räknas normalt skog där markägaren har fått ekonomisk kompensation och där skogen omfattas av en formell skötselplan. Oftast är det staten som står som markägare för den formellt skyddade skogsmarken. Till frivilligt skydd räknas areal som markägare avsätter på eget initiativ och utan krav på ekonomisk ersättning.

I FSC-standardens för skogsbruk i Sverige hanteras *bevarandet av miljövärden på skogsmark* genom indikatorer i *princip 6* och *9*, utöver sådan areal som är formellt skyddad. Områden som undantas från virkesproduktion och som har *bevarande* eller utveckling av *naturvärden* och/eller sociala värden som primära mål bidrar tillsammans till ett *bevarandenätverk* (Conservation Areas Network).

Avsättningar i indikator 6.5.1 och 6.5.2a utgår i denna standard från nuvarande utformning av rättigheter, skyldigheter och finansieringsformer i samhället. Det förutsätts att *certifikatsinnehavaren*, oavsett markägarkategori, inte diskrimineras i jämförelse med markägare som inte är certifierade, vad gäller rätten till olika typer av intrångsersättning från myndigheter.

Indikator 6.4.1 har kvar samma ordalydelse som indikator 6.2.1 i den föregående FSC-standard för skogsbruk i Sverige (FSC-STD-SWE-02-04-2010). *Nyckelbiotoper* har varit omdiskuterade både inom FSC Sverige och i den allmänna skogsdebatten i Sverige. FSC Sverige har inlett en process tillsammans med intressenter för att diskutera *höga bevarandevärden* och *nyckelbiotoper*. Eventuella ändringar i FSC-standard för skogsbruk i Sverige, baserade på konsensusbeslut från dessa diskussioner, kommer att följa FSC:s krav för uppdatering av nationella skogsbruksstandarder.

FSC-STANDARD FÖR SKOGSBRUK I SVERIGE

PRINCIP 1: LAGEFTERLEVNAD

Certifikatsinnehavaren ska följa alla *tillämpliga lagar*, förordningar och nationellt *ratificerade* internationella avtal, konventioner och överenskommelser.

- 1.1 **Certifikatsinnehavaren ska vara en *rättsligt* definierad enhet med tydlig, dokumenterad och obestridd *laglig* registrering, med skriftligt godkännande från *behörig myndighet*.**

Detta *kriterium* uppfylls genom indikatorer i *kriterium 1.2*.

- 1.2 **Certifikatsinnehavaren ska visa att *skogsbruksenhetens rättsliga status*, däribland besittnings- och *nyttjanderätter* och gränser, är tydligt angivna.**

1.2.1 Det finns lagfart, bindande avtal, fullmakt eller annan dokumentation som styrker rätten till att bruka skogen.

1.2.2 *Fastighetsgränserna* finns registrerade hos Lantmäteriet.

- 1.3 **Certifikatsinnehavaren ska ha *laglig* rätt att inom *skogsbruksenheten* bedriva verksamhet som överensstämmer med markägarens och *skogsbruksenhetens rättsliga status*. *Certifikatsinnehavaren* ska uppfylla *rättsliga* skyldigheter i *tillämpliga lagar* och förordningar samt administrativa krav. De *lagliga* rättigheterna ska omfatta uttag av produkter och/eller utbud av *ekosystemtjänster* inom *skogsbruksenheten*. *Certifikatsinnehavaren* ska betala lagstadgade avgifter för sådana rättigheter och skyldigheter.**

1.3.1 *Tillämpliga lagar* och föreskrifter för brukandet av skogen följs (bilaga 1).

1.3.2 *Skötselplanen* är anpassad för att följa *tillämpliga lagar* och föreskrifter för brukandet av skogen.

1.3.3 Ingångna avtal och överenskommelser som rör brukandet av skogen följs och redovisas.

- 1.4 **Certifikatsinnehavaren ska utforma och genomföra åtgärder och/eller samverka med tillsynsmyndigheter för att *systematiskt* skydda *skogsbruksenheten* från otillåten eller olaglig resursanvändning, bosättning och annan olaglig verksamhet.**

1.4.1 Olaglig verksamhet anmäls till relevant myndighet.

- 1.4.2 Samverkan sker med relevant myndighet för att undvika, förebygga och åtgärda olaglig verksamhet utifrån behov baserat på *skala*, *intensitet* och *risk*.
- 1.5 *Certifikatsinnehavaren ska följa tillämpliga lagar och ratificerade internationella konventioner som gäller transport av och handel med skogsprodukter inom och från skogsbruksenheten, och/eller fram till det första försäljningsstället.***
- 1.5.1 *Tillämpliga lagar* och föreskrifter för transport och handel med skogsprodukter fram till att virket byter ägare första gången följs (bilaga 1).
- 1.6 *Certifikatsinnehavaren ska identifiera, förhindra och lösa tvister i frågor som rör skriven lag eller sedvanerätt, som inom rimlig tid kan lösas utan rättsprövning, genom samverkan med berörda intressenter.***
- 1.6.1 Dokumentation finns om tvister gällande *rättsliga* frågor som rör brukandet av skogen, inklusive *sedvanerätt*. Dokumentationen innehåller:
- a) de steg och tillvägagångssätt som tagits för att nå en överenskommelse utanför domstol,
  - b) resultat av processen,
  - c) olösta tvister med förklaring till varför de inte blivit lösta.
- 1.6.2 Där det finns *pågående rättslig tvist* mellan markägare och rättighetsinnehavare rörande brukandet av skogen och fortsatta aktiviteter kan äventyra rättigheten som tvisten handlar om, upphör dessa omtvistade aktiviteter i skogen tills tvisten är löst.
- 1.7 *Certifikatsinnehavaren ska offentliggöra ett åtagande om att inte erbjuda eller ta emot mutor i form av pengar eller annan typ av korruption. Certifikatsinnehavaren ska följa lagstiftning mot korruption, när sådan finns. I avsaknad av lagstiftning mot korruption ska certifikatsinnehavaren genomföra andra åtgärder mot korruption som står i förhållande till brukandets skala och intensitet samt risken för korruption.***
- 1.7.1 Ett dokumenterat *allmänt tillgängligt* ställningstagande mot korruption finns och följs.
- 1.7.2 Eventuella indikationer på korruption hanteras och åtgärdas.
- 1.8 *Certifikatsinnehavaren ska uppvisa ett långsiktigt åtagande att följa FSC:s principer och kriterier inom skogsbruksenheten, samt till relaterade policys och standarder från FSC. Åtagandet ska finnas i ett dokument som är tillgängligt för allmänheten kostnadsfritt.***
- 1.8.1 Det finns ett ställningstagande att långsiktigt följa denna standard och FSC:s internationella policys och standarder.

RIKTLINJER 1.8.1: Ställningstagandet är godkänt av en person i ledande befattning, är dokumenterat och finns *allmänt tillgängligt*.

1.8.2 När samägda *fastigheter* certifierar sig förbinder sig ägarna att följa denna standard och FSC:s internationella policys och standarder på den certifierade *fastigheten*.

1.8.3 Markägare har hela sitt *markinnehav*, där man har full äganderätt och i samma ägandekonstellation, certifierat enligt FSC.

RIKTLINJER 1.8.3: Undantag kan göras för markägare som av formella skäl inte kan besluta om certifiering för alla delar av *markinnehavet*. Kravet gäller endast mark inom Sveriges gränser.

VÄGLEDNING 1.8.3: Avsikten med undantaget enligt riktlinjer 1.8.3 är att certifiering inte ska omöjliggöras när delar ej kan certifieras, av skäl som rör rätten att fatta detta beslut.

Detta gäller exempelvis Svenska kyrkan, där förvaltningen av Prästlönetillgångarna är reglerat i kyrkoordningen och delegerat till stiftens styrelse som själva måste fatta beslut om frågor så som certifiering. Det gäller även för markägare som har donationsfastigheter med villkor som inte möjliggör certifiering av dessa fastigheter men har annan skog som med fördel kan vara certifierad.

PRINCIP 2: ARBETARRÄTTIGHETER OCH ARBETSVILLKOR

Certifikatsinnehavaren ska bibehålla eller förbättra socialt och ekonomiskt välbefinnande för den som arbetar inom skogsbruket.

VÄGLEDNING PRINCIP 2: Flertalet indikatorer under princip 2 är medvetet formulerade med inriktning på att det är den som utför arbetet som tillgodogörs de krav som denna standard ställer upp, istället för att reglera vad sertifikatsinnehavaren ska uppfylla. Detta har gjorts för att i möjligaste mån säkerställa goda arbetsvillkor för den som utför arbetet utan hänsyn till hur eller under vilka former personen har anlitats.

Den som utför arbetet omfattar alla oberoende av anställningsform eller anställningsförhållande och inkluderar både den som utför arbetet som anställd och uppdragstagare. Den som utför arbetet som anställd är samma sak som personal. Uppdragstagare omfattar den som utför arbetet där ett anställningsförhållande saknas, exempelvis vid anlitan av konsulter eller entreprenörer. För ytterligare beskrivning se ordlistan i denna standard.

Vissa indikatorer reglerar enbart krav på den som är arbetsgivare och i dessa fall gäller att sertifikatsinnehavare som själv inte är arbetsgivare, utan anlitar någon för arbetets utförande, har system för att kontrollera att den som utför arbetet omfattas av goda arbetsvillkor enligt indikatorkraven. Det är därmed alltid sertifikatsinnehavarens ansvar för att goda arbetsvillkor gäller för den som utför arbetet, oavsett om arbetet utförs av egen personal eller anlitate på uppdrag av denne, och oavsett storlek på sertifikatsinnehavarens markinnehav.

Om avtal upprättas där ansvar att uppfylla denna standard flyttas till uppdragstagare, så är det viktigt att ansvaret för den som utför arbetet inte urholkas, utan att det slutgiltiga ansvaret för efterlevnad av denna standard alltid ligger hos sertifikatsinnehavaren.

2.1 Certifikatsinnehavaren ska upprätthålla de principer och rättigheter på arbetsplatsen som anges i ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet (1998) som i sin tur bygger på ILO:s åtta kärnkonventioner om arbete.

ILO:s åtta kärnkonventioner:

Nr 29: Förbud mot tvångs- och straffarbete

Nr 87: Föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten

Nr 98: Rätten att organisera sig och förhandla kollektivt

Nr 100: Lika lön för lika arbete, oavsett kön

Nr 105: Avskaffande av tvångsarbete

Nr 111: Diskriminering vid anställning och yrkesutövning

Nr 138: Minimialder för arbete

Nr 182: Mot de värsta formerna av barnarbete

2.1.1 *Den som utför arbetet har rätt att organisera sig och förhandla enligt svensk lag och gällande kollektivavtal.*

2.1.2 *Den som utför arbetet som anställd, oavsett anställningsform, omfattas av för arbetet gällande kollektivavtal och löner och villkor följs.*

- 2.1.3 *Den som utför arbetet* som *anställd* har varaktiga och trygga anställningsförhållanden. Anställningsformen tillsvidareanställning prioriteras.
- 2.1.4 Vid arbetsbrist samråder berörd arbetsgivare med berörd facklig organisation för att mildra de negativa effekterna för övertalig *personal*.
- 2.1.5 Skriftligt anställnings- eller affärsavtal med gällande villkor upprättas mellan *den som utför arbetet* och arbetsgivare/uppdragsgivare.

RIKTLINJER 2.1.5: Anställningsavtalets innehåll är i enlighet med lagen om anställningsskydd (LAS) och tillämpligt svenskt *kollektivavtal*. Affärsavtalets innehåll överenskommes mellan parterna och följer gällande praxis i branschen (exempelvis Allmänna Bestämmelser SkogsEntreprenad, ABSE).

- 2.1.6 När *den som utför arbetet* är minderårig (under 18 år) följs de särskilda regler för arbetstider och arbetsuppgifter som finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om minderårigas arbetsmiljö.

2.2 Certifikatsinnehavaren ska främja jämställdhet mellan könen i fråga om sysselsättning, utbildningsmöjligheter, tilldelning av kontrakt, samverkan och skogsbruk.

- 2.2.1 Arbetsgivare har ett *systematiskt jämställdhetsarbete*.

RIKTLINJER 2.2.1: Det *systematiska jämställdhetsarbetet* omfattar anställning, anställningsform, lönesättning, kompetensutveckling, representation i möten och beslutsforum, samt jämställdhetsplan. Arbetsgivare med 25 eller fler *anställda* utformar en skriftlig jämställdhetsplan i enlighet med diskrimineringslagen. Möjligheter att signalera missförhållanden finns dokumenterade och är väl kända. Missförhållanden som uppstår utreds, åtgärdas och följs upp så att en upprepning inte sker.

VÄGLEDNING 2.2.1: Möjligheter att signalera missförhållanden bör finnas beskrivet i personalpolicyn.

- 2.2.2 Arbetsgivare har ett *systematiskt* arbete för att motverka diskriminering avseende kön, sexuell läggning, könsöverskridande identitet, ålder, funktionshinder, religion och etnisk tillhörighet.

RIKTLINJER 2.2.2: Arbetsgivare arbetar *systematiskt* med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering inom sin verksamhet avseende anställning, anställningsform, lönesättning, kompetensutveckling och representation i möten och beslutsforum. Omfattningen anpassas efter *skala, intensitet* och *risk*. Möjligheter att signalera missförhållanden finns dokumenterade och är väl kända. Missförhållanden som uppstår utreds, åtgärdas och följs upp så att en upprepning inte sker.

VÄGLEDNING 2.2.2: Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Möjligheter att signalera missförhållanden bör finnas beskrivet i personalpolicyn.

- 2.2.3 *Den som utför arbetet* har som förälder/vårdnadshavare rätt till ledighet och ersättning på de sätt som regleras av det för arbetet gällande *kollektivavtalet* och föräldraledighetslagen.
- 2.2.4 Föräldraledighet utgör inget hinder för anställning/uppdrag eller skäl till försämrade arbetsvillkor för *den som utför arbetet*.

2.3 Certifikatsinnehavaren ska säkerställa att hälso- och säkerhetsrutiner tillämpas för att skydda *den som utför arbetet* från arbetsolyckor och hälsorisker. Dessa rutiner ska uppfylla eller överträffa rekommendationerna i ILO:s uppförandekod för hälsa och säkerhet vid skogsarbete, i förhållande till bruksåtgärdernas *skala, intensitet och risk*.

- 2.3.1 Arbetsmiljöverkets föreskrifter om *systematiskt arbetsmiljöarbete* (SAM) tillämpas.

RIKTLINJER 2.3.1: *Systematiskt arbetsmiljöarbete* genomförs av *anställda* och arbetsgivare gemensamt. Riskbedömning och handlingsplan är skriftligt dokumenterade och kända av *den som utför arbetet*. Lokala överenskommelser träffas mellan arbetsgivare och facklig organisation om formerna för *samverkan* avseende *systematiskt arbetsmiljöarbete*.

- 2.3.2 Samråd för arbetsmiljöfrågor genomförs på arbetsplats där fler än ett företag bedriver verksamhet.

RIKTLINJER 2.3.2: Vid behov träffas överenskommelse om vem som har ansvaret för samordningen av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på den gemensamma arbetsplatsen.

VÄGLEDNING 2.3.2: *Se arbetsmiljölagen – gemensamt arbetsställe.*

- 2.3.3 Arbetsgivare tillhandahåller för aktuellt arbete relevant skyddsutrustning och sjukvårdsmaterial i enlighet med gällande lagstiftning och *kollektivavtal*.
- 2.3.4 *Den som utför arbetet* använder relevant skyddsutrustning.
- 2.3.5 Olycksfall och tillbud i arbetet hanteras och förebyggs.

RIKTLINJER 2.3.5: Olycksfall och tillbud i arbetet hanteras och förebyggs genom förekomst och dokumentation av:

- a) tillbudsrapportering,
- b) arbetsskaderapportering,
- c) registrering av sjukfrånvaro på grund av olycksfall,
- d) skyddsronder och riskbedömning,
- e) anteckningar om övertid vid reglerad arbetstid.

Certifikatsinnehavaren ansvarar för dokumentation av ovanstående för egen *personal* och att *uppdragstagare* med anställd *personal* kan uppvisa sådan dokumentation.

- 2.3.6 Orsaken till inträffade tillbud och/eller olycksfall utreds samt dokumenteras och rutinerna för det *systematiska arbetsmiljöarbetet* revideras vid behov.

2.3.7 *Den som utför arbetet som anställd har tillgång till den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver.*

RIKTLINJER 2.3.7: Den företagshälsovård som arbetsförhållandena kräver innebär bland annat att kompetens avseende förebyggande arbetsmiljöarbete samt anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet finns.

2.3.8 Skyddsombud och skyddskommitté finns i enlighet med arbetsmiljölagen.

RIKTLINJER 2.3.8: Saknas lokalt skyddsombud finns en etablerad kontakt med regionalt skyddsombud.

2.3.9 Arbets- och säkerhetsinstruktioner jämte nödlägesrutiner:

- a) finns tillgängliga på arbetsplatsen,
- b) kan förstås av de som berörs av arbetet,
- c) är kända av de som berörs av arbetet.

2.3.10 Tillgång till *personalutrymme* finns. Vid skogsvårdsarbete och avverkning utgörs *personalutrymmet* av en för arbetet godkänd personalbod i anslutning till arbetsplatsen.

RIKTLINJER 2.3.10: Vid fasta arbetsplatser ska det finnas särskilt inredda utrymmen i anslutning till arbetslokalerna. På rörliga arbetsplatser ska också finnas tillgång till *personalutrymmen*, fast det kan då vara tillräckligt med personalbodar uppställda vid arbetsplatsen.

I anslutning till arbetsplatsen betyder invid arbetsplatsen eller i dess omedelbara närhet inom gångavstånd. I undantagsfall – om arbete utförs vid enstaka tillfällen och under mycket kort tid (en arbetsdag eller mindre) – kan avståndet till *personalutrymme* vara längre och transport ske med bil.

En för arbetet godkänd personalbod relaterar till kraven i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning.

För att uppfylla kraven på *personalutrymme* vid skogsarbete ska en sådan personalbod möjliggöra:

- personlig hygien/möjlighet att tvätta händer med uppvärmt vatten,
- värma och äta mat,
- tillfredsställande sittplatser, vid kallt väder i uppvärmt utrymme,
- möjlighet till ombyte,
- torkmöjlighet,
- möjlighet att förvara privata kläder åtskilda från arbetskläder,
- vid tätortsnära arbete ska det även finnas tillgång till toalett.

Undantag från kravet på personalbod i anslutning till arbetsplatsen kan ske vid följande:

- a) reparationsarbete som utförs av ambulering servicemekaniker,
- b) skogsvårdsarbete som är tillfälligt och omfattar en arbetsdag eller mindre,
- c) maskinarbete som är tillfälligt och omfattar en arbetsdag eller mindre,

- d) trakt dit det inte är praktiskt möjligt att forsla en personalbod,
- e) där arbetsdagen börjar och avslutas där *personalutrymme* finns,
- f) där *personalutrymme* finns vid en fast arbetsplats (exempelvis planerings-/inventerings-/taxeringsarbeten och servicemekaniker),
- g) där uppställning av personalbod sker på en central plats inom ett geografiskt område där flera kortare arbetsuppgifter avses pågå under flera dagar totalt,
- h) skogsvårdsarbete som utförs som bisyssla av rennäringsföretag, där företagaren ensam utför arbetet.

Kravet på *personalutrymmen* regleras enligt arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning inklusive tillämpningsregler samt för arbetet gällande *kollektivavtal* jämte ILO Code of practice, Safety and health in forestry work.

2.3.11 Den som hänvisas till tillfälligt boende har goda levnadsvillkor under uppdragstiden.

VÄGLEDNING 2.3.11: Det är inte ovanligt att den som utför arbetet är hänvisad tillfälligt boende antingen på grund av att arbetet inte finns på hemmaplan eller att uppdragsgivaren anlitar utländsk arbetskraft som endast är i Sverige under uppdragstiden. Viktigt är att levnadsvillkoren är rimliga även vid sådant tillfälligt boende eller vistelse i Sverige.

När den som utför arbetet stadigvarande bor inom Sverige avser kravet i 2.3.11 boendevillkoren i det tillfälliga boendet, som förutsätts vara av tidsenlig komfort och innehålla den standard som krävs för personlig hygien, matlagning, förvaring samt torkning av kläder. Boendevillkoren bör i dessa delar motsvara standard i ett permanent boende. Kravet i 2.3.11 avser inte reglera villkoren då den som utför arbetet självständigt avgör sitt tillfälliga boende.

Om den som utför arbetet är tillfälligt i Sverige under uppdragstiden avser kravet i 2.3.11 såväl boende- som levnadsvillkoren. I sådana fall handlar det vid skogsarbete sällan om enbart enskilda individer utan mera vanligt är att både uppdrag och boende avser hela arbetslag. Ett för flera personer gemensamt boende bör därvid ha utrymmen väl anpassade till antalet boende avseende: sovplatser som ger enskildhet, matplats och kök med matlagningsmöjligheter, toaletter, tvätt och duschutrymmen, tvätt och torkning av kläder, samt låsbara skåp för personliga tillhörigheter.

Normalt är det uppdrags- eller arbetsgivaren som svarar för att tillhandahålla boendet och därmed också ser till att dess standard uppfyller villkoren.

2.4 Certifikatsinnehavaren ska säkerställa att lön betalas, som uppfyller eller överstiger miniminivåerna för anställda inom skogssektorn, andra erkända löneavtal inom skogsindustri eller existensminimum, om denna nivå är högre än de lagstadgade minimilönerna. Finns inga av dessa nivåer definierade, ska certifikatsinnehavaren i samverkan med den som utför arbetet utforma processer för att fastställa existensminimum.

2.4.1 Löner och villkor uppfyller eller överstiger för arbetet gällande lokala och centrala *kollektivavtal*.

RIKTLINJER 2.4.1: Lön och övriga ersättningar till *anställd* redovisas jämte eventuella avdrag på lönespecifikation i anslutning till den ordinarie löneutbetalningen.

- 2.4.2 När *uppdragstagare* anlitas motsvarar ersättningen nivån enligt det *kollektivavtal* som gäller för arbetet.
- 2.4.3 Förutsättningarna för tillfälligt boende avseende inställelse, hemresa och resor vid ledighet finns skriftligt eller framgår av anställningsavtalet.

RIKTLINJER 2.4.3: Om löneavdrag görs i samband med tillfälligt boende ska det framgå av lönespecifikationen.

- 2.4.4 *Den som utför arbetet* har kunskap om de löner, ersättningar och villkor som gäller för det aktuella arbetet. Information om rättigheter och *kollektivavtalets* innebörd ges på aktuella språk.

VÄGLEDNING 2.4.4: *Den som utför arbetet ska vid förfrågan känna till, alternativt veta var informationen finns, sina rättigheter och skyldigheter för det aktuella arbetet; exempelvis vilken lön och andra ersättningar den har rätt till, vilka arbetstider gäller vid ordinarie arbetstid, vad den får göra och inte göra på arbetet, samt när den har rätt till semester och annan ledighet.*

- 2.4.5 Facklig organisation har rätt att besöka arbetsplatser för avtalsbundna arbetsgivare under förutsättning att besöket anmäls i god tid.

2.5 **Certifikatsinnehavaren ska visa att *den som utför arbetet* får den kompetensutveckling och handledning som krävs för att kunna följa *skötselplanen* samt genomföra sina arbetsuppgifter på ett säkert och effektivt sätt.**

- 2.5.1 *Den som utför arbetet* har relevant och aktuell kompetens för arbetsuppgiften.

RIKTLINJER 2.5.1: Att *den som utför arbetet* har god kompetens för de arbeten som utförs är en viktig del av tillämpningen av denna standard. För att uppfylla detta krävs kompetens motsvarande genomgången naturbruksgymnasium med skoglig inriktning samt genomgångna SYN-kurser för aktuell arbetsuppgift. *Den som utför arbetet:*

- a) känner till innehåll, mening och tillämpning av ILO:s åtta kärnkonventioner om arbete.
- b) känner till gällande arbetsvillkor enligt tillämpligt *kollektivavtal* (se det för aktuellt arbete gällande *kollektivavtal*).
- c) har relevant natur- och kulturmiljövårdskompetens i enlighet med SYN eller motsvarande. Har för skogsdikning relevant kompetens motsvarande SYN:s kurs i skyddsdikning/dikesrensning. Har för markberedning relevant kompetens motsvarande SYN:s kurs i markberedning/markbehandling.
- d) har vid arbetsuppgifter som planerare och skogsbruksplanläggare relevant kompetens i skoglig *naturvärdesbedömning* i enlighet med SYN eller motsvarande.
- e) har vid arbetsuppgifter som skogsbruksplanläggare relevant kompetens motsvarande skoglig högskoleutbildning i skogsindelning.

Eventuella brister i utbildningsnivå avhjälps genom särskild utbildning och lämplig ledning och tillsyn. Genomförda och planerade utbildningar dokumenteras.

Om *den som tillfälligt utför arbetet* saknar relevant skoglig kompetens, ska det för aktuell arbetsuppgift finnas en ansvarig med relevant kompetens enligt ovanstående. Detta gäller

framförallt skolungdom eller den som av sysselsättningspolitiska skäl ges möjligheter till praktik.

2.5.2 Regelbundna utvecklingssamtal och arbetsplatsträffar genomförs med både tillsvidareanställd och återkommande visstidsanställd *personal*.

RIKTLINJER 2.5.2: Med tillfälligt säsonganställd skogsvårdspersonal genomförs ett utvärderande samtal vid säsongens slut. Utvecklingssamtal, arbetsplatsträffar och utvärderande samtal dokumenteras.

2.5.3 Aktuella instruktioner för skogsbruksåtgärder är kända av *den som utför arbetet*.

2.6 *Certifikatsinnehavaren ska säkerställa att det finns system för att ta itu med missnöjen och klagomål samt erbjuda skälig ersättning för förlorad eller skadad egendom, arbetsrelaterade sjukdomar eller arbetsskador som uppstått vid arbete för certifikatsinnehavaren. Detta ska ske i samverkan med de som utför arbetet.*

2.6.1 Arbetsrelaterade händelser som orsakar förlust och/eller skada på egendom tillhörande *den som utför arbetet* hanteras omgående.

2.6.2 Ärenden som rör *arbetsrelaterade sjukdomar* eller *arbetsskador* hanteras omgående.

RIKTLINJER 2.6.1 OCH 2.6.2: Hanteringen av missförhållanden och ersättning är utvecklad i *samverkan* mellan berörda parter. Ersättning som ges ska vara skälig. *Arbetsrelaterade sjukdomar*, händelser och *arbetsskador* dokumenteras. Dokumentationen innehåller:

- a) åtgärder som vidtagits för att lösa ärenden,
- b) resultat av alla ärenden inklusive skälig ersättning,
- c) olösta ärenden samt skälen till att de inte löstes och hur de ska lösas.

VÄGLEDNING 2.6.1 OCH 2.6.2: *Arbetsrelaterad förlust eller skada på egendom ersätts normalt genom tilläggsförsäkring. Arbetsrelaterade sjukdomar och arbetsskador ersätts via kollektivavtalade försäkringar.*

2.6.3 *Den som utför arbetet* omfattas av socialförsäkringssystemet och/eller kompletterande försäkring från sitt hemland.

RIKTLINJER 2.6.3: *Certifikatsinnehavaren* ansvarar för att *den som utför arbetet* omfattas minst av arbetsbaserade sociala förmåner jämte ett skydd mot höga sjukvårdskostnader i händelse av olycksfall eller sjukdom under uppdragsperioden.

Huvudregeln är att arbetsgivaravgifter betalas till socialförsäkringssystemet på ersättning för det arbete som utförs inom landet och att *den som utför arbetet* är registrerad hos Försäkringskassan.

Vid undantag från huvudregeln ska dokumentation finnas som visar vilka beslut svenska myndigheter har fattat samt vilka förmåner och ersättningar *den som utför arbetet* omfattas av istället.

VÄGLEDNING 2.6.3: *Information om vad som gäller avseende socialavgifter och socialförsäkring för utländsk arbetskraft finns på följande hemsidor:*

Skatteverkets information: "Regler för dig som vill arbeta som anställd i Sverige" finns som PDF på Skatteverkets hemsida.

Försäkringskassans information om att arbeta i Sverige finns på Försäkringskassans hemsida.

Gröna arbetsgivares information: "Utländsk arbetskraft en handledning för medlemsföretag i Gröna arbetsgivare" finns som PDF på Gröna arbetsgivares hemsida.

PRINCIP 3: URFOLKS RÄTTIGHETER

Certifikatsinnehavaren ska identifiera och upprätthålla urfolks lagliga och hävdvunna rättigheter att äga, nyttja och förvalta landområden, besittningar och tillgångar som påverkas av brukandet.

3.1 *Certifikatsinnehavaren ska fastställa och identifiera vilka urfolk som finns inom skogsbruksenheten eller som påverkas av brukandet. Certifikatsinnehavaren ska sedan i samverkan med dessa urfolk fastställa deras rättigheter i fråga om besittningsrätt, tillträde och nyttjande av skogstillgångar och ekosystemtjänster, hävdvunna rättigheter samt lagliga rättigheter och skyldigheter inom skogsbruksenheten. Certifikatsinnehavaren ska även identifiera områden där dessa rättigheter ifrågasätts.*

3.1.1 *Certifikatsinnehavaren* accepterar och tar hänsyn till den hävdvunna samiska renskötseln som bedrivs inom *markinnehavet*, inklusive de aktiviteter som är grundläggande för att kunna bedriva renskötsel.

RIKTLINJER 3.1.1: *Certifikatsinnehavaren* identifierar de områden inom *markinnehavet* där hävdvunnen samisk renskötsel bedrivs. Detta görs i *samverkan* med berörda *samebyar*.

3.1.2 Den samiska renskötselns *lagliga* och *hävdvunna rättigheter* identifieras och dokumenteras för områden inom *markinnehavet* där hävdvunnen samisk renskötsel bedrivs.

RIKTLINJER 3.1.2: Identifiering och dokumentation av den samiska renskötselns *lagliga* och *hävdvunna rättigheter* sker i *samverkan* med företrädare för den samiska renskötseln, och omfattar:

- a) *lagliga* och *hävdvunna rättigheter* att bruka land, vatten, skog, naturresurser och *ekosystemtjänster*,
- b) övriga tillämpliga *lagliga* och *hävdvunna rättigheter* och skyldigheter,
- c) bevis som styrker dessa rättigheter och skyldigheter,
- d) områden där rättigheterna ifrågasätts,
- e) hur *certifikatsinnehavaren* hanterar rättigheter och ifrågasatta rättigheter,
- f) *samebyarnas* målsättningar i förhållande till skogsbruket.

3.2 *Certifikatsinnehavaren ska erkänna och upprätthålla urfolks lagliga och hävdvunna rättigheter att bibehålla inflytande över brukandet som bedrivs inom eller som är relaterat till skogsbruksenheten i sådan utsträckning som krävs för att kunna skydda sina rättigheter, tillgångar och landområden. Urfolks överlåtande av inflytande över brukandet till tredje part kräver på förhand givet, fritt och upplyst samtycke (Eng: Free, Prior and Informed Consent, FPIC).*

3.2.1 Den samiska renskötselns *lagliga* eller *hävdvunna rättigheter* får inte kränkas.

RIKTLINJER 3.2.1: Om överträdelse sker, åtgärdas detta i *samverkan* med rättighetsinnehavaren.

3.2.2 Större markägare: En *process för samplanering* erbjuds till de *samebyar* vars *lagliga* eller *hävdvunna rättigheter* påverkas av skötselåtgärder som planeras inom *markinnehavet*.

RIKTLINJER 3.2.2: *Samplaneringsprocess* erbjuds *samebyar* som berörs av planerade skötselåtgärder inom de kommande 5-7 åren, under förutsättning att *samebyarna* har beskrivit för *certifikatsinnehavaren* hur man nyttjar marken inom det område som definieras enligt 3.1.1. Beskrivningen kan ges digitalt, muntligt eller via papperskartor.

Samplaneringsprocessen omfattar följande skötselåtgärder inom *samebyn*:

- förnygringsavverkning,
- *kontinuitetsskogsbruk* i områden ovan *naturvårdsgränsen*,
- markberedningsmetod,
- val av trädslag,
- bränning,
- användning av *främmande trädslag*,
- gödsling,
- anläggning av vägar.

Samplaneringsprocessen genomförs vanligtvis årligen på *certifikatsinnehavarens* initiativ, förutsatt att åtgärder planeras att genomföras. Där flera *samebyar* nyttjar samma område bjuds dessa in till en gemensam *samplaneringsprocess*. Resultatet av processen dokumenteras och de *samebyar* som inte deltar informeras om utfallet inom det överlappande området.

För att *samplaneringsprocessen* ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt förutsätts att båda parter visar respekt och förståelse för varandras rättigheter. *Certifikatsinnehavaren* ska respektera *samebyns* beskrivning av hur de nyttjar marken och stämna av alla skötselåtgärder som föreslås för samplanering mot denna beskrivning. *Samebyn* ansvarar för att *certifikatsinnehavaren* erhåller en uppdaterad beskrivning av marknyttjandet.

Skötselåtgärder genomförs inte innan *samplaneringsprocessen* har genomförts.

VÄGLEDNING 3.2.2: Samplaneringsprocessen har utvecklats tillsammans med företrädare för den samiska renskötseln och bygger på principen om på förhand givet, fritt och upplyst samtycke (FPIC). Inom ramen för processen söker parterna gemensamt lösningar för att de föreslagna skötselåtgärderna ska kunna genomföras. Utgångspunkten är att markerna ska kunna brukas av båda parter.

För att kunna överblicka föreslagna åtgärder och dess påverkan är det viktigt att certifikatsinnehavaren och samebyn har tillgång till kartmaterial och uppgifter i GIS-system.

3.2.3 Större markägare: *Processen för samplanering* genomförs i *god anda* med företrädare för den samiska renskötseln för att säkerställa de rättigheter som påverkas av skogsbruket.

RIKTLINJER 3.2.3: Syftet med *samplaneringsprocessen* är att möjliggöra såväl renskötsel som skötselåtgärder. *Samplaneringsprocessen* sker i ett landskapsperspektiv för att ge bägge parter en bättre överblick över den sammantagna effekten av de åtgärder som föreslås. Det

förutsätts att båda parter därmed väger in alla aspekter som påverkar möjligheten att nyttja marken.

Samplaneringsprocessen inleds genom att *certifikatsinnehavaren* i god tid skickar inbjudan till samplanering och underlag med föreslagna skötselåtgärder till den berörda *samebyn*. Underlaget ska innehålla information avseende tidpunkt, åtgärd, val av metod, trädslag, planerad hänsyn till renskötseln och andra faktorer som berör de områden där åtgärder föreslås. *Certifikatsinnehavaren* stämmer av med respektive *sameby* ungefärlig tidpunkt under året då det är lämpligt att genomföra *samplaneringsprocessen*.

Det första samplaneringsmötet genomförs inom sex veckor efter att *certifikatsinnehavaren* skickat inbjudan och underlag till *samebyn*, om inte annat överenskoms. Vid samplaneringsmötet går man metodiskt igenom de föreslagna åtgärderna, *samebyns* ställningstaganden och behov av hänsyn vid varje åtgärd. När en föreslagen skötselåtgärd har negativ påverkan på betesförhållandena ska man gemensamt ta fram åtgärder som kan minska den negativa påverkan och möjliggöra att skötselåtgärden kan genomföras.

Om parterna inte kan enas om en lösning inleds ett andra samplaneringsmöte. Ett alternativ är att utföra en fältsyn av området som åtgärden berör, antingen istället för eller utöver det andra samplaneringsmötet. Fältsynen syftar till att öka förståelsen för områdets betydelse för respektive part, och ger möjlighet att diskutera anpassningar utifrån områdets förutsättningar.

Vid samplaneringsmöten förutsätts att företrädarna för *samebyn* har mandat att diskutera och besluta kring åtgärder föreslagna inom hela *samebyn*. *Samebyn* behöver gå igenom de underlag som skickas för att kunna överblicka åtgärderna som föreslås och bilda sig en uppfattning om hur helheten påverkar renskötseln i området. Om det finns oklarheter i underlagen ställer *samebyn* frågor till *certifikatsinnehavaren*, som kompletterar underlaget. Bägge parter ska ha mandat att anpassa föreslagna åtgärder i tid och geografi för att undvika eller begränsa negativa effekter på den andra partens verksamhet. Det är viktigt att parterna tydligt meddelar om diskussionen går utanför givet mandat.

Resultaten av samplaneringsmöten och eventuell fältsyn, inklusive *samebyns* ställningstaganden, protokollförs och protokollen justeras av båda parter.

VÄGLEDNING 3.2.3: Med ett landskapsperspektiv kan helheten av skötselåtgärderna gemensamt analyseras och med hjälp av samebyns beskrivning av hur marken nyttjas kan certifikatsinnehavaren och företrädare för samebyn komma överens om anpassningar. Anpassningarna kan också göras i närliggande delar av landskapet för att underlätta att skötselåtgärderna kan genomföras utan att renskötseln omöjliggörs.

Exempel på positiva åtgärder som kan leda till att föreslagna skötselåtgärder kan genomföras kan vara röjning eller gallring för att underlätta framkomlighet eller gynna markbete, anpassning av hyggesutformning eller att nyttja skonsamma markberedningsmetoder.

Det rekommenderas att parterna redan vid första planeringsmötet diskuterar och kommer överens om vad god anda innebär i det specifika fallet. Exempel på detta kan vara att det upprättas skriftliga "spelregler" för den fortsatta samverkansprocessen.

3.2.4 Större markägare: Inom ramen för *samplaneringsprocessen* ges företrädare för den samiska renskötseln möjlighet att ge samtycke till föreslagna åtgärder.

RIKTLINJER 3.2.4: Företrädare för *samebyn* kan välja att ge sitt samtycke till den föreslagna skötselåtgärden, med den hänsyn och de eventuella anpassningar som överenskommits vid samplaneringen, eller välja att inte ge sitt samtycke till åtgärden. Detta kan ske när

företrädarna för *samebyn* anser att den samiska renskötselns *lagliga* och *hävddunna rättigheter* är hotade på ett sätt som *omöjliggör renskötsel* efter genomförd *samplaneringsprocess*. I de fall samtycke inte ges finns tre möjliga tillvägagångssätt, där *certifikatsinnehavaren* och företrädarna för *samebyn* antingen:

- a) **är överens** om att skötselåtgärden inte genomförs under aktuell samplaneringsperiod, men har gemensamt identifierat och beslutat att genomföra positiva åtgärder som på sikt leder till förbättringar av betesförhållandena i området. Företrädarna för *samebyn* har lämnat sitt samtycke för att åtgärden genomförs under nästa samplaneringsperiod tidigast om fem år, eller;
- b) **är överens** om att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade och att renskötseln påverkas i sådan omfattning att skötselåtgärden inte kan genomföras under aktuell samplaneringsperiod. *Certifikatsinnehavaren* avstår från att utföra åtgärden på det specifika objektet och åtgärden tas upp till ny samplanering tidigast om fem år. Vid nästa samplanering av åtgärden beaktas rådande förhållanden samt positiva anpassningar eller åtgärder som utförts under överhållningsperioden, eller;
- c) **inte är överens** om att skötselåtgärden *omöjliggör renskötseln* och/eller att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade. *Certifikatsinnehavaren* eller företrädarna för *samebyn* kan då begära medling för att hitta en lösning. Om parterna fortfarande inte är överens efter medling kan prövning av en *tvistelösningsskommitté* begäras. Begäran om medling och prövning av *tvistelösningsskommitté* görs till FSC Sverige.

Tvistelösningsskommittén prövar om alla steg i *samplaneringsprocessen* genomförts. För att *tvistelösningsskommittén* ska ta vid förutsätts att alla positiva åtgärder som skulle kunna möjliggöra att den föreslagna skötselåtgärden kan genomföras har beaktats, och att företrädarna för *samebyn* tillhandahåller en redogörelse om hur skötselåtgärden *omöjliggör renskötsel* inom *samebyn*. *Samebyns* redogörelse ska innehålla en beskrivning av:

- effekten av den föreslagna skötselåtgärden för renskötseln, med hänvisning till beskrivningen av hur man nyttjar marken och med hänsyn taget till åtgärder som kan underlätta för renskötseln,
- under vilken tid effekten av den föreslagna skötselåtgärden skulle kvarstå,
- om det finns åtgärder som kan vidtas av *certifikatsinnehavaren* för att begränsa eller undvika effekten,
- vilka anpassningar i renskötseln som vidtagits för att möjliggöra skötselåtgärden.

Om parterna, efter att medling genomförts och *tvistelösningsskommittén* bedömt att alla möjligheter till anpassning från båda parter är beaktade i *samplaneringsprocessen*, trots allt inte kommer överens, det vill säga att *samebyn* inte ger sitt samtycke och markägaren ändå har för avsikt att genomföra den planerade åtgärden, är det upp till *certifikatsinnehavaren* att antingen:

- a) lyfta åtgärden för samplanering på nytt då skogstillståndet förändrats ur betessynpunkt, eller;
- b) genomföra åtgärden utan *samebyns* medgivande. I detta fall åligger det *certifikatsinnehavaren* att visa att:
  - *samebyns* anspråk på hänsyn innebär påtagliga inskränkningar på det långsiktiga brukandet. Med detta avses situationer då samtycke till skötselåtgärder inte lämnas under en tidsperiod som vida överstiger *certifikatsinnehavarens* långsiktplaner, eller;

- *samebyn* generellt inte ger sitt samtycke till en viss typ av åtgärd utan att redogöra hur skötselåtgärden *omöjliggör renskötseln* i det aktuella området.

3.2.5 Större markägare: Åtgärder som hanteras i *samplaneringsprocessen* genomförs enligt överenskommelse.

RIKTLINJER 3.2.5: Vid nästkommande samplaneringstillfälle redovisar *certifikatsinnehavaren* vilka överenskomna åtgärder som genomförts, inklusive eventuella avvikelser från överenskommelse.

3.2.6 Markägare med *markinnehav* mindre än 5 000 hektar *produktiv skogsmark*: *Samverkan* erbjuds till de *samebyar* vars *lagliga* eller *hävdivunna rättigheter* påverkas av skötselåtgärder som planeras inom *markinnehavet*.

RIKTLINJER 3.2.6: *Samverkan* genomförs enligt 4.5.2 och 4.5.4 samt vid behov *samråd* enligt 4.5.3. Där flera *samebyar* nyttjar samma område bjuds dessa in till en gemensam samverkansprocess. Resultatet av processen dokumenteras och de *samebyar* som inte deltar informeras om utfallet inom det överlappande området.

3.2.7 Vid planering och genomförande av skötselåtgärder tas följande hänsyn, om inte annat överenskoms med företrädare för den samiska renskötseln:

- a) särskild hänsyn tas till hänglavsrika skogar,
- b) *kantzoner* längs vattendrag och myrar samt trädsamlingar inom eller i anslutning till avverkningstrakten lämnas som spridningskällor för hänglav på marker inom renskötselområdet,
- c) *främmande trädslag* anläggs inte inom för renskötseln särskilt viktiga platser, enligt 3.5.1,
- d) lavmarker inom renskötselområdet bränns inte.

3.2.8 Större markägare: Åtgärder som genomförs enligt överenskommelse efter samplanering med företrädare för den samiska renskötseln följs upp.

RIKTLINJER 3.2.8: Uppföljningar genomförs tillsammans med de *samebyar* med vilka *certifikatsinnehavaren* samplanerar. Gemensam uppföljning sker på initiativ av *certifikatsinnehavaren*. Uppföljningarna anpassas avseende val av metod, när och hur ofta en gemensam uppföljning behöver ske, och utifrån omfattningen av skötselåtgärder inom *samebyn* som berör renskötseln. Uppföljningen dokumenteras och *samebyn* ges möjlighet att läsa och kommentera den sammanfattande dokumentationen.

3.2.9 Större markägare: *Processen för samplanering* följs upp och utvärderas årligen i syfte att utveckla och förbättra processen.

RIKTLINJER 3.2.9: Uppföljningen och utvärderingen av *samplaneringsprocessen* görs gemensamt mellan företrädare för *certifikatsinnehavaren* och av Sámiid Riikkasearvi (Svenska Samernas Riksförbund) utsedda företrädare för den samiska renskötseln.

3.2.10 Inför planering av markomvandling inom renskötselområdet konsulteras berörd *sameby*.

RIKTLINJER 3.2.10: Information om fasta anläggningar och andra för renskötseln väsentliga objekt samt om markomvandlingen kan innebära avsevärda störningar för renskötseln dokumenteras när berörd *sameby* konsulteras. Markomvandling genomförs enligt 6.9.1 och 6.9.2.

3.3 Vid överlåtande av inflytande över brukandet ska ett bindande avtal mellan *certifikatsinnehavaren* och företrädare för *urfolk* ingås genom på förhand givet, fritt och upplyst samtycke. I avtalet ska varaktighet, villkor för omförhandling, förnyelse, upphörande, ekonomiska villkor och andra villkor anges. I avtalet fastställs villkor för företrädande för *urfolken* att följa upp och utvärdera *certifikatsinnehavarens* efterlevnad av avtalet.

3.3.1 Större markägare: Företrädare för den samiska renskötseln erbjuds:

- a) att ta ställning till enskilda skötselåtgärder som påverkar deras *lagliga* eller *hävdvunna rättigheter*, genom *processen för samplanering*, eller
- b) att lämna generellt samtycke för en viss period, vissa åtgärder eller vissa områden.

RIKTLINJER 3.3.1: Förlikningsavtalet i Härjedalen uppfyller kraven i 3.3.1.

3.3.2 Större markägare: I de fall då generellt samtycke har lämnats till skötselåtgärder ingår parterna ett bindande avtal som reglerar:

- a) varaktighet av samtycket,
- b) förutsättningar för omförhandling,
- c) förnyelse och upphörande av avtalet,
- d) ekonomiska villkor och övriga villkor,
- e) hur avtalet ska följas upp.

3.4 *Certifikatsinnehavaren* ska erkänna och *upprätthålla urfolks* rättigheter, sedvänjor och kultur i enlighet med Förenta Nationernas deklaration om *urfolkens* rättigheter (2007) och ILO:s konvention 169 (1989).

Genom att följa denna standard uppfylls kraven i *kriterium* 3.4.

3.5 *Certifikatsinnehavaren* ska i *samverkan* med *urfolk* identifiera platser som är av särskild kulturell, ekologisk, ekonomisk, religiös eller andlig betydelse och som dessa *urfolk* har *lagliga* eller *hävdvunna rättigheter* till. *Certifikatsinnehavaren* ska erkänna och acceptera dessa platser. Platsernas skötsel och/eller *skydd* ska fastställas i *samverkan* med dessa *urfolk*.

3.5.1 Följande särskilt betydelsefulla platser för samerna identifieras i *samverkan* med företrädare för den samiska renskötseln:

- a) gamla boplatser och andra samiska kulturlämningar,
- b) arbetshagar,

- c) kulturellt viktiga stigar,
- d) offerplatser eller andra andliga värden.

3.5.2 De åtgärder som parterna kommer överens om avseende skydd eller hänsyn till särskilt betydelsefulla platser dokumenteras och genomförs i *samverkan*. I de fall företrädarna för den samiska renskötseln anser att ett utpekande av särskilt betydelsefulla platser i skrift eller på kartor skulle urholka *skyddet* eller förminska det andliga värdet av platsen, används andra metoder.

VÄGLEDNING 3.5.2: *Med andra metoder avses exempelvis muntlig kommunikation.*

3.5.3 Skogsbruksåtgärder avbryts omgående inom tidigare ej identifierade särskilt betydelsefulla platser, tills *certifikatsinnehavaren* kommit överens med företrädare för den samiska renskötseln om hur platsen kan *skyddas*.

3.6 *Certifikatsinnehavaren ska upprätthålla urfolks rätt att skydda och använda sin traditionella kunskap och kompensera lokalsamhällen för nyttjande av sådan kunskap och deras immateriella rättigheter. Ett bindande avtal för sådant nyttjande ska i enlighet med kriterium 3.3 ingås mellan certifikatsinnehavaren och urfolk genom på förhand givet, fritt och upplyst samtycke innan nyttjandet sker. Avtalet ska inbegripa skydd av immateriella rättigheter.*

3.6.1 Samiska traditionella kunskaper och *immateriella rättigheter* respekteras vid skoglig verksamhet och används endast efter samtycke givits och/eller avtal skrivits med rättighetsinnehavaren.

VÄGLEDNING 3.6.1: *Traditionella kunskaper avser exempelvis samiska mönster och design, traditionella samiska symboler, publicering eller offentliggörande av samiska berättelser samt benämning av produkter eller tjänster som samiska.*

3.6.2 Eventuell kompensation ges enligt avtal.

PRINCIP 4: RELATIONER PÅ SAMHÄLLSNIVÅ

Certifikatsinnehavaren ska bidra till att bibehålla eller förbättra lokalsamhällets sociala och ekonomiska välbefinnande.

4.1 Certifikatsinnehavaren ska identifiera vilka lokalsamhällen som finns inom skogsbruksenheten, och de som påverkas av brukandet.

Certifikatsinnehavaren ska sedan i samverkan med dessa lokalsamhällen fastställa deras rättigheter i fråga om besittningsrätt, tillträde och nyttjande av skogstillgångar och ekosystemtjänster, hävdvunna rättigheter samt lagliga rättigheter och skyldigheter inom skogsbruksenheten.

4.1.1 Lokalsamhällen som kan påverkas av skogsbruket identifieras inför skogliga åtgärder.

4.1.2 Fysiska eller juridiska personers lagliga rättigheter till marken samt nyttjanderätter och servitut finns dokumenterade.

4.2 Certifikatsinnehavaren ska erkänna och upprätthålla lokalsamhällets lagliga och hävdvunna rättigheter för att bibehålla inflytande över brukandet som bedrivs inom eller som är relaterat till skogsbruksenheten i sådan utsträckning som krävs för att de ska kunna skydda sina rättigheter, tillgångar, landområden och besittningar. Lokalsamhällets överlåtelse av inflytande över brukandet till tredje part kräver på förhand givet, fritt och upplyst samtycke.

4.2.1 Lagliga rättigheter, nyttjanderätter och servitut respekteras.

4.2.2 Allemansrätten respekteras, värnas och vårdas.

VÄGLEDNING 4.2.2: Se Naturvårdsverkets hemsida. Om en näringsidkare bedriver kommersiellt nyttjande eller verksamhet som går utöver allemansrätten bör nyttjandet regleras genom avtal.

4.3 Certifikatsinnehavaren ska erbjuda rimliga möjligheter till sysselsättning, utbildning eller andra tjänster för lokalsamhällen, entreprenörer och leverantörer. Åtgärdernas omfattning anpassas till brukandets skala och intensitet.

Indikatorerna under kriterium 4.3 bidrar även till uppfyllnad av kriterium 5.4.

VÄGLEDNING 4.3: Vad lokal innebär under 4.3 kommer att variera från fall till fall. Det går inte att ge en tydlig definition på lokal som passar alla indikatorer under detta kriterium. Avsikten är att ge de lokalt boende möjlighet till sysselsättning och utbildning, eller möjlighet att bidra med andra tjänster. Åtgärder anpassas till skogsbrukets omfattning lokalt.

4.3.1 Lokal näringsverksamhet och lokala arbetstillfällen kopplat till brukandet i skogen har företräde då dessa är likvärdiga med icke-lokala vad gäller kollektivavtal, kostnader, kvalitet och tillgänglighet i en sammantagen bedömning.

VÄGLEDNING 4.3.1: Avsikten med 4.3.1 är att ge ökad möjlighet till sysselsättning för lokalt boende i sin verksamhet eller som anställda genom skogsbruket. Skogsbruket, som bedrivs

lokalt och inte sällan i glesbygder, kan på så vis bidra till en levande landsbygd. Merkostnader kan krävas för att syftet i princip 4, att bibehålla eller förbättra lokalsamhällets sociala och ekonomiska välstånd, ska kunna uppnås.

- 4.3.2 Vid inköp av varor och tjänster utformas anbudshandlingar så att vikten av lokala alternativ, lokalt verksamma företagare och entreprenörer betonas.

RIKTLINJER 4.3.2: Exkluderande av småföretag undviks i anbudsunderlag.

- 4.3.3 Där långsiktiga förutsättningar finns anlitas i första hand lokala leverantörer av varor och tjänster.

RIKTLINJER 4.3.3: Med kravet i 4.3.3 avses att lokala alternativ används, eller aktivt ges möjlighet att inkomma med anbud, offert eller motsvarande. Lokala alternativ ska, när förutsättningar finns för att dessa ska kunna utvecklas till konkurrenskraftiga leverantörer, ges tillfälle till uppdrag på kortare tid/mindre kvantiteter även om de inte är helt likvärdiga med icke-lokala alternativ för att därefter kunna utvärderas.

För *certifikatsinnehavare* eller medlemmar av *gruppcertifikat* som omfattas av lagen om offentlig upphandling gäller istället att lokala leverantörer av tjänster och varor har företräde då dessa är likvärdiga med icke-lokala vad gäller kostnader, kvalitet och tillgänglighet. De lokala entreprenörernas möjligheter till anbudsgivning uppmuntras genom att särskilt, men inte enbart, vända sig till dem inom det utrymme lagen ger.

- 4.3.4 Lokal vidareförädling av råvara eftersträvas med beaktande av marknadsmässiga villkor.

RIKTLINJER 4.3.4: För företag med egen industri gäller 4.3.4 efter det att råvaruförädling inom det egna företaget har tillgodosetts.

- 4.3.5 *Rimliga* försök görs att bidra till etablering av lokal näringsverksamhet och lokala arbetstillfällen där lokala alternativ saknas.

VÄGLEDNING 4.3.5: Rimliga försök kan vara att annonsera om behov av lokal skogsvårdsentreprenör alternativt lokal arbetskraft i lokal media och olika sociala medier. Vid behov av lokal arbetskraft bör samverkan med Arbetsförmedlingen ske och gärna samverkan med lokala satsningar på egenföretagande.

- 4.3.6 Åtgärder genomförs som syftar till långsiktiga, stabila och utvecklande relationer med entreprenörsföretag.

4.4 *Certifikatsinnehavaren ska i samverkan med lokalsamhällena genomföra åtgärder som bidrar till lokalsamhällenas sociala och ekonomiska utveckling. Åtgärdernas omfattning ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och socio-ekonomiska effekter.*

- 4.4.1 Åtgärder som bidrar till *lokalsamhällenas* sociala och ekonomiska utveckling sker i förhållande till *certifikatsinnehavarens* *markinnehav* lokalt.

VÄGLEDNING 4.4.1: Exempel på åtgärder:

- *ge bidrag, i form av pengar eller naturaförmåner, till skolskogar eller lokala ideella föreningar med skogsanknutna aktiviteter,*

- stötta småskaligt lokalt företagande,
- prioritera lokalbefolkning vid jakt- och fiskeupplåtelser, eventuellt till reducerad kostnad,
- ge lokala naturturismföretagare förtur till upplåtelser,
- upplåta mark till friluftsliv- och idrottsanläggningar såsom vandringsleder och rastplatser,
- ha en positiv inställning till lokala friluftsliv-, idrotts- och kulturarrangemang på sin mark,
- om möjligt hålla vägar, med undantag för säsongvariationer, öppna för allmänheten.

4.4.2 Större markägare: Ett systematiskt arbete med att bidra till lokalsamhällets sociala och ekonomiska långsiktiga utveckling finns.

VÄGLEDNING 4.4.2: Med ett systematiskt arbete menas här att det finns rutiner för att ta fram förslag till åtgärder som bidrar till lokalsamhällets sociala och ekonomiska långsiktiga utveckling samt genomföra och utvärdera dessa åtgärder.

4.5 Certifikatsinnehavaren ska i samverkan med lokalsamhället vidta åtgärder för att identifiera, undvika och minska viktiga negativa sociala, miljörelaterade och ekonomiska effekter av brukandet på berörda samhällen. De åtgärder som vidtas ska stå i förhållande till brukandets och de negativa effekternas skala, intensitet och risk.

4.5.1 Områden viktiga för lokalsamhället; för rekreation och friluftsliv, kultur eller lokal ekonomi, som kan påverkas negativt av aktuella åtgärder dokumenteras och berörda intressenter identifieras.

RIKTLINJER 4.5.1: Skogssektorns målbilder för sociala värden är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

VÄGLEDNING 4.5.1: Områden viktiga för lokalsamhället kan vara närskogar, friluftsskogar, uppehållsplatser eller stigar och leder. Områden viktiga för den lokala ekonomin kan vara områden med koncessionsrenskötsel.

4.5.2 Samverkan genomförs för områden identifierade i 4.5.1 i god tid innan planerade åtgärder påbörjas.

RIKTLINJER 4.5.2: Samverkan kan genomföras på initiativ av certifikatsinnehavaren eller på begäran av berörd intressent. Samverkansform anpassas efter situation och utifrån synpunkter från berörda intressenter.

VÄGLEDNING 4.5.2: Samverkan är ett informationsutbyte för att i valet av åtgärder i skogsbruket kunna ta hänsyn och anpassa brukandet för att minska negativa effekter på upplevelsevärden och värden viktiga för den lokala ekonomin eller där det är möjligt att identifiera åtgärder som ger en positiv effekt.

Samverkansprocessen anpassas avseende tillvägagångssätt och innehåll till de parter som deltar samt till vilken typ av åtgärd som är planerad att genomföras. Det finns olika former av samverkan så som information, dialog eller samråd. För samråd se 4.5.3 samt riktlinjer och vägledning.

Samverkan kan ske som ett led i planeringsprocessen inför en åtgärd i ett objekt eller för ett större område samt vid uppföljning och utvärdering av genomförda åtgärder. Om flera olika åtgärder planeras att genomföras inom samma område eller inom en nära framtid bör alla dessa hanteras vid samma samverkanstillfälle.

Certifikatsinnehavaren tar först ställning till vilken form av samverkan som passar bäst för situationen. Kontaktmetod, information och process anpassas till parternas förutsättningar och områdets värde för berörda intressenter i avsikt att säkerställa:

- *att parterna får tillräckligt med tid för att sätta sig in i de planerade åtgärderna och dess påverkan,*
- *att parterna får möjlighet att få information anpassad till deras kunskapsnivå och intresseområden,*
- *att de parter som är berörda finns representerade.*

Samverkan bör dokumenteras för att kunna följas upp.

Vad som anses vara i god tid kan variera. Informationsutbyte och dialog bör ske minst två veckor före åtgärd i form av:

- *informationsskyltar: med kontaktuppgifter och beskrivning av skogsbruksåtgärden,*
- *information i brevlådan eller uppsatt på offentlig plats,*
- *annons i lokal media,*
- *telefonsamtal.*

I mer komplexa situationer bör initiativ tas för individuella möten eller informationsmöten minst sex veckor innan åtgärd är planerad att genomföras.

4.5.3 Samråd genomförs för områden av särskild vikt för lokalsamhället; för rekreation och friluftsliv, kultur eller lokal ekonomi.

RIKTLINJER 4.5.3: *Samråd kan ske på initiativ av certifikatsinnehavaren eller på begäran av berörd intressent. Samråd genomförs normalt inte med enstaka individer eller om frågor som rör allemansrätten, då väljs istället en annan form av samverkan. Områden av särskild vikt och behovet av samråd identifieras i samverkan med berörda intressenter.*

Certifikatsinnehavaren kan avstå att genomföra samråd om åtgärdens påverkan på områden av särskild vikt kan anses vara liten. Motivering till varför samråd inte genomförs kommuniceras till berörd intressent.

Ett samråd ska uppfylla följande krav:

- a) *Berörda intressenter kallas till samråd genom en kallelse med angivande av område, tid och plats för möte samt med kontaktuppgifter till den som kallar. Kallelsen sker minst sex veckor innan åtgärd planeras. En karta, där planerade åtgärder framgår översiktligt i text eller bild ska skickas ut i samband med kallelsen.*
- b) *Ett samrådsprotokoll upprättas, där inkomna synpunkter redovisas. De intressenter som deltar ska beredas möjlighet att kommentera protokollet. Eventuella kommentarer ska redovisas.*
- c) *En samrådsredogörelse upprättas där samrådsprotokollet finns med och där certifikatsinnehavaren redogör för beslut om åtgärd. Av redogörelsen framgår hur certifikatsinnehavaren bemött eller tillgodosett inkomna synpunkter under samrådet. Beslut om åtgärd ska tas av certifikatsinnehavaren själv, efter att samrådet*

genomförts. Samrådsredogörelsen delges de som medverkat i *samrådet* innan påbörjandet av den skogliga åtgärden.

VÄGLEDNING 4.5.3: Samråd genomförs för att fånga upp åsikter från lokalsamhället eller andra intressenter och utgör ett underlag för beslut av eventuella åtgärder. Samrådsmötet är i första hand ett kommunikativt möte och inte ett beslutande möte. Rutinerna för att identifiera och motta synpunkter anpassas till skogsbrukets omfattning lokalt. Ansvarig för hantering och utvärdering av synpunkter hos certifikatsinnehavaren pekas ut.

Samrådet präglas av:

- *tydlighet i vad samrådet går ut på och hur processen ser ut,*
- *öppenhet från samtliga parter,*
- *förtroendeskapande dialog.*

Berörda intressenter påverkas normalt främst vid större åtgärder såsom förnygringsavverkning. Behov av samråd kan dock uppstå även vid andra större åtgärder som har väsentlig inverkan, som ett led i planeringen av brukandet och vid uppföljning och utvärdering av brukandet inom ett område.

Det är oftast bäst att träffas på plats i skogen, för att där tydliggöra planerade åtgärder och synpunkter från intressenter. Oftast är ett möte tillräckligt, men två möten kan vara nödvändiga i komplexa fall, om exempelvis flera objekt eller intressenter berörs. Information bör ges minst två veckor innan beslutad åtgärd påbörjas (se vägledning 4.5.2).

4.5.4 Åtgärderna anpassas till identifierade värden på berörda områden och till de synpunkter som framkommit i *samverkan*.

RIKTLINJER 4.5.4: Hänsyn som tas enligt 4.5.4 dokumenteras och får räknas med i 6.5.2d-e. Hänsynens omfattning ska stå i relation till värdena och skogsbrukets omfattning. *Certifikatsinnehavaren* tar det slutgiltiga beslutet för val av åtgärd.

4.5.5 Framkomligheten på allmänt nyttjade stigar, permanenta spår och leder samt stigar av kulturhistoriskt intresse försämras inte efter skogliga åtgärder.

4.5.6 Skador på allmänt nyttjade stigar, permanenta spår och leder samt stigar av kulturhistoriskt intresse åtgärdas.

4.6 ***Certifikatsinnehavaren ska i samverkan med lokalsamhällena ha rutiner för att avgöra klagomål och erbjuda skälig ersättning till lokalsamhällen och individer avseende effekterna av certifikatsinnehavarens brukande.***

4.6.1 Förfrågningar, synpunkter och *klagomål* hanteras *systematiskt* på ett trovärdigt sätt gentemot *intressenten*.

RIKTLINJER 4.6.1: Hanteringen av förfrågningar, synpunkter och *klagomål* anpassas i förhållande till *skala*, *intensitet* och *risk*. En *systematisk* och trovärdig hantering av *klagomål* innefattar:

- a) *allmänt tillgängliga* kontaktuppgifter till *certifikatsinnehavaren* för framförande av förfrågningar, synpunkter och *klagomål*,
- b) bekräftelse av mottagandet och information om hur och när ärendet kommer att hanteras,

- c) att planerade och utförda åtgärder kommuniceras,
- d) att det finns en intern tidsram för hantering och genomförande av b och c,
- e) att kommunikationsform anpassas till *intressenten*.

4.6.2 Det finns en dokumenterad övergripande beskrivning av hur *certifikatsinnehavaren* hanterar synpunkter och *klagomål* som är *tillgänglig för allmänheten*.

4.7 *Certifikatsinnehavaren ska i samverkan med lokalsamhällena identifiera platser som är av särskild kulturell, ekologisk, ekonomisk, religiös och andlig betydelse och som dessa lokalsamhällena har lagliga eller hävdvunna rättigheter till. Dessa platser ska erkännas av certifikatsinnehavaren, och dess skötsel och/eller skydd ska fastställas i samverkan med dessa lokalsamhällena.*

Detta *kriterium* uppfylls av indikatorerna under *kriterium* 4.5, som hanterar *samverkan* för att anpassa skogsbruksåtgärder till områden av vikt för *lokalsamhällena*. *Samråd* för områden av särskild vikt täcks in av indikator 4.5.3. Skötseln och/eller *skyddet* av sådana områden hanteras i anpassningen av skogsbruksåtgärder i förhållande till de identifierade värdena, enligt indikator 4.5.4.

4.8 *Certifikatsinnehavaren ska upprätthålla lokalsamhällets rätt att skydda och använda sin traditionella kunskap och kompensera lokalsamhällena för nyttjande av sådan kunskap och deras immateriella rättigheter. Ett bindande avtal för sådant nyttjande ska i enlighet med kriterium 3.3 ingås mellan certifikatsinnehavaren och lokalsamhällena genom på förhand givet, fritt och upplyst samtycke innan nyttjandet sker. Avtalet ska inbegripa skydd av immateriella rättigheter.*

Indikatorer under detta *kriterium* saknas eftersom *kriteriet* endast är tillämpligt för att skydda samiska traditionella kunskaper och *immateriella rättigheter*, vilket hanteras under *kriterium* 3.6.

PRINCIP 5: UTBYTE AV SKOGEN

Certifikatsinnehavaren ska på ett effektivt sätt förvalta den mångfald av produkter och andra nyttigheter som finns på skogsbruksenheten så att den långsiktiga ekonomiska bärkraften samt miljöfördelarna och de sociala fördelarna upprätthålls eller förbättras.

5.1 *Certifikatsinnehavaren ska, med utgångspunkt i befintliga tillgångar och ekosystemtjänster, kartlägga, producera eller möjliggöra produktion av en mångfald av nyttigheter och/eller produkter inom skogsbruksenheten. Detta görs med syfte att stärka och diversifiera den lokala ekonomin, i förhållande till brukandets skala och intensitet.*

5.1.1 Markägare strävar efter skogsskötsel och skogsbruksmetoder som genererar bästa möjlig användning av den mångfald av nyttigheter och ekosystemtjänster skogen kan ge.

5.1.2 Skogsproduktionen nyttjas utifrån markägarens mål för skogsbruket.

5.1.3 Skogsbruket bedrivs utifrån ett ansvarsfullt och långsiktigt nyttjande av den skogliga produktionspotentialen.

5.2 *Certifikatsinnehavaren ska i normalfallet ta ut skogsprodukter och andra nyttigheter från skogsbruksenheten i en takt som varaktigt kan upprätthållas.*

5.2.1 Avverkning överstiger inte långsiktigt hållbara nivåer beräknade på hela markinnehavet.

RIKTLINJER 5.2.1: Hos större markägare sker beräkningarna utifrån den regionala indelningen av markinnehavet. För markägare med markinnehav mindre än 5 000 hektar produktiv skogsmark baseras beräkningarna på skogsbruksplanen.

5.2.2 Kommersiellt nyttjande av skogens andra nyttigheter sker på en långsiktigt hållbar nivå.

5.3 *Certifikatsinnehavaren ska visa att brukandets positiva och negativa externa effekter behandlas i skötselplanen.*

Indikatorer under detta kriterium saknas. Detta kriterium anses inte bidra till ett ansvarsfullt skogsbruk utan snarare till en mer komplicerad FSC-standard och ökade kostnader utan effekt i skogen.

5.4 *Certifikatsinnehavaren ska för att tillgodose sina behov använda sig av lokal förädling och lokala tjänster samt bidra till lokalt mervärde. Genomförandet sker i förhållande till tillgänglighet och till skala, intensitet och risk. Om tjänster inte finns tillgängliga lokalt ska certifikatsinnehavaren, i rimlig utsträckning, försöka bidra till att de etableras.*

Detta kriterium uppfylls genom indikatorer under kriterium 4.3.

5.5 Certifikatsinnehavaren ska genom sin planering och kostnadshantering åskådliggöra sitt åtagande till långsiktig ekonomisk bärkraft. Detta ska stå i förhållande till *skala, intensitet* och *risk*.

5.5.1 *Skötselplanen* utformas så att ett ekonomiskt långsiktigt brukande säkerställs.

5.5.2 Kostnadstäckning finns för att uppfylla *skötselplanen* och kraven i denna standard.

PRINCIP 6: MILJÖVÄRDEN OCH MILJÖPÅVERKAN

Certifikatsinnehavaren ska upprätthålla, bevara och/eller återställa skogsbruksenhetsens ekosystemtjänster och miljövärden och ska undvika, minska eller åtgärda negativ miljöpåverkan.

6.1 Certifikatsinnehavaren ska bedöma miljövärdena inom skogsbruksenheten och de värden utanför skogsbruksenheten som kan komma att påverkas av brukandet. Hur ofta, samt i vilken omfattning och detaljeringsgrad bedömningen ska utföras ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk. Nivån ska vara tillräcklig för att kunna ta beslut om nödvändiga bevarandeåtgärder och för att upptäcka, följa upp och utvärdera eventuella negativa effekter av brukandet.

6.1.1 Övergripande naturvärden och livsmiljöer i landskapet identifieras.

RIKTLINJER 6.1.1: Även naturvärden utanför markinnehavet som påtagligt berörs av aktuella skötselåtgärder, såväl positivt som negativt, beaktas. Hur ofta, samt i vilken omfattning och detaljeringsgrad bedömningen ska utföras anpassas utifrån brukandets skala, intensitet och risk. Bedömningen ska vara tillräcklig för att kunna ta beslut om nödvändiga bevarandeåtgärder och för att upptäcka, följa upp och utvärdera eventuella negativa effekter av brukandet.

VÄGLEDNING 6.1.1: Indikatorn syftar till att ge en överblick över vilka övergripande naturvärden som finns inom markinnehavet eller i landskapet. Regionalt kan identifieringen göras vid ekologisk landskapsplanering eller skogsbruksplanering genom sammanställning av information från officiella källor såsom kommun, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller Artdatabanken. Kontakt med större markägare med ekologisk landskapsplan som berör omgivande fastigheter kan behövas.

6.1.2 En övergripande analys avseende brist på naturvärden och livsmiljöer i landskapet genomförs för att identifiera prioriterade naturvärden och livsmiljöer.

VÄGLEDNING 6.1.2: Prioriterade naturvärden och livsmiljöer kan vara livsmiljöer som det finns brist av i landskapet; exempelvis biotoper eller strukturer som kan hysa många rödlistade arter, livsmiljöer som är underrepresenterade inom landskapet, eller livsmiljöer som missgynnas av det nutida eller historiska skogsbruket. Analysen kan även omfatta mål om att stärka befintliga naturvärden inom landskapen.

6.2 Innan beståndspåverkande åtgärder genomförs ska certifikatsinnehavaren identifiera och bedöma skala, intensitet och risk för åtgärdernas eventuella effekter på identifierade miljövärden.

6.2.1 Naturvärdesbedömning genomförs och dokumenteras som en del av traktplaneringen, normalt på barmark, inför föryngringsavverkning, sista gallring och byggnation av skogsbilvägar.

RIKTLINJER 6.2.1 OCH 6.2.2: För att åstadkomma god samstämmighet och ett tillförlitligt resultat ska metoden för naturvärdesbedömning vara väl strukturerad och utprovad samt ha ändamålsenliga tillämpningsinstruktioner. Skogsstyrelsen eller andra experter med motsvarande kompetens ska regelbundet konsulteras så att de som utför naturvärdesbedömningar kalibreras i identifiering av höga naturvärden, inklusive

nyckelbiotoper. Utbildning av de som utför naturvärdesbedömningar anpassas utifrån svårigheter att identifiera svårbedömda *naturvärden* i *markinnehavet*.

Metoden för *naturvärdesbedömning* ska vara kommunicerad med *certifieringsorganisationen*. En utförlig metodbeskrivning ska finnas tillgänglig och visas vid förfrågan.

Vid byggnation av skogsbilvägar görs naturvärdesbedömningen för de bestånd som berörs av väggatan.

Ovanstående metod används även som ett underlag för utformningen av hänsynsåtgärder vid andra skogliga åtgärder, exempelvis vid beslut om avsättning för naturvårdsändamål (6.5.1 och 6.5.2a), i analysen avseende brist på *naturvärden* och *livsmiljöer* i *landskapet* (6.1.2), och i den ekologiska landskapsplaneringen (6.8).

VÄGLEDNING 6.2.1: Naturvärdesbedömningen används tillsammans med förekomst av signal- eller rödlistade arter för att väga samman faktorer som kan indikera höga naturvärden eller en nyckelbiotop.

En naturvärdesbedömning grundad på artinventeringar fordrar omfattande fältarbete, mycket god artkunskap och biologisk kompetens. Ett tillvägagångssätt bättre lämpat för flertalet certifikatsinnehavare är att på ett systematiskt sätt bedöma områdets förutsättningar för biologisk mångfald utifrån förekomst av livsmiljöer och biotopegenskaper viktiga för organismerna. Bedömningen måste vara tillräckligt omfattande för att fånga in de olika organismgruppernas krav på livsmiljöer och belysa:

- *topografi och markförhållanden,*
- *hydrologi,*
- *beståndsklimat,*
- *trädsiktets sammansättning och karaktär,*
- *träd med egenskaper viktiga för biologisk mångfald,*
- *olika former av död ved,*
- *växttäckte,*
- *bördighet,*
- *substrat och strukturer knutna till naturlig störningsdynamik,*
- *historiskt nyttjande.*

6.2.2 Metod och tillämpning av *naturvärdesbedömningen* utvärderas regelbundet.

6.3 Certifikatsinnehavaren ska identifiera och genomföra funktionella åtgärder för att förhindra att brukandet får negativa effekter på *miljövärdena*, samt minska och åtgärda dessa i förhållande till effekternas *skala, intensitet och risk*.

6.3.1 Utifrån identifiering och analys enligt 6.1.1 och 6.1.2 bedöms vilka åtgärder som krävs för att *bevara* eller stärka prioriterade *naturvärden* och *livsmiljöer*.

6.3.2 Skogsbruks- och naturvårdsåtgärder genomförs för att *bevara* eller stärka prioriterade *naturvärden* och *livsmiljöer* i *landskapet* enligt 6.3.1.

6.4 Certifikatsinnehavaren ska skydda sällsynta arter och hotade arter samt deras livsmiljöer inom skogsbruksenheten. Det ska ske genom avsättningar, andra skyddade områden och genom att skapa konnektivitet och/eller genom andra direkta åtgärder som gynnar dessa arters överlevnad och livskraft. Åtgärderna ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk, samt till sällsynta och hotade arters bevarandestatus och ekologiska krav. Certifikatsinnehavaren ska beakta den geografiska spridningen och ekologiska krav hos sällsynta och hotade arter utanför skogsbruksenhetens gränser när beslut om åtgärder inom skogsbruksenheten ska fattas.

6.4.1 Följande *biotoper* undantas från alla skogsbruksåtgärder, förutom åtgärder påkallade för att bevara eller främja biotopens naturliga eller hävdbetingade *biologiska mångfald*:

- a) utpräglat olikåldriga och skiktade naturskogar med riklig förekomst av gamla/grova träd och rikligt med grövre död ved i olika nedbrytningsstadier,
- b) *nyckelbiotoper* enligt Skogsstyrelsens definition och metod (1995),
- c) *impediment* (mark vars virkesproducerande förmåga är mindre än 1 m³sk per hektar och år).

RIKTLINJER 6.4.1: Definitionen av 6.4.1a tolkas i ett regionalt perspektiv med beaktande av ståndortens och skogstypens förutsättningar. Beträffande tolkning i områden ovan *naturvårdsgränsen* se 9.3.4. Avseende 6.4.1b se riktlinjer 6.2.1 om identifiering av *nyckelbiotoper* vid *naturvärdesbedömning* samt krav på kalibrering och utbildning för inventerare.

6.4.2 Information om förekomst av *rödlistade arter* inhämtas, utvärderas och dokumenteras.

VÄGLEDNING 6.4.2: Med inhämtande av information menas att ta del av relevanta datakällor avseende artförekomster av rödlistade arter i aktuella GIS-skikt från egna inventeringar, Artportalen, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen m.m. Information om rödlistade arter finns på Artdatabankens hemsida. En del i utvärderingen är att kvalitetssäkra informationen.

6.4.3 Bevarandeåtgärder genomförs för de kända förekomster av *rödlistade arter* som påverkas av skogsbruk.

RIKTLINJER 6.4.3: Bevarandeåtgärdernas omfattning och inriktning ska anpassas till arternas ekologiska krav och *hotkategori*.

VÄGLEDNING 6.4.3: Åtgärderna kan ingå i den hänsyn som tas enligt övriga delar av denna standard eller vara specifika. Åtgärderna dokumenteras exempelvis i traktdirektiv.

6.4.4 I samband med skogsbruksåtgärder tas hänsyn till kända:

- a) rovfågelbon av *prioriterade fågelarter* enligt skogsvårdslagen,

- b) förekomster av revirhävdande fågelarter med små populationsstorlekar,
- c) tjäderspelsplatser.

RIKTLINJER 6.4.4: Använd de vägledningar för hänsyn till fåglar framtagna av Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket avseende häckningstider, hänsynsavstånd samt andra hänsyn (se Skogsstyrelsens hemsida). Revirhävdande fågelarter med små populationsstorlekar omfattar: smålom, röd glada, pilgrimsfalk, hökuggla, lappuggla, slaguggla, berguv, gråspett, lundsångare, mindre flugsnappare, sommargylling och dvärgsparv. De ovan uppräknade arterna kan komma att revideras utifrån förändringar i rödlistan. Kända förekomster av 6.4.4 a-c dokumenteras i samband med skogsbruksåtgärder.

6.4.5 Vid avverkning under häckningstid tas hänsyn till viktiga häckningsbiotoper för fåglar. Åtgärder i skiktade lövdominerade skogar utförs utanför fåglarnas häckningsperiod.

RIKTLINJER 6.4.5: *Skogssektorns målbilder* för hänsynskrävande biotoper är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

VÄGLEDNING 6.4.4 OCH 6.4.5: *Alla typer av skogsbruksåtgärder, samt dikning och vägbyggnation, som kan påverka sällsynta och hotade fågelarter bör undvikas under häckningstid. Skogsstyrelsen/Länsstyrelsen kan bistå med rådgivning utöver Artfaktabladet.*

6.4.6 Hänsyn tas till kända förekomster av skogsanknutna arter förtecknade i artskyddsförordningens bilaga 1 med beteckningen N eller n.

RIKTLINJER 6.4.6: Kända förekomster dokumenteras i samband med skogsbruksåtgärder.

VÄGLEDNING 6.4.6: *Exempel på miljöer med arter betecknade med N eller n i artskyddsförordningens bilaga 1:*

- *kantzoner mot vatten (alla fladdermusarter N),*
- *lövskogsmiljöer med skiktning exempelvis med hassel (hasselmus, buskmus, hasselsnok N),*
- *sandtallskog (sandödlan N).*

Fridlysta arter finns listade i bilaga 2 i artskyddsförordningen. Artspecifika sammanställningar på länsnivå för N och n arter utöver fåglar finns framtagna av Länsstyrelsen.

6.5 Certifikatsinnehavaren ska identifiera och skydda ett för landskapet representativt urval av naturliga ekosystem och/eller återställa dem till mer naturliga förhållanden. Om för landskapet representativa, naturliga ekosystem saknas eller är otillräckliga ska certifikatsinnehavaren återställa en del av skogsbruksenheten till mer naturliga förhållanden. Områdenas storlek samt restaurerings- och skyddsåtgärder som vidtas ska stå i förhållande till ekosystemens bevarandestatus och värde på landskapsnivå och till brukandets skala, intensitet och risk. Detta gäller även restaurerings- och skyddsåtgärder i plantageskogar.

6.5.1 Ett urval av den produktiva skogsmarksarealen avsätts och undantas från andra åtgärder än skötsel för att bevara och främja områdets

naturliga eller hävdbetingade *biologiska mångfald*. Urvalet av områden:

- a) omfattar minst 5 % av den produktiva skogsmarksarealen,
- b) sker utifrån skogliga *naturvärden*, representativitet i *landskapet* och i förhållande till *biologisk mångfald*.

RIKTLINJER 6.5.1: Här följer exempel på områden som kan medräknas:

- *nyckelbiotoper*,
- utpräglat olikåldriga och skiktade naturskogar,
- den del av *markinnehavet* som är formellt skyddat (naturreservat, biotopskydd) efter avräkning motsvarande den andel som markägaren fått ersättning för,
- naturvårdsavtal där avtalet löper längre än 25 år, om inte kortare avtal kan motiveras av naturvårdsskäl,
- *skydds-zoner* till områden avsatta för naturvårdsändamål,
- skapade/restaurerade våtmarker,
- andel i samfällt ägd FSC-certifierad *produktiv skogsmark* som har ett långsiktigt naturvårdsmål,
- annan trädbevuxen mark med minst 25 % krontäckning och där bete eller slätter bedrivs i tillräcklig omfattning för att ge goda livsbetingelser åt hävdberoende flora/fauna.

Hänsynsytor och övergångszoner som normalt avgränsas vid avverkning kan inte medräknas.

Vid formellt skydd av tidigare frivilligt avsatt *skogsmark* där markägaren fått ekonomisk kompensation ska nya områden avsättas där detta krävs för att nå upp till 5 % *avsättning*. Markägaren får dock räkna in den andel formellt skydd på tidigare frivilligt avsatt mark som överstiger 1 % av *markinnehavet*. Då ersättningsmark erhållits i samband med det formella skyddet ska nya områden avsättas i enlighet med 6.5.1.

Ett alternativ till att avsätta mark med rena naturvårdsmål vid formellt skydd av tidigare frivilligt avsatt *skogsmark* är att på lämpliga marker använda alternativa metoder som kombinerar produktions- och naturvårdsmål. Arealkravet ska då sättas i relation till omfattningen av naturvårdsmålet. En anpassning med 25 % naturvårdsmål räknas exempelvis areellt som fyra till ett, det vill säga krav på 10 hektar nya naturvårdsavsättningar kan bytas mot 40 hektar med kombinerade mål.

Markinnehav ovan *naturvårdsgränsen*, se 9.3.4, är undantagen från kraven i 6.5.1.

Åtgärder för att främja *upplevelsevärden* i *avsatta områden* kan utföras förutsatt att *naturvärden* inte skadas.

Avsatta områden dokumenteras i *ekologisk landskapsplan* eller skogsbruksplan.

Vid urval av områden beaktas i vilken utsträckning olika typer av skog skyddas i befintliga formellt skyddade områden och frivilliga *avsättningar* samt myndigheters bevarandeprioriteringar.

VÅGLEDNING 6.5.1: För att kunna räkna in markinnehav ovan naturvårdsgränsen i avsatta områden enligt 6.5.1 behövs motivering. Motiveringen utgår från höga naturvärden och representativitet, och baseras på plan eller strategi för urval av avsatta områden för hela markinnehavet.

6.5.2 Minst 5 % av den produktiva skogsmarksarealen sköts med långsiktig bevarande och utveckling av *naturvärden* och/eller sociala värden som primära mål. Följande kan ingå enskilt eller i kombination:

- a) ytterligare områden avsatta för att bevara och främja områdets naturliga eller hävdbetingade *biologiska mångfald*, utöver de 5 % som avsatts enligt 6.5.1,
- b) områden med förstärkt naturhänsyn och specifika naturvårdsåtgärder,
- c) områden som långsiktigt sköts med *kontinuitetsskogsbruk* eller *luckhuggning med naturlig förnygring*,
- d) områden med förstärkt hänsyn till *upplevelsevärden* och/eller lokal ekonomi,
- e) områden med förstärkt hänsyn till renskötseln.

RIKTLINJER 6.5.2: Höga *naturvärden* och god naturvärdespotential utifrån naturvärdes- och landskapsekologiska bedömningar/analyser styr urval av områden (6.5.2a-c). Urval och val av hänsynsåtgärder görs normalt i samband med landskapsplanering och/eller skogsbruksplanläggning. Urval och dokumentation av områden i 6.5.2a-d kan även göras löpande och verifieras via handlingsplaner med regelbundna uppföljningar.

För avsättning av områden enligt 6.5.2a gäller samma villkor som för *avsättningar* enligt 6.5.1.

För områden avsatta enligt 6.5.2b-e gäller att minst 50 % av ursprunglig volym ska finnas kvar efter åtgärd för att långsiktigt förstärka framtida *naturvärden* och/eller sociala värden, om det inte av målbeskrivningen framgår att dessa värden kräver större uttag för att *bevaras/utvecklas*.

Urval och förstärkta hänsynsåtgärder för 6.5.2d sker efter dialog/*samråd* med *berörda intressenter* och utgår från *upplevelsevärden* och lokal ekonomi för området. Detta sker i enlighet med kraven i 4.5.2 - 4.5.4.

Urval och förstärkta hänsynsåtgärder för 6.5.2e sker efter samplanering eller *samverkan* med berörd *sameby* och baseras på värden för området.

Aktuell areal avgränsas på karta, och beskrivning av skötsel mål inklusive specifika miljö/sociala mål och åtgärdsförslag dokumenteras för avdelningen/beståndet.

Arealer i 6.5.1 och 6.5.2 utgör tillsammans minst 10 % av den produktiva skogsmarksarealen.

Med specifika naturvårdsåtgärder avses sådana åtgärder som är till gagn för den skogliga *biologiska mångfalden* och som till omfattning och kvalitativ inriktning tydligt skiljer sig från de mer generella åtgärder som vidtas utifrån övriga indikatorer i denna standard. Åtgärder kan genomföras under olika delar av omloppscykeln men företrädesvis i samband med gallring eller förnygringsavverkning.

Förstärkt naturhänsyn och förstärkt hänsyn till *upplevelsevärden* eller renskötseln innebär att en större andel av arealen på bestånds/avdelningsnivå används som hänsyn jämfört med mer generell hänsyn vid skogsbruksåtgärder. Detta kan planeras/genomföras med målklassning som Kombinerade mål (K) /Produktion med förstärkt hänsyn (PF).

Alla successioner omfattas – inte enbart äldre skog; till exempel bränningar, lövsuccessioner.

VÄGLEDNING 6.5.2: Syftet med indikatorn är att lyfta fram sådana skogsområden där markägaren har ett annat mål med skötseln av området än normal skogsproduktion.

Hela området dokumenteras enligt riktlinjerna. Inom areellt identifierade områden kan det förekomma mindre områden av improduktiv skogsmark. Dessa kan räknas in under förutsättning att de naturligt ingår som en mindre del i det avgränsade området och bidrar till att stärka definierade värden.

Skogsbruksplanläggning kan exempelvis vara enligt större markägares planeringsrutiner likaväl som upprättande/revision av en mindre skogsägares skogsbruksplan.

I skogsbruket används ofta målklassning som verktyg för att klassa vad som är målet med hur olika objekt ska skötas. Målklassningen baseras på en bristanalys av vilka brister som finns i landskapet.

Exempel på områden/insatser kan vara:

- områden viktiga för lokal turism,
- områden som på annat sätt är viktiga för lokal ekonomi,
- särskild hänsyn till hotade arter,
- områden med stort inslag av naturvärdesträd,
- områden med landskapsanpassad förstärkt naturhänsyn, till exempel utifrån värdestrakt, andra landskapsvärden eller åtgärdsprogram för hotade arter,
- mosaikmarker med tidigare kulturpåverkan såsom skogsbete, hagmarker, slätterängar,
- områden där det sker omfattande skapande av strukturer/substrat till exempel i form av död ved, skiktning, återställande av hydrologi m.m.,
- områden med hög andel kantzoner och hänsynsytor,
- områden med bränningar i olika åldrar, lövsuccessioner,
- hänglavsrika skogar.

6.5.3 Områden avsatta enligt 6.5.1 och 6.5.2a kvalitetssäkras och vid behov revideras urval och avgränsning i syfte att öka naturvårdsnyttan. Revidering av avsatta områden dokumenteras.

VÄGLEDNING 6.5.3: En översyn av urval, de avsatta områdenas naturvårdskvalitet samt deras avgränsning kan göras i samband med revidering av skogsbruksplaner och ekologiska landskapsplaner och när man får ny kunskap om specifika områden. Hur ofta revidering av avsättningar görs beror på markinnehavets storlek och brukandets skala, intensitet och risk samt kunskapsläget om naturvärden.

6.5.4 Långsiktiga naturvårdsmål för att bevara eller förstärka biologisk mångfald formuleras och dokumenteras för avsatta områden utifrån analys och bedömning enligt 6.3.1 och 6.3.2.

RIKTLINJER 6.5.4: Större markägare ska beakta åtgärdsprogram för hotade arter och hotade naturtyper vid utformandet av strategier för naturvårdande skötsel. Skogssektorns målbilder för hänsynskrävande biotoper är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

VÄGLEDNING 6.5.4: Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper finns på Naturvårdsverkets hemsida. För närmare vägledning kring naturvårdande skötsel se: Naturvårdande skötsel av skog och andra trädbärande marker. J. Nitare (2014) Skogsstyrelsen.

- 6.5.5 *Avsatta områden* med behov av *naturvårdande skötsel* sköts enligt de för området formulerade naturvårdsmålen.

RIKTLINJER 6.5.5: Genomförda skötselåtgärder dokumenteras.

- 6.5.6 Genomförd *naturvårdande skötsel* för *avsatta områden* följs upp. Resultat av uppföljning och utvärdering dokumenteras och tillämpas enligt 7.4.1.

RIKTLINJER 6.5.6: Uppföljningen kan utföras genom stickprov. Omfattningen av uppföljning baseras på skötselåtgärdernas inriktning, *markinnehavets* storlek och resultat av tidigare uppföljningar.

6.6 *Certifikatsinnehavaren ska bevara naturligt förekommande inhemska arter och genotyper samt förhindra förlust av biologisk mångfald. Detta ska i första hand ske genom skötsel av livsmiljöer inom skogsbruksenheten. Certifikatsinnehavaren ska visa att funktionella åtgärder har vidtagits för att hantera och kontrollera jakt, fiske, fångst och insamlande.*

- 6.6.1 Naturvärdesträd lämnas och värnas vid skogsbruksåtgärder. Naturvärdesträd är:

- a) avvikande, särskilt grova och/eller gamla träd,
- b) grova träd med påtagligt vid och grovgrenig och/eller platt krona,
- c) grova, tidigare frivuxna, s.k. hagmarksgranar,
- d) grova aspar och alar,
- e) trädformig sälg, rönn, oxel, lönn, lind, hägg och fågelbär,
- f) grov hassel och en,
- g) träd med öppna brandlyror,
- h) hålträd och träd med risbon,
- i) träd med tydliga äldre kulturspår,
- j) *ädellövträd* i skogar norr om Limes Norrlandicus.

RIKTLINJER 6.6.1: *Främmande trädslag* och träd som ingår i den normala skogsskötseln räknas inte som naturvärdesträd, exempelvis timmerställningar, skärmställningar, fröträd där för yngningen är yngre än 25 år eller huvudstammar i bestånd av *ädellövträd*.

Naturvärdesträd får undantagsvis tas bort:

- a) där det föreligger risk för skada på människor eller byggnader, i samband med vägbyggnation eller i anslutning till elledningar,
- b) i syfte att gynna andra prioriterade naturvärdesträd,
- c) om de riskerar att förstöra forn- och kulturlämningar,

- d) grova aspar och alar där sådana förekommer rikligt, i barrdominerade bestånd, förutsatt att tillräckligt antal lämnas för naturvård,
- e) om de hindrar framkomlighet i samband med avverkning.

VÄGLEDNING 6.6.1: Indikatorn anger egenskaper, trädslag och kvaliteter associerade med höga kultur- eller naturvärden som kännetecknar naturvärdesträd. Dessa ska vara möjliga att skilja ut visuellt från övriga träd i beståndet. Gamla träd i 6.6.1a beskriver träd som genom sin höga ålder utvecklat särskilda naturvärden. Det kan röra sig om lätt igenkännbara egenskaper såsom grovlek på stam eller grenar, kronans utseende, barkstruktur, eller stamhåligheter, men även egenskaper som kan vara svårare att bedöma såsom senvuxenhet.

Identifieringen av naturvärdesträd görs vanligen genom en bedömning av trädets utseende, ibland kombinerat med åldersbestämning. De som inventerar och skiljer ut naturvärdesträd bör vara kalibrerade att känna till naturvärdesträd i den aktuella regionen. I områden med riklig förekomst av naturvärdesträd över en större yta kan det vara aktuellt att hela eller delar av beståndet avgränsas som hänsynsyta enligt 6.6.4 eller avsätts enligt 6.5.1 eller 6.5.2a.

En praktisk gräns för vad som kan anses vara trädformig har satts till 7 cm i brösthöjdsdiameter. Exempel på karta över en praktisk gräns för Limes Norrlandicus finns på FSC Sveriges hemsida.

6.6.2 Vid föryngringsavverkning lämnas i genomsnitt minst 10 träd per hektar på den avverkade ytan.

RIKTLINJER 6.6.2: Syftet med 6.6.2 är att de lämnade träden ska utvecklas till grövre naturvärdesträd i det nya skogsbeståndet. Stormfasta träd väljs utifrån sin betydelse för *biologisk mångfald* på bestånds- eller landskapsnivå. Grovleken ska vara representativ för de aktuella trädslagen i beståndet eller grövre. Träden lämnas som solitärer eller i mindre trädgrupper. Undantag kan göras för gran i renodlade granbestånd och för tall, björk och gran med ytliga rotsystem i *mossodlingar* och skötta sumpskogar.

Träd lämnade i *hänsynsytor/kantzoner* får räknas in på avverkningsytor mindre än 4 hektar söder om Limes Norrlandicus eller avverkningsytor mindre än 10 hektar norr om Limes Norrlandicus. Lämnade naturvärdesträd får räknas in.

6.6.3 *Hänsynsytor, kantzoner*, trädgrupper eller enstaka stormfasta grövre träd lämnas vid föryngringsavverkning så att större kala ytor undviks.

RIKTLINJER 6.6.3: Träden ställs så att hyggesintrycket bryts. Träden kan lämnas som enstaka stormfasta, grövre träd, eller i mindre trädgrupper.

I områden av betydelse för friluftsliv och rekreation görs särskilda anpassningar för att minska hyggesintrycket, exempelvis genom utformning och storlek av hygget samt placering av naturhänsyn.

Instruktioner för att undvika stora kala ytor ska finnas och den maximala kala ytan ska anges.

På avverkningsytor större än 4 hektar söder om Limes Norrlandicus eller på avverkningsytor större än 10 hektar norr om Limes Norrlandicus, ska sträckan från varje punkt i avverkningsytan till närmaste hänsynsobjekt eller hyggeskant inte överskrida 70 meter.

6.6.4 *Naturvärden i hänsynskrävande biotoper* bevaras eller utvecklas i samband med skogsbruksåtgärd.

RIKTLINJER 6.6.4: *Skogssektorns målbilder* för hänsynskrävande biotoper är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

6.6.5 I samband med röjning och gallring bevaras och/eller nyskapas *kantzoner* och *hänsynsytor*.

RIKTLINJER 6.6.5: *Kantzoner* och *hänsynsytor* röjs endast i syfte att gynna *naturvärden*. Lövträdsrika *kantzoner återskapas* där det är möjligt. *Skogssektorns målbilder* för kantzoner mot sjöar, vattendrag och våtmarker är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

6.6.6 Där förutsättningar finns utförs skogsbruksåtgärder i barrdominerade bestånd så att minst 10 % av de härskande och medhärskande stammarna utgörs av lövträd.

RIKTLINJER 6.6.6: Om det är för få lövträdstammar innan åtgärd för att dessa ska kunna utgöra 10 % av stamantalet efter åtgärd lämnas alla lövträdstammar, såvida det inte finns sociala eller naturvårdsmässiga skäl för att ta bort dem.

6.6.7 I samband med gallring ges minst fem befintliga lövträd, i snitt per hektar, goda livsbetingelser för att i framtiden kunna bilda naturvärdesträd. *Ådellövträd*, asp, sälg och rönn prioriteras.

RIKTLINJER 6.6.7: I riskområden för knäcksjuka kan annat lövträd prioriteras före asp.

6.6.8 Träd betesbegärliga för vilt (asp, rönn, sälg, vide, *ådellövträd*, en och vildapel) sparas i stor utsträckning vid röjning.

6.6.9 Åtgärder genomförs för att begränsa skogsskador orsakade av klövvilt.

RIKTLINJER 6.6.9: Åtgärder ska bidra till att gynna *ståndortsanpassat* produktionsträdslag och lövträd viktiga för naturvård såsom rönn, asp, sälg, ek och övriga *ådellövträd*. Åtgärdernas omfattning anpassas efter *markinnehavets* storlek och förutsättningar, skadornas omfattning samt baseras på *bästa tillgängliga kunskap*.

VÄGLEDNING 6.6.9: Exempel på åtgärder kan vara deltagande i älgskötselområde, kontroll över skadeläge och viltpopulationer över tid, underlättande av jakt och vid behov aktiv användning av avlysningsjakt.

Avlysningsjakt innebär att återstående älgar som ska skjutas inom ett älgskötsel- eller licensområde släpps fritt för att skjutas för alla jaktlag inom området. När antal djur och sort är skjutna upphör man med jakten.

6.6.10 Samverkan sker vid behov med relevant myndighet för att undvika, förebygga och åtgärda olaglig:

- a) jakt,
- b) fiske,
- c) fångst,
- d) insamlande av djur och växter.

VÄGLEDNING 6.6.10: Till olaglig jakt, fiske, fångst och insamlande av djur och växter räknas jakt och fiske som sker utan tillstånd eller emot de bestämmelser som gäller för tillståndet,

ofredande av vilt, ingrepp i viltets bon, insamlande/förstörande av fåglars ägg, och insamlande av fridlysta växter.

6.6.11 Högstubbar, lågor och andra träd som varit döda längre tid än ett år lämnas. Skogliga åtgärder utförs så att skador på död ved minimeras.

RIKTLINJER 6.6.11: Med lågor avses liggande död ved med en diameter som överstiger 15 cm i brösthöjd (1,3 meter från grövsta ände). Undantag från 6.6.11 kan göras i följande fall:

- a) om död ved utgör en säkerhetsrisk för de som arbetar i skogen eller för allmänheten inom exempelvis utmärkta stigar eller rastplatser inom tätortsnära skogar,
- b) om död ved blockerar frekvent använda stigar och vägar,
- c) när stora virkesvolymerna skadats och som av resursskäl inte hunnit upparbetas,
- d) för att uppnå skogsvårdslagens föryngringskrav i större sammanhängande områden med död ved, dock inte i bestånd som prioriteras för *avsättning* enligt 6.5.1 eller 6.5.2a.

6.6.12 Vid skogliga åtgärder lämnas och tas hänsyn till *färsk död ved*:

- a) från naturvärdesträd och andra träd som tidigare lämnats som naturhänsyn,
- b) i områden avsatta för naturvårdsändamål inklusive *hänsynsytor*,
- c) på *impediment*.

RIKTLINJER 6.6.12: Om kravet i 6.6.12 kommer i konflikt med skogsvårdslagen söks dispens hos Skogsstyrelsen.

Undantag från 6.6.12 kan göras i följande fall:

- a) om död ved utgör en säkerhetsrisk för de som arbetar i skogen eller för allmänheten inom exempelvis utmärkta stigar eller rastplatser inom tätortsnära skogar,
- b) om död ved blockerar frekvent använda stigar och vägar,
- c) där Skogsstyrelsen upprättat bekämpningsområden med särskilda föreskrifter för att förhindra massförökning av skadeinsekter och dispens inte är möjlig för kvarlämnandet av *färsk död ved* inom *hänsynsytor* eller områden avsatta för naturvårdsändamål.

6.6.13 Mängden *färsk död ved* av olika trädslag ökas vid föryngringsavverkning och från andragallring genom att:

- a) minst tre högstubbar eller ringbarkade träd i medeltal per hektar avverkad yta skapas,
- b) högstubbarna kapas på högsta säkra höjd,
- c) grovlek väljs utifrån vad som är representativt i beståndet och med strävan mot en överrepresentation av lövhögstubbar.

RIKTLINJER 6.6.13: När det är naturvårdsmässigt motiverat kan prioritering av särskilt trädslag ske. Högstubbar av lövträd undviks där lövträd förekommer mycket sparsamt. Vid avverkning i ek- och bokbestånd skapas död ved, så att det vid avvecklingen av det gamla beståndet finns minst två ringbarkade träd eller skapade högstubbar av huvudträdslaget i medeltal per hektar över åtgärdsenheten.

VÄGLEDNING 6.6.13: Högsta säkra höjd innebär att trädet normalt kapas över tre meter.

6.6.14 Vid tillvaratagande av vindfällda frö- eller skärmträd lämnas, i medeltal, minst två grövre färska vindfällena per hektar.

RIKTLINJER 6.6.14: Kravet gäller inte vid upprepade vindfällningar inom samma bestånd.

6.6.15 Det igenväxande kulturlandskapets hävdbetingade *biologiska mångfald* och kulturvärden knutna till träd och buskar gynnas vid skogliga åtgärder.

6.6.16 *Brynmiljöer* med varierande träd- och buskskikt bevaras eller *återskapas* i anslutning till odlingslandskapet i samband med skogliga åtgärder.

6.6.17 Naturvärdesträd gynnas i tidigare solexponerade åkerholmar, *bryn* och andra småbiotoper som nu ingår i ett skogsbestånd utan kontakt med brukad åker. Detta sker i samband med skogliga åtgärder i eller invid dessa miljöer.

6.7 Certifikatsinnehavaren ska skydda eller återställa naturliga vattendrag, vattensamlingar och strandzoner samt dess *konnektivitet*. Certifikatsinnehavaren ska undvika negativa effekter på vattenkvalitet och vattentillgång samt minska och åtgärda de negativa effekter som uppstår.

6.7.1 Ekologiskt funktionella *kantzoner* mot vattendrag och öppna vattenytor bevaras eller *återskapas* vid behov. *Kantzonen*s utformning och bredd planeras och anpassas utifrån vattenmiljöns *naturvärde* och känslighet samt *kantzonen*s skogliga *naturvärden*.

RIKTLINJER 6.7.1 OCH 6.7.2: *Skogssektorns målbilder* för kantzoner mot sjöar, vattendrag och våtmarker är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

VÄGLEDNING 6.7.1 OCH 6.7.2: *Ekologiskt funktionella kantzoner kan bidra med att:*

- *bevara viktiga markkemiska processer,*
- *förhindra slamtransport till vattendrag och våtmarker,*
- *tillföra föda för vattenorganismer genom nedfallande löv och småkryp,*
- *ge beskuggning,*
- *tillföra död ved,*
- *bevara biologisk mångfald.*

En ekologiskt funktionell kantzons har oftast flera trädslag, skiktning, inslag av stående död ved och markvegetation. Bredare kantzoner behövs exempelvis på fuktiga/blöta marker, erosionskänsliga områden samt i anslutning till vattendrag med höga naturvärden och/eller hög känslighet.

6.7.2 I anslutning till våtmarker bevaras naturliga eller *återskapas* ekologiskt funktionella *kantzoner*.

6.7.3 *Körskador* uppkommer inte i *kantzoner*.

RIKTLINJER 6.7.3: *Skogssektorns målbilder* för körning i skogsmark är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

6.7.4 Brukandet anpassas med syfte att våtmarks- och vattenmiljöer med höga *naturvärden* inte påverkas negativt.

VÄGLEDNING 6.7.4: *Information om våtmarks- och vattenmiljöer med höga naturvärden finns bland annat i följande källor:*

- *Våtmarksinventeringen,*
- *Sumpskogsinventeringen,*
- *Förteckning över särskilt värdefulla och värdefulla vattendrag.*

6.7.5 Större markägare: Våtmarks- och vattenmiljöer *återskapas* utifrån förutsättningar, behov och nytta i ett landskapsperspektiv.

VÄGLEDNING 6.7.5: *Planen för att återskapa våtmarks- och vattenmiljöer ingår normalt i den ekologiska landskapsplanen.*

6.7.6 *Körskador* förhindras vid utförande av skogsbruksåtgärder.

RIKTLINJER 6.7.6: *Skogssektorns målbilder* för körning i skogsmark är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

6.7.7 *Körskador* åtgärdas, såvida detta inte riskerar att förvärpa effekten av den redan uppkomna skadan.

6.7.8 Nya diken för markavvattning anläggs inte på tidigare odikad mark.

6.7.9 Befintliga diken underhålls endast då det finns behov av detta för att säkerställa att produktionsförhållandena inte avsevärt försämras.

6.7.10 Skyddsdikning tillämpas endast då det behövs för att uppfylla skogsvårdslagens föryngringskrav.

RIKTLINJER 6.7.9 OCH 6.7.10: Möjligheter att undvika dikesunderhåll eller skyddsdikning genom val av skötselmetoder och/eller trädslag beaktas i planeringen.

6.7.11 Tidigare anlagda diken på *lågproduktiva torvmarker* underhålls inte.

RIKTLINJER 6.7.11: Undantag för underhåll av utloppsdiken från andra, tidigare dikade bestånd av högproduktiv karaktär kan göras.

6.7.12 *Bästa tillgängliga metod och teknik* tillämpas för att minimera slamtransport till vattendrag, sjöar och *värdefulla våtmarker*.

VÄGLEDNING 6.7.12: *Information om bästa tillgängliga metod och teknik för att minimera slamtransport till vattendrag, sjöar och våtmarker kan erhållas från berörd myndighet.*

6.7.13 Vid underhåll av diken har dikningsutföraren information via traktdirektiv eller motsvarande som beskriver:

- a) vilka dikesavsnitt som ska rensas,
- b) vilka skyddsåtgärder och hänsyn som ska genomföras för att skador på våtmarker och nedströms liggande vattenmiljöer förhindras.

6.8 Certifikatsinnehavaren ska sköta landskapet inom skogsbruksenheten för att bevara eller återskapa en variation arter, beståndsstorlek, rumslig fördelning, åldersklass och omloppstid som är i överensstämmelse med landskapsvärden inom området. Detta sker så att skogens miljömässiga och ekonomiska motståndskraft och förmåga till återhämtning stärks.

6.8.1 Större markägare: Planering sker utifrån ett landskapsekologiskt perspektiv, med hänsyn till egen arrondering.

RIKTLINJER 6.8.1: En ekologisk landskapsplan tas fram genom systematisk inhämtning av information och analys av relevanta indikatorer i denna standard. Planen innehåller bland annat:

- a) landskapsindelning med motivering av indelningen,
- b) prioritering av avsatta områden,
- c) mål för naturvårdande skötsel och återskapande av biologiskt värdefulla skogar,
- d) areal med främmande trädslag.

Den ekologiska landskapsplanen dokumenteras samt uppdateras regelbundet utifrån uppföljning och utvärdering enligt princip 8.

VÄGLEDNING 6.8.1: En ekologisk landskapsplan bör utformas på ett sätt som bidrar till att skapa en grön infrastruktur i landskapet och bör i innehåll spegla:

- övergripande naturvärden och livsmiljöer i landskapet (6.1.1),
- analys avseende brist på naturvärden och livsmiljöer i landskapet (6.1.2),
- analys av förekomst av rödlistade arter (6.4.2) utifrån ett landskapsperspektiv,
- områden avsatta för naturvårdsändamål med orsak till att området avsatts (6.4.1, 6.5.1, 6.5.2, 6.5.3),
- hävdkrävande biotoper (6.6.16, 6.6.17),
- behov och nytta att återskapa våtmarks- och vattenmiljöer i ett landskapsperspektiv (6.7.5),
- landskapsindelning med motivering (Riktlinjer 6.8.1),
- av myndigheter utpekade värdetrakter, regionalt relevanta åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper eller motsvarande (6.8.2),
- minst 2% äldre skogsbestånd i varje landskap (6.8.3),
- bränning av minst 5% av föryngringsareal på torr och frisk mark under en löpande femårsperiod (6.8.4),
- minst 5% av arealen frisk och fuktig skogsmark som utgörs av lövrika bestånd (6.8.5),
- omvandlad areal samt areal plantageskog (6.9.1, 6.9.2, 6.10.1),
- areal med kompenserande naturvårdsåtgärder vid markomvandling (6.9.1, 6.9.2, 6.10.2),
- förekomst av områden med höga bevarandevärden (se princip 9),
- nyanläggning och skötsel av bestånd med främmande trädslag (10.3.8),

- att nyetablering med främmande trädslag inte sker i landskap med ingen eller låg andel främmande trädslag (10.3.9).

6.8.2 Vid ekologisk landskapsplanering och skogsbruksplanläggning beaktas av myndigheter utpekade *värde-trakter*, regionalt relevanta åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper eller motsvarande.

6.8.3 Större markägare: Vid ekologisk landskapsplanering säkerställs att det finns eller skapas minst 2 % äldre skogsbestånd i varje *landskap* beräknat på arealen i det egna *markinnehavet*.

RIKTLINJER 6.8.3: Med äldre skogsbestånd avses bestånd på *produktiv skogsmark* som uppnått 140 år i norra Sverige och 120 år i södra Sverige och är större än 0.5 hektar. Äldre produktionsbestånd, *avsatta områden* och större *hänsynsytor* kan medräknas. I *landskap* med lägre andel äldre skog finns en plan att uppnå 2 % äldre skog.

6.8.4 Större markägare: En areal som motsvarar minst 5 % av förnyngsarealen på torr och frisk *skogsmark* bränns under en löpande femårsperiod. Avverkning anpassas och bränning utförs med målet att främja brandgynnade arter.

RIKTLINJER 6.8.4: Halland, Skåne, södra Blekinge samt *fjällnära skog* i områden ovan *naturvårdsgränsen* kan undantas från kravet på bränning eftersom naturliga bränder varit av underordnad betydelse i dessa regioner. Undantag kan också göras på Öland och Gotland.

I valet av områden för bränning väljs i första hand tidigare brandpåverkad mark. Bruttoförnyngsarealen på torr och frisk *skogsmark*, som används för beräkning av bränningsarealen (5 %), kan reduceras:

- genom att räkna bort tätortsnära skogar,
- på grund av närhet till grannar,
- vid generellt förbud mot bränning av *skogsmark*,
- med lavmarker viktiga för rennäringen.

Anledning till reduceringen av bruttoarealen dokumenteras och bränningsarealen (5 %) beräknas på den fastställda nettoförnyngsarealen.

Certifikatsinnehavaren ska ha en bränningsplan och sedan vidta *rimliga* åtgärder för att uppfylla planen under förutsättning att bränning kan genomföras på ett säkert sätt med beaktande av vädersituationer och bränningstekniska omständigheter. Anledning till att bränning inte kunnat genomföras ska dokumenteras.

Vid beräkning av bränd areal ska endast den faktiskt brända arealen räknas in, det vill säga de delar av arealen som inte påverkats av branden får inte medräknas. Bränder som inte varit planerade utan uppkommit av andra orsaker får medräknas.

Den faktiskt brända arealen kan multipliceras med en uppräkningsfaktor enligt nedanstående tabell.

Åtgärder vid bränning och typ av brända områden	Uppräkningsfaktor
Bränd <i>produktiv skogsmark</i> som är produktionsklassad.	1

Bränd <i>improduktiv skogsmark</i> som ligger inom bränd <i>produktiv skogsmark</i> .	1
Bränd mark följd av <i>naturlig föryngring</i> utan markberedning.	1,5
Bränd mark där minst 15 % av volymen lämnats som naturhänsyn. Naturhänsyn i svårbrända fuktiga/blöta <i>hänsynsytor</i> eller <i>kantzoner</i> räknas inte in.	1,5
Bränd mark där minst 30 % av volymen lämnats som naturhänsyn. Naturhänsyn i svårbrända fuktiga/blöta <i>hänsynsytor</i> eller <i>kantzoner</i> räknas inte in.	2
Bränning i områden avsatta för naturvårdsändamål enligt 6.5.1 och 6.5.2a.	3

Volym som lämnats som naturhänsyn får inte avlägsnas i ett senare skede. Vid bränning i områden som är avsatta för naturvårdsändamål (enligt 6.5.1 och 6.5.2a) sker eventuell avverkning och bränningsåtgärder endast som *naturvårdande skötsel* utifrån områdets naturvårdsmål. Dessa områden dokumenteras i plandokument och skogliga register, exempelvis i *ekologisk landskapsplan*. Beslut om avsättning av ett bränt område kan fattas efter brand.

VÄGLEDNING 6.8.4: Arealen som bränns bör beräknas så att kravet på 5 % bränningsareal kan uppnås på lång sikt. För att kunna uppfylla bränningsåtagandena med hänsyn till vädersituationer och yttre omständigheter bör certifikatsinnehavaren planera en betydligt större areal att bränna än det årliga kravet. Exempel på rimlig anledning kan vara att räddningstjänsten inte gett sitt medgivande eller att naturliga bränder förekommit på fastigheten i sådan utsträckning att bränningsarealen uppnåtts.

6.8.5 *Markinnehavet* planeras och brukas så att en areal som motsvarar minst 5 % av arealen frisk och fuktig *skogsmark* utgörs av lövrika bestånd som domineras av lövträd under merparten av omloppstiden.

RIKTLINJER 6.8.5: Den som ännu inte uppnått målet upprättar en handlingsplan för att nå målet. Handlingsplanen följs upp regelbundet och revideras vid behov. Lövrika bestånd som avsatts enligt 6.5.1 får inräknas norr om Limes Norrlandicus. Lövrika bestånd som avsatts enligt 6.5.2 får räknas in i hela landet. Exempel på karta över en praktisk gräns för Limes Norrlandicus finns på FSC Sveriges hemsida.

Markinnehav ovan *naturvårdsgränsen*, se 9.3.4, ingår inte i arealberäkningen utifrån kraven i 6.8.5.

6.8.6 Lövträdsanknuten *biologisk mångfald* främjas vid skötsel av bestånd som redan är eller ska bli lövdominerade enligt 6.8.5.

VÄGLEDNING 6.8.6: Exempel på naturhänsyn för att gynna lövträdsanknuten biologisk mångfald är lämnande och gynnande av många hänsynsträd av löv, skapande av död lövved, röjning och gallring som gynnar särskilda träd och buskarter, hamling av träd, samt åtgärder för att gynna föryngring av beteskänsliga trädslag.

6.9 *Certifikatsinnehavaren ska inte omvandla naturlig skog till plantageskog, inte heller ska naturlig skog eller plantageskog som*

uppkommit genom omvandling av tidigare *naturlig skog* omvandlas till icke skoglig markanvändning, förutom då:

- a) en mycket begränsad del av *skogsbruksenheten* påverkas, och
- b) omvandlingen kommer att medföra uppenbara, betydande, nya, långsiktigt säkerställda bevarandefördelar för *skogsbruksenheten*, och
- c) omvandlingen varken skadar eller hotar *höga bevarandevärden* (HCV) och andra platser eller tillgångar som behövs för att upprätthålla eller förbättra dessa *höga bevarandevärden*.

6.9.1 *Naturlig skog* omvandlas inte till *plantageskog* eller annan markanvändning förutom då samtliga följande krav uppfylls:

- a) omvandling påverkar totalt max 5 % av det certifierade *markinnehavet* och max 0,5 % av det certifierade *markinnehavet* per år (se riktlinjer 6.9.2 för undantag till 0,5 % gränsen),
- b) extra åtgärder genomförs vid omvandling för att förstärka hänsyn till viktiga sociala värden eller *naturvärden*,
- c) omvandling inte skadar eller hotar *höga bevarandevärden* (HCV, se 9.1.1).

RIKTLINJER 6.9.1: Vid omvandling av skog till annan markanvändning ska *certifikatsinnehavaren* försöka minska negativa effekter på sociala värden och *naturvärden*. Markomvandling dokumenteras. Större markägare genomför extra åtgärder enligt 6.9.1b inom aktuellt *landskap*.

VÄGLEDNING 6.9.1: Här följer exempel på markomvandling som kan genomföras utan ytterligare åtgärder då dessa antingen kan anses vara en del av *skogsbruket* eller för att de normalt sker i liten skala:

- *alla anläggningar med direkt koppling till skogsbruket så som skogsbilvägar och husbehovstäckter,*
- *anläggning av viltåkrar, vilthägn eller viltvatten,*
- *anläggning av betesmark eller åkermark,*
- *anläggningar i syfte att förbättra för rekreation och friluftsliv,*
- *kulturmiljövård,*
- *utbildning och annan verksamhet under ledning av erkänt forskningsinstitut,*
- *exploatering för byggande på enstaka tomt,*
- *anläggning av mobilmaster,*
- *anläggning av enstaka vindkraftverk.*

Här följer exempel på annan markanvändning som sker i större skala, där kompensation kan behövas för att leva upp till 6.9.1b:

- *kommersiell täktverksamhet, utan direkt koppling till skogsbruket,*
- *etablering av vindkraftsparker (se 6.9.2),*

- *omvandling av naturlig skog till plantageskog (se indikatorer under 10.3 samt 6.10).*

Vid omvandling av skog till annan markanvändning som kan anses vara av mer permanent karaktär bör FSC:s policy för avskiljning tillämpas (Se The excision of areas from the scope of certification, FSC-POL-20-003 2004).

Exempel på sådana områden:

- *gruvdrift,*
- *exploatering för byggande som kräver planläggning.*

6.9.2 Hänsyn tas till effekter på naturvård, *upplevelsevärden* och lokal ekonomi vid vindkraftsetablering.

RIKTLINJER 6.9.2: Riktlinjer för etablering av vindkraft på FSC-certifierad mark i Sverige består av två delar: 1. Riktlinjer för markomvandling för vindkraft; 2. Riktlinjer för tidig dialog. Riktlinjerna omfattar avtal med vindkraftsprojektörer skrivna efter 2014-04-04 eller där kraftverken ännu inte är driftsatta. FSC-kraven gäller utöver den lagstadgade process som genomförs vid vindkraftsetablering på *skogsmark*. Anläggning av enstaka vindkraftverk hanteras under 6.9.1.

1. RIKTLINJER FÖR MARKOMVANDLING FÖR VINDKRAFT: För vindkraftsetablering på FSC-certifierad mark gäller följande:

- Vindkraftsetableringen, inklusive annan markomvandling, får sammanlagt inte påverka mer än 5 % av *markinnehavet*.
- En schablon på en hektar per vindkraftverk används för att räkna ut markomvandlingens storlek. Detta motsvarar den fysiska omvandlingen, det vill säga den sammanlagda arealen för ett enskilt kraftverk samt tillhörande ledningar och vägbyggnationer.
- En hektar *produktiv skogsmark* avsätts per vindkraftverk. Urval och avgränsning av *avsatta områden* prioriteras efter områdets betydelse för *biologisk mångfald* och representativitet i *landskapet* (enligt 6.5.1 och 6.5.2a) och/eller hänsyn till viktiga områden för *upplevelsevärden* och för lokal ekonomi (enligt 4.5.1 och 6.5.2). Området dokumenteras separat från de områden som avsatts enligt 6.5.1 och 6.5.2a. Markägare med ett *markinnehav* om mindre än 20 hektar undantas från hela detta krav om avsättning av mark.
- Etablering av vindkraft får inte ske i *nyckelbiotoper* eller skada eller hota *höga bevarandevärden* (HCV) enligt 9.1.1. Undantag får göras för enstaka *nyckelbiotoper* i områden där avtal skrivits innan 2014-04-04 och endast i de fall där avtal för vindkraftsetablering annars måste omförhandlas på grund av uppkomna allvarliga svårigheter eller kostnader. *Nyckelbiotopen* får endast utsättas för begränsad skada. Vid dessa undantag ska konsekvensbedömning, ansträngningar som gjorts för att undvika skada på *nyckelbiotoper*, samt beslutsunderlag dokumenteras. Detta underlag ska kunna redovisas till *intressent (övrig och berörd)* på förfrågan.
- Markägaren ska informera vindkraftsprojektören om det finns *höga bevarandevärden* eller *nyckelbiotoper* i området där kraftverken ännu inte är driftsatta och verka för att dessa bevaras.
- Vindkraftsprojektören informeras om kända värden; *nyckelbiotoper* (6.4.1), övriga skogar avsatta för naturvårdsändamål (6.5.1 och 6.5.2a) och viktiga områden för

upplevelsevärden och för lokal ekonomi (4.5.1 och 6.5.2) som identifierats inom det område som är aktuellt för vindkraftsetablering.

- g) Vid etablering inom renskötselområdet kontaktas berörd *sameby* för insamlande av information om fasta anläggningar och andra för rennäringen väsentliga objekt. Respekt visas för och hänsyn tas till gamla boplatser och andra samiska kulturlämningar, flyttningsleder, naturliga samlingsställen, övernattningsställen (rastbeten), svåra passager, särskilt viktiga hänglavsområden, arbetshagar och kalvningsland samt kulturellt viktiga stigar och offerplatser.
- h) Det säkerställs att vindkraftsprojektören vid planeringen av vindkraftsetableringen sammanställer och värderar information från markägaren avseende punkt d-g ovan och att informationen redovisas under det lagstadgade samrådet och i ansökningshandlingarna till berörd myndighet.
- i) Markägaren sammanställer, senast innan vindkraften tas i drift, dokumentation över vad vindkraftsprojektet tillför för att stödja långsiktig social och ekonomisk välfärd för *lokalsamhället*. Bygg- och anläggningsfas av vindkraft kan inte räknas som stöd till *lokalsamhället*. Detta gäller all vindkraft som driftsätts efter denna standards ikraftträdande. Exempel på hur *lokalsamhället* kan stödjas finns sammanställt av FSC Sverige.

2. RIKTLINJER FÖR TIDIG DIALOG VID VINDKRAFTSETABLERING: Riktlinjer för tidig dialog gäller för markägare med *markinnehav* större än 1 000 hektar *produktiv skogsmark*.

Syftet med tidig dialog är att möjliggöra för *berörda intressenter*, som närboende och berörd *sameby*, att få information om och framföra synpunkter på eventuell vindkraftsutbyggnad tidigt i planeringen, det vill säga innan den lagstadgade tillståndsprocessen för att bygga vindkraftverk kommit igång. I detta tidiga skede av planeringen är planeringsunderlaget väldigt översiktligt, men samtidigt är detta i ett skede då markägaren fortfarande har full kontroll över *markinnehavet*.

- a) Markägaren ska öppet redovisa vindområden och projekteringsområden samt vem som är kontrakterad vindkraftsprojektör. Vindområden är områden som kan bli aktuella för projektering. Projekteringsområden är områden där projektering pågår. Detta görs exempelvis på en hemsida. Publicering av hemsidan annonseras via lokal media. Berörda *samebyar* informeras via etablerade kontakter. Upplysningar om att det finns ny eller väsentligt uppdaterad information om vindområden eller projekteringsområden på hemsidan kan erbjudas *intressenter* via e-post eller sms.
- b) Innan projektering av ett vindområde påbörjas ska det vara möjligt för *berörda intressenter* att lämna synpunkter till markägaren. Om det finns önskemål från någon av *intressenterna* om ett fysiskt möte så kan ett möte genomföras på den *intressentens* initiativ.
- c) I samband med att projekteringen inleds ska markägaren erbjuda lokala *berörda intressenter* ett fysiskt möte. Företrädare för lokala *berörda intressenter* kan exempelvis identifieras genom regional eller lokal nivå inom riksorganisationen Hela Sverige Ska Leva.
- d) Projektering får inledas tidigast tre månader efter att nya vindområden redovisats. Projekteringen anses vara påbörjad när avtal mellan markägare och vindkraftsprojektör skrivits för att nyttja området för vindkraftsprojektering. När projekteringen sker i egen regi eller en del av företagskoncern som markägaren är en del av ska projekteringen anses påbörjad när det allmänna lagstadgade samrådsmötet hålls.

- e) Vid möte enligt b eller c presenteras planerna och *intressenternas* synpunkter samlas. Inom renskötselområdet samlas information om fasta anläggningar och andra för rennäringsen väsentliga objekt in, så att hänsyn kan tas. Information om hur en vindkraftsetablering kan påverka långsiktig social och ekonomisk välfärd för *lokalsamhällena* samlas också in, för möjliggörande av hänsyn. Uppllysning om att det finns modeller för delägande och lokal återbäring i form av bygdepeng vid vindkraftsetablering görs. Synpunkterna och bedömningarna för varje område sammanställs.
- f) Efter tidig dialog överlämnas sammanställningen till vindkraftprojektören i de fall projektering påbörjas. Markägaren ser till att vindkraftsprojektören behandlar synpunkter och bedömningar i miljöbedömningen när projektering påbörjas.
- g) Om en markägare involveras i ett pågående vindkraftsprojekt som redan är i den lagstadgade samrådsfasen och där markägarens *markinnehav* endast är en mindre del av vindkraftsparkens omfattning, behöver tidig dialog inte genomföras. Då är den lagstadgade tillståndsprocessen tillräcklig. Med mindre del avses maximalt fem vindkraftverk dock högst 35 % av vindkraftsparken.

VÄGLEDNING 6.9.2.2d: Modell för delägande och bygdepeng finns framtaget av Hela Sverige ska leva.

6.10 Skogsbruksenheter som innehåller *plantageskog* anlagda i områden som omvandlats från *naturlig skog* till *plantageskog* efter november 1994 ska inte erhålla certifikat såvida inte följande villkor uppfylls:

- a) **det finns tydliga och tillräckliga bevis på att *certifikatsinnehavaren* inte var direkt eller indirekt ansvarig för omvandlingen, eller**
- b) **omvandlingen har påverkat en mycket begränsad del av *skogsbruksenheten* och medför uppenbara, betydande, nya, långsiktigt säkerställda bevarandefördelar för *skogsbruksenheten*.**

6.10.1 Omvandling av *naturlig skog* till *plantageskog* begränsas så att den totala arealen nyanlagd *plantageskog* från november 1994 högst uppgår till 5 % av det certifierade *markinnehavet*.

RIKTLINJER 6.10.1: Återbeskogning med *främmande trädslag* på mark som redan klassificeras som *plantageskog* omfattas inte av denna indikator. Se definition av *plantageskog* i ordlistan till denna standard.

6.10.2 Vid omvandling av *naturlig skog* till *plantageskog* genomförs extra åtgärder för att förstärka hänsyn till viktiga *naturvärden*.

RIKTLINJER 6.10.2: Omfattning och genomförande av åtgärder vid nyanläggning av bestånd med *främmande trädslag* ska stå i relation till arealen av nyanlagda bestånd med *främmande trädslag*. Åtgärderna baseras på en analys av viktiga *naturvärden* som behöver förstärkas i det aktuella *landskapet* (se 6.1.2). Planerade och vidtagna åtgärder dokumenteras. Exempel på sådana åtgärder är mer omfattande *avsättning* av mark för naturvårdsändamål, mer omfattande naturhänsyn vid skogsbruksåtgärder, särskilda skötselåtgärder för *hotade arter*, mer omfattande skötsel och återskapande av områden med höga *naturvärden*. Med mer omfattande avses åtaganden som är mer långtgående än vad övriga indikatorer i denna standard föreskriver.

PRINCIP 7: PLANERING

Certifikatsinnehavaren ska planera sitt brukande i överensstämmelse med policys och mål. Skötselplanen är anpassad till verksamhetens skala, intensitet och risk. Skötselplanen ska efterlevas och följas upp och utvärderas kontinuerligt för att bidra till en förbättringsinriktad skötsel. Det ska finnas planerings- och rutindokumentation som är tillräcklig för att vägleda personal, och ge tillräcklig information till berörda intressenter och övriga intressenter samt ge motiv för beslut av brukningsåtgärder.

7.1 Certifikatsinnehavaren ska, i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk, fastställa policys (visioner och värden) och mål för skötseln som är miljöanpassade, socialt ansvarstagande och ekonomiskt bärkraftiga. Sammanfattningar av dessa policys och mål ska finnas dokumenterade och offentliggöras.

7.1.1 *Certifikatsinnehavaren har policys och mål som bidrar till uppfyllnad av denna standard.*

7.1.2 *En sammanfattning av övergripande policys och mål är tillgänglig för allmänheten.*

7.1.3 *Större markägare: Ett ledningssystem finns för att uppfylla övergripande och operativa mål inklusive uppfyllnad av denna standard.*

RIKTLINJER 7.1.3: *Ledningssystemet säkerställer att verksamhetens organisation, ledning, planering, uppföljning, utvärdering och förbättringsarbete ligger i linje med fastställda policys och mål samt kraven i denna standard. Ledningssystemet anpassas till brukandets skala, intensitet och risk och används för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet och uppfyllande av kraven.*

Inom ramen för *ledningssystemet* ska den högsta ledningen i organisationen ta ansvar för ledningssystemets verkan, tilldela nödvändiga resurser samt leda och stödja *personal* inom relevanta ansvarsområden för att kraven i denna standard ska uppfyllas. Detta inkluderar att identifiera de verksamheter och aktiviteter som berörs av kraven i denna standard, och planera dessa så att de bedrivs i enlighet med rutiner och angivna krav. Rutiner som omfattas av *ledningssystemet* dokumenteras. *Ledningssystemet* ska minst omfatta:

- a) identifiering av lagar och andra krav som berör verksamheten, enligt 1.3.1 och 1.5,
- b) kommunikation av övergripande policys och mål till kunder, *anställda* och entreprenörer,
- c) kommunikation av relevanta krav till leverantörer, entreprenörer och andra *updragstagare*,
- d) beskrivning av organisationen för verksamheten inklusive definierade roller och ansvar,
- e) rutiner för kompetens och utbildning, enligt 2.5.1,

- f) rutiner för extern kommunikation, inklusive rutiner för förfrågningar och information om certifieringsstatus, *samverkan* med *berörda intressenter* enligt 4.5, och hantering av externa synpunkter enligt 4.6,
- g) rutiner för hantering och underhåll av dokumentation, inklusive hur länge dokument ska arkiveras,
- h) rutiner för regelbunden uppföljning och utvärdering, enligt *princip* 8,
- i) rutiner för hantering av avvikelser och genomförande av korrigerande åtgärder,
- j) rutiner för årlig intern revision av *ledningssystemets* funktion och för överenskommelse om extern revision,
- k) rutiner för regelbunden genomgång och utvärdering av *ledningssystemet*.

VÄGLEDNING 7.1.3: Ett ledningssystem innebär ett systematiskt arbetssätt för att fastställa styrningen av en verksamhet. För att ledningssystemet ska bli tydligt krävs ofta dokumentation gällande bland annat verksamhetens vision, policys, strategier, mål, organisationsschema, ansvarsfördelning, övriga rutiner, och instruktioner. Kravet på ledningssystem kan uppfyllas med hjälp av certifiering enligt ISO 9001 eller 14001.

7.2 Certifikatsinnehavaren ska ha en planering för skogsbruksenheten och följa denna. Den ska stämma överens med de policys och mål som fastställts i enlighet med kriterium 7.1. Skötselplanen ska beskriva de skogstillgångar som finns inom skogsbruksenheten och förklara hur planen uppfyller FSC:s certifieringskrav. Skötselplanen ska innehålla planering för skogsskötsel och sociala åtaganden, i förhållande till de planerade åtgärdernas skala, intensitet och risk.

7.2.1 En *skötselplan* som stämmer överens med fastställda policys och mål finns och efterlevs.

7.2.2 Skogstillgångarna är dokumenterade i *skötselplanen*.

RIKTLINJER 7.2.2 OCH 7.2.3: Dokumentationen anpassas till markägarens behov för att kunna visa att kraven i denna standard är uppfyllda.

VÄGLEDNING 7.2.2 OCH 7.2.3: Dokumentation är till för att säkerställa kommunikation och styrning av verksamheten enligt skötselplanen. Dokumentationen kan därför skilja sig mellan olika markägares mål och variera med brukandets skala, intensitet och risk. Vissa krav påvisas genom dokumenterade rutiner och uppföljningar eller handlingar, såsom samrådsöverenskommelser och planerad hänsyn vid föryngringsavverkning. Andra krav kan påvisas i fält, exempelvis att tre högstubbar lämnas per hektar, att planerad hänsyn har lämnats eller att toppar av lövträd lämnas vid grot-uttag.

7.2.3 Strategier, rutiner och åtgärder dokumenteras och följs i enlighet med *skötselplanen*.

RIKTLINJER 7.2.3: Större markägare dokumenterar och följer strategier, rutiner och åtgärder i befintligt *ledningssystem*.

7.3 Skötselplanen ska innehålla mätbara mål som kan användas för att utvärdera uppfyllandet av fastställda mål.

7.3.1 Mätbara mål för att utvärdera uppfyllandet av de övergripande och operativa målen finns.

7.4 Certifikatsinnehavaren ska uppdatera och omarbete planer och instruktioner regelbundet, genom att införliva resultat från uppföljning och utvärderingar, resultat från samverkan med intressenter och ny vetenskaplig och teknisk kunskap. Vid förändringar inom det sociala, ekonomiska eller miljöområdet sker en anpassning av planer och instruktioner.

7.4.1 Skötselplanen och instruktioner revideras regelbundet utifrån:

- a) resultaten från uppföljning och utvärderingar, inklusive resultat från extern- och internrevisioner,
- b) resultaten från samverkan med intressenter,
- c) ny vetenskaplig och teknisk information,
- d) förändrade miljömässiga, sociala eller ekonomiska förhållanden,
- e) ändrade lagkrav,
- f) förändringar i FSC:s regelverk.

7.5 Certifikatsinnehavaren ska se till att en sammanfattning av skötselplanen finns tillgänglig för allmänheten kostnadsfritt. Med undantag för konfidentiell information, ska övriga relevanta delar av skötselplanen göras tillgänglig för berörda intressenter mot ersättning för kopiering och hantering.

7.5.1 En sammanfattning av skötselplan, inklusive kartor och exklusive konfidentiell information, görs tillgänglig för allmänheten utan kostnad i ett lättillgängligt format.

RIKTLINJER 7.5.1:

1. För markägare med markinnehav större än 50 000 hektar produktiv skogsmark finns följande information tillgänglig på hemsida. **För markägare med markinnehav på 5 000 till 50 000 hektar produktiv skogsmark** kan denna information göras tillgänglig på förfrågan, digitalt eller i pappersformat.

- A. Övergripande beskrivning av den ekologiska landskapsplanen, enligt 6.8.1, inklusive:
  - a) karta över landskap med avsatta områden och nyckelbiotoper,
  - b) beskrivning om hur landskapsindelningen sker,
  - c) storlek på landskapen,
  - d) naturvårdsprioriteringar inom landskapen inklusive hänsyn till höga bevarandevärden (HCV).
- B. Måltal och utfall inom markinnehavet avseende areal med:
  - a) förstärkt hänsyn, enligt 6.5.2,
  - b) kontinuitetsskogsbruk, enligt 6.5.2,
  - c) andel äldre skog, enligt 6.8.3,

- d) bränd *skogsmark*, enligt 6.8.4,
- e) *skogsmark* som omvandlats till annan markanvändning samt kompenserande naturvårdsåtgärder för denna omvandling, enligt 6.9.1 och 6.9.2,
- f) *plantageskogar*, enligt 6.10.1.

Mer detaljerad information avseende specifika *ekologiska landskapsplaner* erhålls på förfrågan.

C. Övrig information för *certifikatsinnehavare*:

- a) ställningstagande mot korruption, enligt 1.7.1,
- b) ställningstagande att långsiktigt följa denna standard och FSC:s internationella policys och standarder, enligt 1.8.1,
- c) kontaktuppgifter till *certifikatsinnehavaren* för förfrågningar, synpunkter och *klagomål*, enligt 4.6.1,
- d) övergripande beskrivning av hur *certifikatsinnehavaren* hanterar synpunkter och *klagomål*, enligt 4.6.2.

2. För markägare med *markinnehav* mindre än 5 000 hektar *produktiv skogsmark* finns följande information tillgänglig på förfrågan, digitalt eller i pappersformat. Förmedling av information kan även ske via det *gruppcertifikat* som markägaren är ansluten till.

- a) ställningstagande mot korruption, enligt 1.7.1,
- b) ställningstagande att långsiktigt följa denna standard och FSC:s internationella policys och standarder, enligt 1.8.1,
- c) kontaktuppgifter till *certifikatsinnehavaren* för förfrågningar, synpunkter och *klagomål*, enligt 4.6.1,
- d) övergripande beskrivning av hur *certifikatsinnehavaren* hanterar synpunkter och *klagomål*, enligt 4.6.2,
- e) *nyckelbiotoper*, enligt 6.4.1,
- f) *avsatta områden* enligt 6.5.1 och 6.5.2a, uppdelat på naturvård orört (NO) och naturvård skötsel (NS),
- g) områden med förstärkt hänsyn, enligt 6.5.2,
- h) områden med *kontinuitetsskogsbruk*, enligt 6.5.2,
- i) andel lövrika bestånd, enligt 6.8.5,
- j) hänsyn till *höga bevarandevärden* (HCV, se *princip 9*),
- k) beskrivning av arbetet för att åstadkomma funktionell naturvård i berörda *landskap*, enligt 6.1 och 6.3.

7.5.2 *Berörda intressenter* kan på begäran få ta del av relevanta delar av *skötselplanen* mot ersättning för eventuell kopiering och hantering eller genom att besöka lämpligt kontor. *Konfidentiell information* behöver inte lämnas ut.

RIKTLINJER 7.5.2: *Certifikatsinnehavaren* kan avstå från att lämna ut information om de bedömer att förfrågan inte är relevant eller för att värna FSC som certifieringssystem. När

certifikatsinnehavaren avstår från att lämna ut information ska detta dokumenteras. Motivering till varför inte information lämnas ut kommuniceras till *berörd intressent*.

7.6 *Certifikatsinnehavaren* ska i sina planerings-, uppföljnings- och utvärderingsprocesser, proaktivt och på ett öppet sätt samverka med *berörda intressenter* och på begäran samverka med *övriga intressenter*. Processernas omfattning ska stå i förhållande till brukandets *skala, intensitet och risk*.

7.6.1 Rutiner finns för en proaktiv och öppen *samverkan* med *berörda intressenter* och, på begäran, *samverkan* med *övriga intressenter*.

RIKTLINJER 7.6.1: *Samverkan* anpassas till brukandets *skala, intensitet* och *risk*. Rutiner för *samverkan* med *berörda intressenter* är utformade enligt 4.5.2.

PRINCIP 8: UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

För att en förbättringsriktad skötsel ska kunna tillämpas ska **certifikatsinnehavaren**, anpassat till brukandets **skala, intensitet och risk**, följa upp och utvärdera uppfyllelsen av brukandets mål, skogsbrukets påverkan och skogstillståndet på **skogsbruksenheten**.

8.1 Certifikatsinnehavaren ska följa upp genomförandet av sin skötselplan, inklusive policys och mål. Genomförande av planerade åtgärder och uppfyllelse av mätbara mål följs upp.

8.1.1 *Skötselplanen* samt policys och mål följs upp och utvärderas.

RIKTLINJER 8.1.1: Större markägare följer upp och utvärderar *skötselplanen*, policys och mål i enlighet med befintligt *ledningssystem*.

8.1.2 Omfattningen av uppföljning och utvärdering anpassas till brukandets *skala, intensitet och risk*.

8.2 Certifikatsinnehavaren ska följa upp och utvärdera de miljömässiga och sociala effekterna av åtgärder som bedrivs på skogsbruksenheten och förändringar i miljöstillståndet.

8.2.1 De sociala och miljömässiga effekterna av brukandet följs upp i förhållande till brukandets *skala, intensitet och risk*.

8.2.2 Större markägare: Strategier, rutiner och åtgärder följs upp och utvärderas i enlighet med kraven på internrevision i befintligt *ledningssystem*.

8.3 Certifikatsinnehavaren ska analysera resultaten av uppföljning och utvärdering och tillämpa analysernas slutsatser i planeringsprocessen.

8.3.1 Resultaten av uppföljning och utvärdering analyseras regelbundet.

RIKTLINJER 8.3.1: Större markägare analyserar resultaten av uppföljning och utvärdering i enlighet med befintligt *ledningssystem*.

8.3.2 Analysen tillämpas vid revidering av *skötselplanen* samt instruktioner, enligt 7.4.1.

8.4 Certifikatsinnehavaren ska se till att en sammanfattning av uppföljnings- och utvärderingsresultaten, med undantag för konfidentiell information, finns tillgängligt för allmänheten kostnadsfritt.

8.4.1 En sammanfattning av uppföljnings- och utvärderingsresultaten, med undantag för *konfidentiell information*, finns *tillgängligt för allmänheten* kostnadsfritt och i ett lättillgängligt format.

8.5 Certifikatsinnehavaren ska använda sig av ett system för spårbarhet. Systemet ska registrera ursprung och årlig volym i förhållande till planerad produktion av alla produkter från skogsbruksenheten som

saluförs som FSC-certifierade. Systemets omfattning ska stå i förhållande till brukandets *skala, intensitet och risk*.

8.5.1 Det finns ett system för redovisning av ursprung och volym som sålts som FSC-certifierad per år.

PRINCIP 9: HÖGA BEVARANDEVÄRDEN

Certifikatsinnehavaren ska bevara och/eller stärka höga bevarandevärden (High Conservation Values, HCV) inom skogsbruksenheten utifrån ett försiktighetsförfarande.

9.1 **Certifikatsinnehavaren ska i samverkan med berörda intressenter, övriga intressenter och med hjälp av andra informationskällor bedöma och registrera förekomst av och status för nedanstående höga bevarandevärden (High Conservation Values, HCV) inom skogsbruksenheten. Detta sker, anpassat till skala, intensitet och risk av brukandets effekter och sannolikheten för förekomst av höga bevarandevärden.**

Höga bevarandevärden 1 (HCV 1) – Artdiversitet. Globalt, regionalt eller nationellt *betydelsefulla* koncentrationer av *biologisk mångfald*, inklusive endemiska, *sällsynta* eller *hotade arter*.

Höga bevarandevärden 2 (HCV 2) – *Ekosystem* på landskapsnivå. *Intakta skogslandskap* och stora *skogsekosystem* på landskapsnivå och mosaiker av *ekosystem* som är *betydelsefulla* på global, regional eller nationell nivå och där livskraftiga populationer av de flesta naturligt existerande arter förekommer i naturliga utbredningsmönster och mängd.

Höga bevarandevärden 3 (HCV 3) – Ekosystem och livsmiljöer. Sällsynta eller hotade ekosystem, livsmiljöer eller refugieområden.

Höga bevarandevärden 4 (HCV 4) – *Viktiga ekosystemtjänster*. Områden som kan upprätthålla grundläggande naturgivna funktioner vid utsatta situationer, däribland *skydd* av avrinningsområden och erosionskontroll i områden med känsliga jordar och sluttningar.

Höga bevarandevärden 5 (HCV 5) – *Lokalsamhällens* behov. Platser och tillgångar som är av avgörande betydelse för att tillgodose *lokalsamhällens* eller *urfolks* grundläggande behov (exempelvis för försörjning, hälsa, näringstillförsel, vattenförsörjning etc.). Fastställs i *samverkan* med dessa *lokalsamhällen* eller *urfolk*.

Höga bevarandevärden 6 (HCV 6) – Kulturella värden. Platser, tillgångar, *livsmiljöer* och *landskap* som har global eller nationell betydelse för kultur, arkeologi eller historia och/eller har en *viktig* kulturell, ekologisk, ekonomisk, andlig eller religiös betydelse för *lokalsamhällens* eller *urfolks* traditionella kultur. Fastställs i *samverkan* med dessa *lokalsamhällen* eller *urfolk*.

9.1.1 Förekomst och status av följande *höga bevarandevärden* inom *markinnehavet* identifieras och dokumenteras:

a) skogsområden av riksintresse för naturvård eller skogsområden av etablerat nationellt intresse:

1. med en koncentration av *nyckelbiotoper*, och/eller

2. med en koncentration av *hotade arter* (VU, EN, CR) (HCV 1, HCV 3).
- b) *fjällnära skog* av kategori 1 och 2, som finns ovanför *naturvårdsgränsen*, se 9.3.4, samt *intakta skogslandskap* (IFL) (HCV 2).
- c) fastlagda vattenskyddsområden för vattentäkt (HCV 4, HCV 5).
- d) nationellt och internationellt betydelsefulla våtmarksområden (Våtmarksinventeringen klass 1-områden, Myrskyddsplanen och Ramsar-områden) (HCV 1, HCV 2, HCV 3).
- e) nationellt särskilt värdefulla vatten (HCV 1, HCV 3).
- f) Natura 2000-områden, naturreservat och kulturresevat (HCV 1, HCV 2).
- g) särskilt viktiga områden för samerna, så som gamla boplatser och andra samiska kulturlämningar, arbetshagar samt kulturellt viktiga stigar (HCV 5, HCV 6).
- h) registrerade fornlämningar och kulturhistoriska lämningar av nationellt intresse (HCV 6).

RIKTLINJER 9.1.1: Vid identifiering av *höga bevarandevärden* används befintligt inventeringsunderlag och annat tillgängligt material från relevanta myndigheter. Om behov uppstår vid identifiering av *höga bevarandevärden* sker *samverkan* med relevant myndighet, experter eller andra *intressenter*.

9.1.1b: *Intakta skogslandskap* (IFL) i Sverige finns identifierade enligt karta på FSC Sveriges hemsida.

9.1.1g: Särskilt viktiga områden för samerna identifieras i *samverkan* med *samebyarna*. Detta kan ske som en del i *samplaneringsprocessen* enligt 3.2.2 eller *samverkan* enligt 3.2.6.

VÄGLEDNING 9.1.1: Kartunderlag finns på Naturvårdsverkets kartverktyg *Skyddad Natur*. Andra viktiga datakällor och referenser för identifiering av områden omfattar:

9.1.1a: För att identifiera vilka områden som är av nationellt intresse kan kontakter ske med Skogsstyrelsen eller Länsstyrelsen. Karta över områden av riksintresse för naturvård finns på FSC Sveriges hemsida.

9.1.1.a2: Med koncentration av *hotade arter* menas:

- *viktiga populationer av enskilda arter som är beroende av det specifika området för sin överlevnad på nationell nivå, eller*
- *flera olika arter som tillsammans skapar en artrikedom som har betydelse i ett nationellt perspektiv.*

9.1.1c: För att hitta gällande kartmaterial och föreskrifter för fastställda vattenskyddsområden kontaktas den myndighet som fastställt vattenskyddsområdet. Detta skiljer sig mellan olika län. Ofta är det aktuell kommun men det kan även vara Länsstyrelsen i det län som skogen ligger i.

9.1.1d: Information om Ramsarområden i Sverige finns på Naturvårdsverkets hemsida. För Våtmarksinventeringen och Myrskyddsplanen se följande publikationer:

Våtmarksinventeringen - resultat från 25 års inventering. Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI) i Sverige. Rapport 5925. Naturvårdsverket 2009.

Myrskyddsplan för Sverige – Huvudrapport över revidering 2006. Rapport 5667. Naturvårdsverket 2007.

9.1.1e: Nationellt särskilt värdefulla vatten är vattenmiljöer med höga värden avseende naturmiljö, kulturmiljö och miljöer för fisk/fiske. Dessa vattenmiljöer är de som myndigheterna prioriterar för skydd. Aktuellt kartunderlag som finns i Naturvårdsverkets kartverktyg Skyddad Natur nyttjas. Vid behov sker dialog med Länsstyrelsen för att försäkra sig att kartunderlaget är uppdaterat.

För mer information, se Naturvårdsverkets rapport: Nationell strategi för skydd av vattenanknutna natur- och kulturvärden – delmål 1. Levande sjöar och vattendrag. Rapport 5666. Naturvårdsverket 2007.

9.1.1h: GIS-kartor med kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige finns att ladda ner från Riksantikvarieämbetets databas Fornsök. Identifiering av vilka fornlämningar eller kulturhistoriska lämningar som är av nationellt intresse kan göras i samverkan med Riksantikvarieämbetet eller Länsstyrelsen.

9.2 Certifikatsinnehavaren ska utforma väl fungerande strategier för att bevara och/eller stärka identifierade höga bevarandevärden. Detta ska ske i samverkan med berörda intressenter, övriga intressenter och experter.

9.2.1 Större markägare: Strategier finns för att långsiktigt bevara och utveckla höga bevarandevärden i identifierade områden.

RIKTLINJER 9.2.1: Vid utformandet av strategier inhämtas kunskap och synpunkter från relevanta intressenter och/eller experter om hur identifierande höga bevarandevärden kan bevaras eller förstärkas.

VÄGLEDNING 9.2.1: Strategier kan omfatta:

- ekologisk landskapsplanering,
- anpassad hänsyn i samband med skogsbruksåtgärder,
- samverkan med andra markägare eller myndigheter,
- riktade åtgärdsprogram eller inventeringar,
- forskningsinsatser, exempelvis genom stöd eller att upplåta mark för forskning,
- av myndigheter definierade skötsel- eller bevarandeplaner,
- skogssektorns Målbilder för god miljöhänsyn.

9.3 Certifikatsinnehavaren ska tillämpa strategier och åtgärder som bevarar och/eller stärker identifierade höga bevarandevärden. Dessa strategier och åtgärder ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk och försiktighetsförfarandet ska tillämpas.

9.3.1 Större markägare: Strategier för att långsiktigt bevara och utveckla höga bevarandevärden följs.

9.3.2 Skogsbruket anpassas för att undvika skador på höga bevarandevärden.

- 9.3.3 Skogsbruksåtgärder som skadar *höga bevarandevärden* upphör omedelbart och åtgärder vidtas för att *återställa* och skydda dessa värden.
- 9.3.4 Skogsbruk ovan *naturvårdsgränsen* och i *intakta skogslandskap* (IFL) (9.1.1b) anpassas efter beståndets markanvändningshistorik och befintliga *naturvärden*.

RIKTLINJER 9.3.4: Skogsbruk begränsas i området ovan *naturvårdsgränsen* och i *intakta skogslandskap* (IFL) utifrån en indelning av skogen i tre olika kategorier (se nedan). Karta på *naturvårdsgränsen* finns på FSC Sveriges hemsida. Vid behov kan revidering av *naturvårdsgränsen* ske i en lokal konsensusprocess med *berörda intressenter* och FSC Sverige.

En skriftlig deklARATION om att *certifikatsinnehavaren* inte avser bedriva skogsbruk ovan *naturvårdsgränsen* uppfyller kraven i 9.3.4.

Med hänsyn till begränsningarna av skogsbruket ovan *naturvårdsgränsen*, behöver inte kravet på 5 % undantagen areal (6.5.1) eller kravet på 5 % lövskogsdominerad skog (6.8.5) uppfyllas inom detta område.

Kategori 1: Områden med urskogsartad skog

Områden med urskogsartad skog kan kännetecknas av:

- a) lågakontinuitet,
- b) gott om *rödlistade arter*,
- c) gott om grova lågor; ofta 15–20 per hektar,
- d) stor olikåldrighet och skiktning,
- e) gott om naturliga stubbar och döda stående träd,
- f) avverkningsstubbar saknas helt eller endast enstaka avverkningsstubbar förekommer.

Alla *nyckelbiotoper* ovan *naturvårdsgränsen* ingår i kategori 1.

Dessa skogar undantas andra åtgärder än sådana i syfte att främja den naturliga *biologiska mångfalden*.

Kategori 2: Andra från naturvårdssynpunkt värdefulla skogar

Andra från naturvårdssynpunkt värdefulla skogar kan kännetecknas av:

- a) spridda döda stående träd,
- b) måttligt med lågor och spridd till enstaka förekomst av *rödlistade arter*,
- c) ofta olikåldrighet och skiktning,
- d) tydliga spår av dimensionsavverkning.

Dessa skogar kan brukas med *kontinuitetsskogsbruk* eller *luckhuggning* och särskild naturhänsyn.

Andra från naturvårdssynpunkt värdefulla skogar som ligger insprängda eller i anslutning till områden av urskogsartad skog och som bildar en naturlig, sammanhållen enhet med dessa hanteras som kategori 1. De undantas från andra åtgärder än sådana i syfte att främja den naturliga *biologiska mångfalden*.

Kategori 3: Skogar som inte är av kategori 1 eller 2

Till kategori 3 hör främst i sen tid brukade områden eller andra starkt påverkade områden med bruten kontinuitet.

Dessa kan brukas i enlighet med övriga delar av denna standard med undantag av 6.5.1 och 6.8.5 (se ovan).

- 9.3.5 Vid *markinnehav* inom fastlagda skyddsområden för vattentäkt (9.1.1c) följs gällande föreskrifter från *behörig myndighet*.
- 9.3.6 Eventuella skötselåtgärder inom Natura 2000-områden, kulturresevat samt naturresevat (9.1.1f) genomförs i enlighet med befintliga skötsel- och bevarandeplaner och föreskrifter från berörd myndighet.

9.4 Certifikatsinnehavaren följer upp och utvärderar förändringar i områden med höga bevarandevärden regelbundet. Strategier och brukandet anpassas för att säkerställa att skyddet av bevarandevärdena får avsedd effekt. Omfattningen av uppföljningen och utvärderingen ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk och omfatta samverkan med berörda intressenter, övriga intressenter och experter.

- 9.4.1 Större markägare: Förändringar i områden med *höga bevarandevärden* och effekter av skogliga åtgärder på *höga bevarandevärden* följs upp. Omfattningen av uppföljningen anpassas utifrån brukandets *skala, intensitet* och *risk*.

RIKTLINJER 9.4.1: Vid behov görs uppföljningen i *samverkan* med, eller genom, relevanta myndigheter, experter eller andra *intressenter*. Resultatet från uppföljningen dokumenteras.

- 9.4.2 Större markägare: Strategier för att långsiktigt *bevara* och utveckla *höga bevarandevärden* anpassas efter resultatet från uppföljningen.

PRINCIP 10: GENOMFÖRANDE AV BRUKNINGSAÅTGÄRDER

De brukningsåtgärder som utförs på *skogsbruksenheten* av eller på uppdrag av *certifikatsinnehavaren* ska väljas och genomföras i enlighet med *certifikatsinnehavarens* ekonomiska, miljömässiga och sociala policys och mål och i överensstämmelse med FSC:s *principer och kriterier*.

10.1 Efter avverkning eller i enlighet med *skötselplanen* ska *certifikatsinnehavaren* använda naturliga eller anpassade metoder för att förnygra skogen inom lämplig tid, antingen till förhållandena före avverkning, eller till mer naturliga förhållanden.

10.1.1 Föryngring sker i tid och i tillräcklig omfattning för att säkra skogsproduktionen, enligt skogsvårdslagen.

10.1.2 Föryngring sker *ståndortsanpassat* avseende metoder samt val av frö och plantmaterial.

RIKTLINJER 10.1.2: Möjligheter till *naturlig föryngring* beaktas i val av föryngringsmetoder.

10.2 *Certifikatsinnehavaren* ska vid föryngring använda arter som är ekologiskt väl anpassade till platsen och till skogsbrukets mål. Inhemska arter och lokala genotyper ska användas såvida det inte finns tydliga och starka skäl för andra alternativ.

10.2.1 Föryngring sker med *inhemska trädslag anpassade till ståndort* med undantag för vad som anges i 10.3.1.

10.2.2 Minst 50 % av arealen *produktiv skogsmark* i nemoral zon, inklusive områden avsatta enligt 6.5.1 och 6.5.2a, domineras på sikt av inhemska lövträd och/eller tall.

RIKTLINJER 10.2.2: Nemoral zon finns definierad i rapporten "Gränsen mellan nemorala och boreo-nemorala zonen" av Yvonne Aldetun, som kan laddas ner på FSC Sveriges hemsida. Den gränsdragning av nemoral zon som har godkänts av *certifieringsorganisationer* innan denna standard trädde ikraft kan fortsatt tillämpas.

10.2.3 När andelen av arealen *produktiv skogsmark* i nemoral zon som domineras av inhemska lövträd och/eller tall är lägre än 50 % vidtas åtgärder så att målet uppnås.

RIKTLINJER 10.2.3: Åtgärder och tidsplan för att uppnå målet framgår av plandokument.

10.3 *Certifikatsinnehavaren* ska endast använda främmande arter om kunskap och/eller erfarenhet visar att effekten av invasivitet kan kontrolleras och att effektiva begränsningsåtgärder finns på plats.

10.3.1 Ett *främmande trädslag* kan användas endast sedan det efter *systematisk* prövning visats att:

- a) trädslaget ger betydande produktions- eller andra fördelar i förhållande till *inhemska trädslag*,

- b) trädslaget är ekologiskt väl *anpassat till de ståndorter* där det används,
- c) trädslaget inte ger betydande negativa effekter på markens naturliga processer och långsiktiga produktionsförmåga,
- d) trädslaget inte har betydande negativa effekter på andra *ekosystem* eller *biologisk mångfald*,
- e) självspredning till omgivningen kan begränsas och tas bort.

RIKTLINJER 10.3.1: *Systematisk* prövning innebär att trädslaget genomgått en *systematisk* analys baserad på: 1. vetenskapliga försök eller 2. beprövad erfarenhet och vetenskapligt dokumenterade studier. De *främmande trädslag* som ej genomgått en *systematisk* prövning betraktas som oprövade och hanteras enligt 10.5.4.

VÄGLEDNING 10.3.1d: *Begreppet andra ekosystem syftar på spridning och påverkan på exempelvis skogliga våtmarker, fjällmiljö m.m.*

10.3.2 Hjälpplantering av främmande trädslagsplantor sker endast i bestånd redan dominerade av *främmande trädslag*.

10.3.3 Inför och vid nyanläggning av bestånd med *främmande trädslag* lämnas särskild hänsyn i form av *inhemska trädslag*.

VÄGLEDNING 10.3.3: *Särskild hänsyn med inhemska trädslag lämnas för att möjliggöra att den framtida hänsynen helt ska kunna utgöras av inhemska trädslag.*

10.3.4 Ingen nyetablering av contortatallbestånd sker inom 1 km från naturreservat eller nationalparker.

RIKTLINJER 10.3.4: Bestånd som redan etablerats inom 1 km från naturreservat eller nationalparker avvecklas senast vid planerad tidpunkt för föryngringsavverkning. Kraven i 10.3.4 gäller även för andra *främmande trädslag* om det finns en betydande *risk* för självspredning, enligt 10.3.1.

10.3.5 *Certifikatsinnehavaren* har program för att ta bort självspredning av *främmande trädslag* utanför befintliga och planerade bestånd med *främmande trädslag*.

RIKTLINJER 10.3.5: Åtgärderna genomförs *systematiskt* och står i förhållande till bedömda negativa effekter, med beaktande av *risk* för fortsatt spridning från självspredda plantor. Åtgärderna sker normalt i samband med ordinarie skötsel och underhåll men kan, där behov föreligger, komma att omfatta ytterligare åtgärder.

När bestånd med *främmande trädslag* avvecklas för att nyetablera bestånd av *inhemskt trädslag* genomförs åtgärder för att motverka självspredd etablering av tidigare förekommande *främmande trädslag*.

Samverkan för att ta bort och/eller motverka självspredning av *främmande trädslag* till mark utanför *fastigheten* sker efter överenskommelse med markägare som berörs av självspredning.

10.3.6 *Främmande trädslag* lämnas inte som naturhänsyn vid avverkning.

10.3.7 *Främmande trädslag* avlägsnas aktivt i *hänsynsytor* och *kantzoner* vid skötselåtgärder.

10.3.8 Större markägare: Nyanläggning och skötsel av bestånd med *främmande trädslag* planeras i ett landskapsperspektiv för att undvika negativa ekologiska effekter.

10.3.9 Större markägare: Nyetablering med *främmande trädslag* sker inte i majoriteten av *landskap* med ingen eller låg andel *främmande trädslag*.

RIKTLINJER 10.3.9: Med ingen eller låg andel *främmande trädslag* menas *landskap* där mindre än 2 % av arealen i *landskapet* utgörs av bestånd med *främmande trädslag*. *Landskapet* baseras på landskapsindelningen som görs i den ekologiska landskapsplaneringen.

10.3.10 Större markägare: Då *landskap* med ingen eller låg andel *främmande trädslag* saknas inom *markinnehavet*, finns en plan för att utveckla sådana *landskap*.

VÄGLEDNING 10.3.10: Planen för att utveckla *landskap* med ingen eller låg andel *främmande trädslag* kan vara långsiktig och handla om att vid *föryngringsavverkning* ersätts *främmande trädslag* med *inhemska trädslag*, men kan även innebära en *tidigarelagd avveckling* av bestånd med *främmande trädslag*. Vid val av dessa *landskap* bör även hänsyn tas till förekomst av *främmande trädslag* på *angränsande fastigheter*, samt till *förutsättningar* för låg andel *främmande trädslag* i hela *landskapet*.

10.3.11 Användning av *främmande trädslag* samt vidtagna åtgärder följs upp och dokumenteras avseende *risk* för negativa effekter på omgivande miljö utifrån vetenskaplig bedömningsgrund.

10.4 Certifikatsinnehavaren ska inte använda genmodifierade organismer inom skogsbruksenheten.

10.4.1 Inga genmodifierade organismer används.

10.5 Certifikatsinnehavaren ska använda skogsskötselmetoder som är ekologiskt anpassade till vegetation, arter, ståndort och skogsbrukets mål.

10.5.1 De skogsskötselmetoder som används är *ståndortsanpassade* och utformade för att nå skötselmålen.

10.5.2 Vid underröjning eller förröjning inför gallring, *föryngringsavverkning*, markberedning eller plantering lämnas underväxt som inte är till hinder för efterföljande skötselåtgärder.

10.5.3 Vid röjning och gallring värnas de busk- och trädarter som finns innan åtgärd.

10.5.4 Vid användning av *oprövade metoder och material* gäller följande:

- a) FSC-certifierad mark kan upplåtas för forskning som bedrivs av universitet, högskolor, forskningsinstitut eller myndigheter.
- b) Om *certifikatsinnehavaren* i verksamhet eller i egen försöksverksamhet vill använda en *oprövad metod eller ett oprövat*

material som skulle kunna medföra avsevärd negativ påverkan på människa eller miljö tillämpas riktlinjer för 10.5.4b.

RIKTLINJER 10.5.4b: *Certifikatsinnehavaren* bedömer i första hand om det föreligger *risk* för avsevärd negativ påverkan på människa eller miljö med en *oprövad metod eller material*. Det dokumenterade beslutsunderlaget kommuniceras med *certifieringsorganisationen*. Om *certifikatsinnehavaren* bedömer *risk*en för negativ påverkan som avsevärd eller har svårt att bedöma *risk*en, ska *certifikatsinnehavaren* efterfråga vägledning från FSC Sverige innan *oprövad metod eller oprövat material* tas i bruk.

10.6 *Certifikatsinnehavaren* ska minimera eller undvika användningen av gödselmedel. Om gödselmedel används ska *certifikatsinnehavaren* visa att den ekologiska och ekonomiska nyttan är lika stor eller större jämfört med skötselsystem där gödsling inte krävs samt förhindra eller minska riskerna för att *miljövärden* skadas inklusive jordar och mark. I förekommande fall ska uppkomna skador åtgärdas.

10.6.1 Vid gödsling följs Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen från 2017.

10.6.2 Större markägare: Minst 20 % av den gödslingsvärda arealen förblir ogödslad.

RIKTLINJER 10.6.2: Gödslingsvärd areal utgör *skogsmark* som kan gödslas enligt Skogsstyrelsens allmänna råd från 2017. Gödslingsvärd areal som avsatts i relation till 6.5.1 och 6.5.2 eller som ej gödslas med hänsyn till renskötseln (3.2.2) får räknas in.

10.6.3 På beståndsnivå dokumenteras typ av gödselmedel, giva och gödslingstidpunkt.

RIKTLINJER 10.6.3: Samråd med Skogsstyrelsen sker kring samtliga gödslingsobjekt.

10.6.4 Gödsling följs upp och eventuella skador dokumenteras. Planer och instruktioner revideras så att liknande skador inte upprepas.

10.6.5 Vid askåterföring följs Skogsstyrelsens rekommendationer.

10.6.6 *Organiska gödselmedel* används inte utan prövning enligt riktlinjerna för 10.5.4 och *oprövade metoder och material*.

10.7 *Certifikatsinnehavaren* ska tillämpa ett integrerat växtskyddsprogram och skogsskötselmetoder som undviker eller syftar till att ta bort användningen av kemiska *bekämpningsmedel*. *Certifikatsinnehavaren* ska inte använda några kemiska *bekämpningsmedel* som är förbjudna av FSC. Om *bekämpningsmedel* används ska *certifikatsinnehavaren* förhindra, mildra och/eller åtgärda skador på *miljövärden* eller människors hälsa.

10.7.1 Riskerna för svamp-, vind- och insektsskador begränsas genom tillämpning av 29 § skogsvårdslagen med föreskrifter.

10.7.2 Kemiska *bekämpningsmedel* med farobeteckning: giftiga, frätande, hälsofarliga samt miljöfarliga, enligt Kemikalieinspektionens klassificering, används inte på *skogsmark* om inte dispens erhållits

från FSC. Detsamma gäller kemiska *bekämpningsmedel* som inte är tillåtna enligt FSC Internationals Policy för bekämpningsmedel (FSC Pesticides Policy, FSC-POL-30-001).

RIKTLINJER 10.7.2: När det gäller kemiska *bekämpningsmedel* med farobeteckning: giftiga, frätande, hälsofarliga samt miljöfarliga enligt Kemikalieinspektionens klassificering, som inte klassas som "Highly hazardous pesticides" i FSC Internationals Policy för bekämpningsmedel, kan FSC Sverige ge dispens om det finns särskilda skäl. Reglerna för eventuell dispens enligt 10.7.2 beslutas av FSC Sverige.

Dispens att använda kemiska *bekämpningsmedel* som finns med på listan över "Highly hazardous pesticides" kan erhållas efter ansökan hos FSC Performance and Standards Unit enligt FSC-PRO-30-001 (Pesticide Derogation Procedure). För användning av sådana *bekämpningsmedel* i Sverige krävs dessutom ansökan om dispens hos FSC Sverige.

Dispens krävs både för utplantering av plantor som förbehandlats i plantskolan och för efterbehandling i fält. Plantskolornas övriga kemikalieanvändning omfattas inte.

10.7.3 Vid beställning av plantor ställs krav på att plantproducenten *systematiskt* arbetar för att minska användningen i plantskolor av kemiska *bekämpningsmedel* som kan ha negativ inverkan på människor och miljö.

10.7.4 Eventuell användning av kemiska *bekämpningsmedel* sker enligt säkerhetsdatablad som uppfyller Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 (REACH) och användarinstruktioner.

10.7.5 Eventuell användning av kemiska *bekämpningsmedel* dokumenteras avseende typ, använd mängd, tidsperiod, plats och anledning till användningen.

RIKTLINJER 10.7.5: Indikatoren gäller inte vid efterbehandling av snytbaggesskydd som har hanterats enligt 10.7.2.

10.7.6 Eventuell användning av kemiska *bekämpningsmedel* följs upp och planer och instruktioner revideras för att säkerställa effektiv användning och att skada på människor och miljö undviks.

10.8 *Certifikatsinnehavaren ska minimera, följa upp och kontrollera samt noggrant reglera användningen av biologiska bekämpningsmedel i enlighet med internationellt accepterade vetenskapliga arbetssätt. Om biologiska bekämpningsmedel används ska sertifikatsinnehavaren förhindra, minska och/eller åtgärda uppkomna skador på miljövärden.*

10.8.1 Användningen av *biologiska bekämpningsmedel* minimeras.

RIKTLINJER 10.8.1: Användning av pergamentsvamp för behandling av rotröta får ske utifrån behov.

10.8.2 Endast vetenskapligt väl utvärderade och effektiva *biologiska bekämpningsmedel* godkända av Kemikalieinspektionen används.

10.8.3 Eventuell användning av *biologiska bekämpningsmedel* sker med lämplig teknik och metod enligt Kemikalieinspektionens villkor.

10.8.4 Eventuell användning av *biologiska bekämpningsmedel* där det föreligger *risk* för skada på människor och miljö dokumenteras avseende typ, använd mängd, tidsperiod, plats och anledning till användningen.

10.8.5 Eventuell användning av *biologiska bekämpningsmedel* följs upp och planer och instruktioner revideras för att säkerställa effektiv användning och att skada på människor och miljö undviks.

10.9 Certifikatsinnehavaren ska bedöma risker och genomföra åtgärder som minskar möjliga negativa effekter av naturkatastrofer. Åtgärder och riskbedömning ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk.

10.9.1 Skogsskötseln utförs, inom ramen för målen med skogsskötseln, så att *risk*en för omfattande skador på skog och andra *ekosystem* minskas då en naturkatastrof inträffar.

10.9.2 Vid skogsbruksåtgärder i samband med hög brandrisk vidtas förebyggande åtgärder mot brand.

10.10 Certifikatsinnehavaren ska utveckla infrastruktur och genomföra transport och skogsskötsel på ett sådant sätt att vatten och mark skyddas, och störningar av eller skador på *sällsynta och hotade arter, livsmiljöer, ekosystem* och *landskapsvärden* förhindras, minskas och/eller åtgärdas.

10.10.1 Markberedning sker *ståndortsanpassat* med *bästa tillgängliga metod och teknik* för minimering av markpåverkan.

10.10.2 Markberedning genomförs så att:

- a) skador på kända forn- och kulturlämningar förhindras,
- b) skador på tidigare lämnad naturhänsyn förhindras,
- c) erosion och negativ påverkan på vattenmiljön förhindras.

RIKTLINJER 10.10.2: *Skogssektorns målbilder* för kulturmiljöer i skogsmark är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

VÄGLEDNING 10.10.2: Se även skogsbrukets branschgemensamma riktlinjer för hänsyn till forn- och kulturlämningar på Skogforsks hemsida.

10.10.3 Traktordirektiv med planerade hänsynsåtgärder finns inför markberedning.

10.10.4 Skador till följd av markberedning åtgärdas såvida detta inte riskerar att förvärra den redan uppkomna skadan.

RIKTLINJER 10.10.4: Vid skador på fornlämningar kontaktas Länsstyrelsen innan genomförande av eventuella återställningsåtgärder.

10.10.5 Vid nybyggnation av skogsbilvägar säkerställs att:

- a) vattendragens sträckning bevaras,
- b) skador på vattenmiljön och tillhörande *kantzoner* förhindras,
- c) vägpassager över vattendrag inte orsakar vandringshinder,
- d) vägdiken inte mynnar ut direkt i vattendrag eller *värdefulla våtmarker*.

10.10.6 Vandringshinder orsakade av vägtrummor åtgärdas i samband med upprustning av vägar som omfattar grävarbeten.

10.10.7 Vid upprustning av skogsbilvägar som omfattar grävarbeten minimeras slamtransport samt säkerställs att vägdiken inte mynnar direkt i vattendrag eller *värdefulla våtmarker*.

10.10.8 Större markägare: Åtgärdsplaner upprättas och genomförs för att ta bort vandringshinder orsakade av vägtrummor i *värdefulla vattendrag*.

VÄGLEDNING 10.10.8: Med värdefulla vattendrag avses här nationellt och regionalt värdefulla vattendrag ur naturvårds- och fiskesynpunkt identifierade av myndigheter. Åtgärdsplanen kopplas till ekologisk landskapsplanering.

10.11 Certifikatsinnehavaren ska sköta den verksamhet som är förknippad med avverkning och utforsling av virke och andra skogsprodukter än trävaror på ett sådant sätt att *miljövärdena* bevaras, att mängden efter avverkning kvarvarande skogsprodukter med ett kommersiellt värde reduceras och att skador på andra produkter och tjänster undviks.

10.11.1 Grot av gran, tall och björk kan tas ut där effekterna på markens produktionsförmåga är liten, förutsatt att minst 20 % av groten lämnas kvar.

RIKTLINJER 10.11.1: Grot behöver inte lämnas:

- a) av *främmande trädslag*,
- b) med hänsyn till friluftsliv och rekreation,
- c) i samband med skötsel i syfte att skapa lövdominerade bestånd eller skogsbete/hagmarksbete,
- d) där kvarlämnad grot motverkar naturvårdsmålet.

VÄGLEDNING 10.11.1: Vid förnygringsavverkning lämnas gärna högar av grot i solexponerade lägen och/eller i anslutning till annan sparad hänsyn.

10.11.2 Grotuttag av andra trädslag än gran, tall, björk och *främmande trädslag* undviks.

RIKTLINJER 10.11.2: Grot av dessa trädslag får tas ut vid *naturvårdande skötsel* eller i lövdominerade produktionsbestånd förutom om beståndet kan förväntas ha höga värden för vedlevande skalbaggar knutna till lövträd. Tillräckligt med grot lämnas för att uppnå naturvårdsmålet för beståndet.

VÄGLEDNING 10.11.2: Höga värden kan förväntas om beståndet ligger i en region eller landskap med välkända populationer av skyddsvärda skalbaggar knutna till lövträdsved.

10.11.3 Hänsyn tas till vedlevande skalbaggar genom anpassad lagring och flisning av grot.

VÄGLEDNING 10.11.3: Om vältor, speciellt ädellösvältor, blivit liggande över sommaren är det viktigt att lyfta bort och lämna kvar det översta lagret ris vid uttag. För ytterligare vägledning se Skogsstyrelsens publikation: Hänsyn vid uttag av grot.

10.11.4 Uttag av stubbar tillämpas endast efter prövning och godkännande av FSC Sverige.

RIKTLINJER 10.11.4: Undantag från behov av prövning gäller då metoden används i mycket liten skala och inte i den regelbundna och kommersiella verksamheten.

10.12 Certifikatsinnehavaren ska se till att avfall hanteras på ett miljövänligt sätt.

10.12.1 Skadliga utsläpp av kemikalier, drivmedel, oljor och icke-organiskt avfall minimeras genom förebyggande åtgärder och val av kemiska produkter.

10.12.2 Avfall återlämnas till leverantör eller lämnas till godkänd miljöstation.

10.12.3 *Farligt gods* transporteras i typgodkända förpackningar, kärl eller behållare.

VÄGLEDNING 10.12.3: För mer information om transport av farligt gods se MSB:s hemsida (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap).

ORDLISTA

Definitionerna som anges gäller vid tillämpning av FSC standarden för skogsbruk i Sverige. De begrepp som definieras i ordlistan är kursiverade i denna standard. Källan för respektive definition anges i parentes efter definitionen. När FSC Sverige anges som källa har definitionen tagits fram specifikt för denna standard. När det står att definitionen är baserad på en källa så har definitionen anpassats för att bättre passa kontexten i denna standard.

Allemansrätten (*The Right of Public Access*): Allemansrätten ger tillgång till naturen för alla. I allemansrätten ingår både rättigheter att vistas i naturen och exempelvis plocka vilda blommor, bär och svamp, samt skyldigheter att ta hänsyn till sin omgivning, såväl till djur- och växtliv som till markägare och närboende. Allemansrätten har stöd i regeringsformen och miljöbalken. (Baserad på Naturvårdsverkets hemsida)

Allmänt tillgänglig (*Publicly available*): Se definitionen av *tillgänglig för allmänheten*.

Anpassat till ståndort (*Adapted to the site*): Se definitionen av *ståndortsanpassning*.

Anställd (*Employee*): Se definitionen av *personal*.

Arbetsolyckor (*Occupational accidents*): Händelser som sker på grund av eller under arbetet och som leder till dödsfall eller personsador. (*International Labour Organization (ILO). Bureau of Library and Information Services. ILO Thesaurus från ILO:s hemsida*)

Arbetsrelaterade sjukdomar (*Occupational diseases*): Sjukdomar som uppstår på grund av exponering för riskfaktorer som är kopplade till arbetet. (*International Labour Organization (ILO). Bureau of Library and Information Services. ILO Thesaurus från ILO:s hemsida*)

Arbetsssador (*Occupational injuries*): Alla personsador, sjukdomar eller dödsfall som orsakas av en arbetsolycka eller som är ett resultat av arbetsmiljön. (Baserad på *International Labour Organization (ILO). Bureau of Library and Information Services. ILO Thesaurus från ILO:s hemsida*)

Avsättningar/avsatta områden (*Set aside areas*): Avgränsade områden som är utformade för att i första hand skydda arter, *livsmiljöer*, *ekosystem*, naturliga funktioner/processer eller andra plats specifika värden i kraft av deras långsiktiga *miljövärden* eller kulturella värden. Syftet med avsättningarna kan också vara uppföljning och utvärdering eller forskning.

Begreppet formellt skyddat område används inte för dessa områden, eftersom detta innebär att området har en *rättslig* eller officiell status som regleras av nationella förordningar. (Baserad på *FSC-STD-01-001 V5-2*)

Behörig myndighet (*Legally competent authority*): Myndighet med mandat enligt lag att utföra en viss funktion. (*FSC-STD-01-001 V5-2*) I svensk kontext innebär detta myndigheter så som Skogsstyrelsen, länsstyrelser, kommuner m.fl. (*FSC Sverige*)

Bekämpningsmedel (*Pesticide*): Ett ämne eller preparat som används för att skydda växter, trä eller andra växtprodukter från skadegörare, för att begränsa dessa skadegörarens negativa effekter. I denna definition ingår insekticider, rodenticider, akaricider, molluskicider, larvicider, fungicider och herbicider. (*FSC-POL-30-001, FSC Pesticides Policy 2005*)

Berörd intressent (*Affected stakeholder*): Person, grupp av personer eller enhet som påverkas eller som sannolikt kommer att påverkas av åtgärder på *skogsbruksenheten*. Här följer några exempel på berörda intressenter:

- arbetstagare,
- avtalsbärande facklig organisation,
- koncessionssamebyar som bedriver *koncessionsrenskötsel*,

- lokala företag,
- lokala organisationer,
- markägare och andra innehavare av besittningsrätt och *nyttjanderätt*,
- närboende,
- samebyar,
- skolor. (FSC Sverige och FSC-STD-01-001 V5-2)

Betydelsefull i princip 9 (Significant in Principle 9): För HCV 1, 2 och 6 finns två huvudsakliga sätt att erkänna betydelse:

- En beteckning, klassificering eller erkänd bevarandestatus som tilldelats av myndigheter eller av internationellt eller nationellt erkända organisationer (såsom IUCN eller Birdlife International), utifrån dess koncentration av *biologisk mångfald*, *naturvärden* och/eller kulturella värden.
- Ett erkännande från *certifikatsinnehavaren* som baseras på tillgänglig information eller på känd eller förmodad förekomst av viktig koncentration av *biologisk mångfald*, även när erkännandet inte officiellt har tilldelats av andra organ. (Baserad på FSC-STD-01-001 V5-2)

Bevarande/skydd (Conservation/Protection): Dessa begrepp är utbytbara med varandra när de hänvisar till skötselåtgärder med syfte att upprätthålla identifierade *miljövärden* eller kulturella värden på lång sikt. Skötselåtgärderna kan omfatta alltifrån ingen åtgärd eller ett minimum av åtgärder till ett antal planerade åtgärder vars syfte är att upprätthålla dessa identifierade värden. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Bevarandenätverk (Conservation Areas Network): Områden som undantas från skogsbruksåtgärder eller som har *bevarande* och utveckling av *naturvärden* och/eller sociala värden som primära mål. Detta nätverk kan inkludera *avsatta områden*, områden med anpassad skötsel, områden som lämnats som naturhänsyn vid avverkning, *impediment*, områden med *höga bevarandevärden* och formellt skyddade områden. (FSC Sverige)

Biologiska bekämpningsmedel (Biological control agents): Organismer som används för att bekämpa eller reglera andra organismers populationer. (Baserad på FSC-STD-01-001 V4-0 och World Conservation Union (IUCN). Definition från IUCN:s hemsida)

Biologisk mångfald (Biological diversity): Variationsrikedomen bland levande organismer i alla förekommande miljöer, däribland landekosystem, hav och andra akvatiska *ekosystem* samt de ekologiska komplex av vilka dessa *ekosystem* är en del; detta inkluderar mångfald inom arter, mellan arter samt *ekosystemens* mångfald. (Konventionen för biologisk mångfald, artikel 2)

Biotop (Habitat): Se definitionen av *livsmiljö*.

Bryn (Forest edge): Övergång mellan skog och öppen mark. (FSC Sverige)

Bästa tillgängliga kunskap (Best available information): Dataunderlag, fakta, dokument, expertåsikter, myndighetsunderlag och resultat från fältundersökningar eller konsultation med *intressenter*, som är mest trovärdiga, exakta, fullständiga, och/eller relevanta och som kan erhållas genom *rimlig* ansträngning och kostnad, i förhållande till brukandets *skala* och *intensitet* samt *försiktighetsförfarandet*. (FSC-STD-60-004 V2-0)

Bästa tillgängliga metod och teknik (Best practice): Ett arbetssätt, metod eller teknik som är allmänt accepterad som det bästa att använda inom en särskild verksamhet eller industri. (Baserad på Cambridge Dictionary)

Certifieringsorganisation (Certification Body): Organisation som genomför revisioner enligt angivna krav, som tar beslut om certifiering och som är föremål för ackreditering. I denna standard avses de

organisationer som är ackrediterade att besluta om FSC-certifiering och genomföra revisioner av FSC-certifierat skogsbruk. (FSC Sverige och FSC-STD-20-001 V4-0)

Certifikatsinnehavaren (*The Organization*): Den person eller enhet som innehar eller ansöker om certifikat och därför ansvarar för att visa att kraven som FSC:s certifiering bygger på är uppfyllda. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Den som utför arbetet (*Workers*): Alla *anställda* personer, däribland offentliganställda och egenföretagare. Här ingår deltids- och säsonganställda i olika befattningar och kategorier, däribland arbetare, administratörer, arbetsledare, chefer, entreprenörsanställda samt egenföretagare och underleverantörer. (ILO konvention C155 Occupational Safety and Health Convention, 1981)

Egendomsrätt (*Property rights*): Rätten att äga och nyttja sin egendom. Begränsningar i äganderätten kan följa av lag eller ingångna avtal. (Allt om Juridiks juridiska ordlista)

Ekologisk landskapsplan (*Ecological Landscape Plan*): Ett koncept och verktyg, baserat på kartor, för att planera skogsbruket på landskapsnivå med det primära syftet att *bevara den biologiska mångfalden*. (FSC Sverige)

Ekosystem (*Ecosystem*): Ett dynamiskt komplex bestående av växtsamhällen, djursamhällen och samhällen av mikroorganismer som interagerar med varandra och den omgivande abiotiska miljön som en funktionell enhet. (Baserad på Konventionen för biologisk mångfald, artikel 2)

Ekosystemtjänster (*Ecosystem services*): De nyttigheter människan erhåller av *ekosystemen*. Här ingår:

- försörjande (eller producerande) tjänster som till exempel fiberråvara eller livsmedel från växter,
- stödjande tjänster som till exempel näringscykler, vattencykler och pollinering,
- reglerande tjänster som till exempel klimatstabilisering och luft- och vattenrening,
- kulturella tjänster som till exempel estetiska värden och rekreationsvärden.

(Baserad på Hassan, Scholes and Ash, 2005. *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. The Millenium Ecosystem Assessment Series. Island Press, Washington DC*)

Externa effekter (*Externalities*): Positiva och negativa effekter på människor som inte är direkt inblandade i verksamheten, på en naturtillgång eller på miljön, men som traditionella system för kostnadsredovisning inte tar hänsyn till. Detta beror på att marknadspriserna på produkterna inte fullt ut speglar dessa effekters negativa eller positiva påverkan. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Farligt gods (*Dangerous goods*): Ämnen och produkter som kan innebära *risker* för hälsa, säkerhet, egendom eller miljö när de transporteras eller används. (Transportsstyrelsens hemsida)

Fastighet (*Property*): En taxeringsenhet med åker, skog, betesmark m.m. (Baserad på Skogsencyklopedin)

Fjällnära skog (*Subalpine forest*): Skog i höglänt terräng nedanför skogsgränsen i fjällkedjan. (Skogsencyklopedin)

FPIC (*Free, Prior, and Informed Consent*): Se definitionen av *På förhand givet, fritt och upplyst samtycke*.

Främmande trädslag (*Exotic tree species*): Trädslag som lever utanför sitt historiska eller nuvarande naturliga utbredningsområde och spridningspotential. (Baserad på definition från hemsidan för konventionen för biologisk mångfald)

Färsk död ved (*Fresh dead wood*): Död ved som varit död kortare tid än ett år. (FSC Sverige)

Försiktighetsförfarande (*Precautionary approach*): Ett förfarande, när den tillgängliga informationen tyder på att brukandet utgör ett hot om allvarig eller oåterkallelig skada på miljön och ett hot mot människans välbefinnande, där det krävs att *certifikatsinnehavaren* vidtar uttalade och effektiva åtgärder för att förhindra skadan mot miljön och undvika *riskerna* mot människans välbefinnande. Detta gäller även om den vetenskapliga informationen är ofullständig och när *miljövärdenas* sårbarhet och känslighet är osäkra. (*Baserad på Principle 15 of Rio Declaration on Environment and Development, 1992, och Wingspread Statement on the Precautionary Principle of the Wingspread Conference, 23–25 January 1998*)

Genmodifierad organism (*Genetically modified organism*): En organism i vilken det genetiska materialet har ändrats på ett sådant sätt som inte sker naturligt genom parning och/eller naturlig rekombination. (*Baserad på FSC-POL-30-602 FSC Interpretation on GMO (Genetically Modified Organisms)*)

Gruppcertifikat (*Group entity*): Organisationen som representerar de skogsfastigheter som utgör en grupp för skogsbrukscertifiering enligt FSC. Gruppen innehar FSC-certifikatet. Gruppcertifikatet ansvarar för att kraven i denna standard uppfylls. Gruppcertifikatsinnehavaren kan vara en individ, ett kooperativ, en skogsägarförening eller en annan motsvarande laglig enhet. (*Baserad på FSC-STD-30-005 V1-1*)

Grön infrastruktur (*Green infrastructure*): Ett ekologiskt funktionellt nätverk av *livsmiljöer* och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att *biologisk mångfald* bevaras och för samhället viktiga *ekosystemtjänster* främjas i hela *landskapet*. (*Naturvårdsverkets hemsida*)

Hotade arter (*Threatened species*): Arter som uppfyller IUCN:s (2001) kriterier för sårbara (VU), starkt hotade (EN) eller akut hotade (CR) arter och som är utsatta för en hög, mycket hög eller extremt hög *risk* för att utrotas i vilt tillstånd. (*Baserad på IUCN, 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK*)

Hotkategori (*Category of threat*): Klassificering av arter i rödlistan utifrån prognoser kring *risk* för utdöende i Sverige. Se definitionen av *rödlistade arter*. (*Baserad på IUCN, 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK*)

Hänsynskrävande biotop (*Consideration-demanding habitat*): Ett område med påtagliga *naturvärden* där särskild hänsyn bör tas vid alla skötselåtgärder för att förhindra eller begränsa skador i och invid biotopen. Med skada menas skogsbruksåtgärder som förstör eller medför en påtagligt negativ förändring av biotopens särdrag, exempelvis dess beståndsstruktur, markförhållanden eller artsammansättning. Vissa typer av hänsynskrävande biotoper vårdas främst genom att lämnas till fri utveckling. I andra fall är åtgärder nödvändiga för att exempelvis förstärka biotopens särdrag, eller bevara eller utveckla *naturvärden* kopplade till naturliga störningar eller äldre kulturmiljöer. (*Skogsstyrelsen, 2016. Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn: skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder. Rapport 12/2016. Skogsstyrelsen, Jönköping*)

Hänsynsyta (*Consideration patch*): Mindre område som lämnats som naturhänsyn vid skogliga åtgärder. (*FSC Sverige*)

Hävdvunna rättigheter (*Customary rights*): Rättigheter som kan härledas från en långvarig kedja av handlingar som återkommande upprepats och som, genom sådan kontinuerlig och obruten upprepning vunnit laga kraft inom ett område. (*FSC-STD-01-001 V5-2*)

Höga bevarandevärden (HCV) (*High Conservation Values, HCVs*): Något av följande värden:

HCV 1 – Artdiversitet. Globalt, regionalt eller nationellt *betydelsefulla* koncentrationer av *biologisk mångfald*, inklusive endemiska, *sällsynta* eller *hotade arter*.

HCV 2 – *Ekosystem* på landskapsnivå. *Intakta skogslandskap* och stora skogsekosystem på landskapsnivå och mosaiker av *ekosystem* som är *betydelsefulla* på global, regional eller nationell nivå och där livskraftiga populationer av de flesta naturligt existerande arter förekommer i naturliga utbredningsmönster och mängd.

HCV 3 – *Ekosystem* och *livsmiljöer*. *Sällsynta* eller *hotade ekosystem*, *livsmiljöer* eller *refugieområden*.

HCV 4 – *Viktiga ekosystemtjänster*. Områden som kan upprätthålla grundläggande naturgivna funktioner vid utsatta situationer, däribland skydd av avrinningsområden och erosionskontroll i områden med känsliga jordar och sluttningar.

HCV 5 – *Lokalsamhällens* behov. Platser och tillgångar som är av avgörande betydelse för att tillgodose *lokalsamhällens* eller *urfolks* grundläggande behov (exempelvis för försörjning, hälsa, näringstillförsel, vattenförsörjning etc.). Fastställs i *samverkan* med dessa *lokalsamhällen* eller *urfolk*.

HCV 6 – Kulturella värden. Platser, tillgångar, *livsmiljöer* och *landskap* som har global eller nationell betydelse för kultur, arkeologi eller historia och/eller har en viktig kulturell, ekologisk, ekonomisk, andlig eller religiös betydelse för *lokalsamhällens* eller *urfolks* traditionella kultur. Fastställs i *samverkan* med dessa *lokalsamhällen* eller *urfolk*. (FSC-STD-01-001 V5-2)

I god anda (*In good faith*): God anda innebär att parterna gör sitt yttersta för att komma överens, genomför förhandlingar som präglas av ärlighet och konstruktivitet, undviker omotiverade förseningar i förhandlingarna, respekterar överenskommelser, och avsätter tid för att diskutera och lösa konflikter och oenighet. (Baserad på FSC-STD-60-004 V2-0)

Immateriella rättigheter (*Intellectual property*): Sedvänjor samt kunskap, innovation och annat intellektuellt skapande. (Baserad på konventionen för biologisk mångfald, artikel 8(j), och World Intellectual Property Organization. What is Intellectual Property? WIPO Publication No. 450€)

Impediment (*Low-productive land*): Mark med låg förmåga att producera virke. Det kan till exempel vara kärr, berghällar eller fjäll. Skogliga impediment har en produktionsförmåga som är lägre än en skogskubikmeter (1 m³sk) per hektar och år. Under impediment ingår både skogliga och övriga impediment. (Baserad på Skogencyklopedin)

Improduktiv skogsmark (*Unproductive forest land*): Skogsmark som inte är produktiv skogsmark. (Skogsvårdslag) Se definitionerna av skogsmark och produktiv skogsmark.

Inhemska trädslag (*Native tree species*): Trädslag som lever inom sitt historiska eller nuvarande naturliga utbredningsområde och spridningspotential (det vill säga inom det område där trädslaget förekommer eller skulle kunna förekomma utan att, direkt eller indirekt, ha introducerats av människor). (Baserad på definition från hemsidan för konventionen för biologisk mångfald)

Intakta skogslandskap (*Intact Forest Landscapes, IFLs*): Områden av skogliga eller icke-skogliga *ekosystem*, inom den nutida globala utbredningen av skog, som påverkats minimalt av ekonomisk verksamhet. Området ska omfatta minst 500 km², det vill säga 50 000 ha, och ha en lägsta bredd på 10 km, mätt som diametern på en cirkel som helt innesluts av området. (*Intact Forests / Global Forest Watch. Definition från hemsidan för Intact Forests. 2006-2014*)

Intensitet (*Intensity*): Ett mått på den styrka eller påverkan som en skogsbruksåtgärd har i sig själv eller i kombination med andra omständigheter som har betydelse för åtgärdens effekter. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Intressent (*Stakeholder*): Se definitionerna av *berörd intressent* och *övrig intressent*.

Jämställdhet (*Gender equality*): Innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. (*Nationalencyklopedin*)

Kantzonen (*Buffer zone*): Område med träd och annan vegetation som lämnas utmed ett vattendrag, en våtmark, en sjö eller annat miljö- eller socialt värde. (FSC Sverige)

Klagomål (*Complaint*): I denna standard är klagomål ett uttryck för missnöje av en person eller organisation, som presenteras som ett klagomål till *certifikatsinnehavaren* om dess skogsbruk och dess uppfyllelse av denna standard, och där ett svar förväntas. (*Baserad på FSC-PRO-01-005 V3-0 Processing Appeals*)

Kollektivavtal (*Collective agreement*): Ett skriftligt avtal mellan arbetsgivare/arbetsgivarorganisation och *anställdas* fackliga organisationer, som reglerar löner och villkor på arbetsplatsen. (*Baserad på Arbetsmiljöupplysningens hemsida*)

Koncessionsrenskötsel (*Concession reindeer herding*): Koncessionsrenskötsel är en tillståndspliktig renskötsel som bedrivs av nio koncessionssamebyar i nordöstra Sverige. Koncessionsinnehavaren som sköter renarna måste vara av samiskt ursprung. Renarna ägs av lokalt boende med eller utan samiskt ursprung. (*FSC Sverige*)

Konfidentiell information (*Confidential information*): Information av privat karaktär som kan riskera *certifikatsinnehavarens* affärsintressen eller relationer med *intressenter*, kunder eller konkurrenter om den görs tillgänglig för allmänheten. (*FSC-STD-60-004 V2-0*)

Konnektivitet (*Connectivity*): Ett landskapsekologiskt mått på hur sammanhängande landskapselement är och därmed hur de skapar ekologisk kontinuitet och funktionalitet; en korridor, ett nätverk eller en matrix. Funktionell konnektivitet kan exempelvis vara möjlighet för djur och växter att förflytta och sprida sig mellan olika typer av landskapselement. Konnektivitet i fråga om vatten handlar om tillgänglighet för och transport av material och organismer via grund- och ytvatten och mellan olika slags vattendrag och vattensystem. (*Baserad på Forman, 1995. Land Mosaics. The Ecology of Landscapes and Regions. Cambridge University Press*)

Kontinuitetsskogsbruk (*Continuous cover forestry*): Ett brukande med mål att hålla marken kontinuerligt bevuxen med träd och där brukandet underhåller eller utvecklar skogens skiktning. Kontinuitetsskogsbruk är en form av hyggesfritt skogsbruk. Med hyggesfritt skogsbruk menas ett brukande utan att skogen kalavverkas, det vill säga att marken är kontinuerligt bevuxen med träd och att beståndet har en viss lägsta slutenhet. Till exempel kan frö- och timmerträdställningar, *luckhuggnig* och skärträdd ingå i ett hyggesfritt skogsbruk, men dessa räknas inte som kontinuitetsskogsbruk. (*FSC Sverige*)

Kriterium (pl. Kriterier) (*Criterion (pl. Criteria)*): En grund för att bedöma huruvida en *princip* har uppfyllts eller inte. (*FSC-STD-01-001 V5-2*)

Körskador (*Soil damage*): För definition av körskador se *skogssektorns målbilder* för körning i skogsmark.

Laglig (*Legal*): Handling eller åtgärd som är utförd i enlighet med gällande lag. Även handlingar eller åtgärder som kan komma att avgöras av juridisk myndighet i enlighet med gällande lag. (*Baserad på Svenska Akademiens ordbok*)

Landskap (*Landscape*): En geografisk mosaik, bestående av olika sammanlänkade *ekosystem* och *biotoper*, som formats av geologiska, topografiska, jord-, klimat-, biotiska och mänskliga faktorer inom ett visst område. (*Baserad på World Conservation Union (IUCN). Definition från IUCN:s hemsida*)

Landskapsvärden (*Landscape values*): *Miljövärden* på landskapsnivå. Landskapsvärdet kan variera utifrån exempelvis skogens ålders- eller trädslagsfördelning, fragmentering eller förekomst av arter och *biotoper* på landskapsnivå. (*FSC Sverige*) Se även definitioner av *grön infrastruktur* och *konnektivitet*.

Ledningssystem (*Management system*): Ett *system* för att planera, styra, följa upp och utvärdera en verksamhet, ofta med strävan om ständig förbättring. Ledningssystemet används för att *systematiskt* och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens uppfyllande av denna standard. (*FSC Sverige*)

Livsmiljö (*Habitat*): Den plats eller typ av område där en organism eller population förekommer naturligt. (*Baserad på Konventionen för biologisk mångfald, artikel 2*)

Lokalsamhällen (*Local communities*): Samhällen i olika storlekar som befinner sig inom eller i närheten av *skogsbruksenheten*, eller som är tillräckligt nära för att ha en betydande effekt på *skogsbruksenhetens* ekonomi eller *miljövärden*, eller samhällen vars ekonomier, rättigheter eller miljöer på ett betydande sätt påverkas av skogsbruksåtgärderna eller *skogsbruksenhetens* egenskaper. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Luckhuggning (*Group felling*): Ett skogsbrukssätt som innebär att luckor huggs upp i syfte att föryngra skog. (*Skogsstyrelsen*)

Lågproduktiva torvmarker (*Low-productive peatlands*): Torvmark är mark där det organiska lagret (torvlagret) överstiger 30 cm djup. I begreppet lågproduktiva torvmarker ingår följande vegetationstyper: lavtyp, lavrik typ, fattigristyp, kråkbär-ljungtyp och starr-fräkentyp. (*Hägglund och Lundmark, 1987. Bonitering, Del 1. Definitioner och anvisningar. Skogsstyrelsen, Jönköping*)

Markinnehav (*Landholding*): Det sammanlagda innehavet av *fastigheter* under samma ägare. (FSC Sverige)

Miljövärden (*Environmental values*): Följande aspekter av den biofysiska och mänskliga miljön:

- naturvärden,
- ekosystemfunktion (däribland bindning och lagring av koldioxid),
- biologisk mångfald,
- vattentillgång,
- jord,
- atmosfär,
- landskapsvärden.

Det faktiska värdet av dessa aspekter är beroende av människors och samhällets uppfattningar och värderingar. (FSC Sverige och FSC-STD-01-001 V5-2)

Mossodling (*Peatlands previously cultivated for agriculture*): En dikad torvmark som har använts för odling av grödor. (FSC Sverige)

Naturlig föryngring (*Natural regeneration*): Föryngring uppkommen genom självsådd eller skottskjutning. (*Skogsencyklopedin*)

Naturlig skog (*Natural forest*): Ett skogsområde med många av de egenskaper och aspekter som kännetecknar naturliga *ekosystem*, avseende komplexitet, struktur och *biologisk mångfald*, markförhållanden samt flora och fauna. Alla eller nästan alla träd är inhemska och skogen klassificeras inte som *plantageskog*. Följande kategorier ingår i begreppet naturlig skog:

- Skog som påverkas av avverkning eller annan störning där träd föryngras eller har föryngrats genom en kombination av *naturlig föryngring*, plantering och sådd, med arter som är typiska för naturliga skogar på platsen och där många av de egenskaper som kännetecknar en naturlig skog ovan och under jord fortfarande finns.
- Naturlig skog som bibehålls med traditionella skogsbruksmetoder, däribland olika former av *naturlig föryngring*.
- Väl utvecklad sekundär eller självföryngrad skog av inhemska arter som har etablerats i områden utan skog.
- Definitionen av naturlig skog kan omfatta olika trädbärande *ekosystem*, exempelvis glesa betesskogar, trädbevuxna myrar med mera.

Naturlig skog i Sverige utgör allt från naturskogar till skötta kulturpåverkade skogar. Boreala eller nordligt tempererade skogar som naturligt består av endast en eller ett fåtal trädslag kan betraktas som naturliga skogar om en kombination av *naturlig föryngring*, plantering och sådd används för att föryngra skog av samma *inhemska trädslag*, och de flesta av de egenskaper som kännetecknar inhemska *ekosystem* finns närvarande på platsen. I denna standard gäller att de skogar som inte definieras som *plantageskogar* räknas som naturlig skog. (FSC Sverige och FSC-STD-01-001 V5-2)

Naturvårdande skötsel (*Conservation management measures*): Åtgärd som syftar till att bevara och/eller utveckla *naturvärden* knutna till enskilda objekt eller områden som i första hand har naturvårdsmål. (FSC Sverige)

Naturvårdsgränsen (*Nature conservation boundary*): Gräns för skogsbruk i *fjällnära skogar* definierad av Naturskyddsföreningen. (von Sydow, 1988. *Gräns för storskaligt skogsbruk i fjällnära skogar: förslag till naturvårdsgräns*. Svenska Naturskyddsföreningen) Karta på naturvårdsgränsen finns på FSC Sveriges hemsida.

Naturvärden (*Conservation values*): Ett samlingsbegrepp för sådant som har betydelse för den *biologiska mångfalden*. Dit räknas *livsmiljöer* som är viktiga för specifika arter eller artgruppers överlevnad och fortplantning, ovanliga eller hotade naturtyper, samt strukturer och element i *landskapet*. Även förekomst av vissa arter (till exempel *rödlistade arter* eller signalarter) kan betecknas som ett naturvärde. (FSC Sverige)

Naturvärdesbedömning (*Conservation value assessment*): Identifiering och beskrivning av vilka *naturvärden* som finns i ett område. Den används som bedömningsunderlag för naturhänsyn och för prioritering av områden för avsättning. (FSC Sverige)

Nyckelbiotop (*Woodland Key Habitat*): Ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna. Där finns eller kan förväntas finnas *rödlistade arter*. Undantagna är arter med utpräglat landskapsekologiska krav, till exempel många fåglar och större däggdjur. (Skogsstyrelsen, 2014. *Handbok för inventering av nyckelbiotoper*. Skogsstyrelsen, Jönköping)

Nyttjanderätt (*Use rights*): De rättigheter att använda tillgångar i *skogsbruksenheten* som kan vara fastställda genom lokal sedvänja, ömsesidiga avtal eller föreskrivna av andra samfälligheter med tillträdesrätt. Dessa rättigheter innebär att nyttjandet av vissa tillgångar kan begränsas till angivna uttagsnivåer eller tillämpning av särskilda avverkningsmetoder. (FSC-STD-01-001 V5-2)

För svenska förhållanden innebär nyttjanderätt:

- servitut,
- *sedvanerätt*/urminnes hävd,
- ingångna avtal. (FSC Sverige)

Omöjliggörande av renskötsel (*Disabling of reindeer herding*): Innebär att betestillgången väsentligt och långvarigt påverkas negativt sett till hela *samebyns* område (*landskapet*) med hänsyn taget till förflyttningen över året samt områdenas funktionella samband. (FSC Sverige)

Oprövade metoder och material (*Untested methods and materials*): Metoder och material som inte har prövats utifrån erfarenhet eller forskning avseende *risker* och riskhantering. (FSC Sverige)

Organiska gödselmedel (*Organic fertilizers*): Gödselmedel av animaliskt eller vegetabiliskt ursprung, exempelvis stall- och kompostgödsel och avloppsslam. (Baserad på *Nationalencyklopedin*)

Personal (*Staff*): Den som utför arbetet som anställd. (FSC Sverige)

Personalutrymme (*Staff facilities*): Klädutrymmen, torkutrymmen, tvätt- och duschrum, toaletter, matrum/matplatser, paus- och vilrum, väntrum och övernattningsrum för *personal* att äta, vila sig och sköta sin personliga hygien. (*Arbetsmiljöupplysningens hemsida*)

Plantageskog (*Plantation*): Ett skogsområde som skapats genom plantering eller sådd med antingen främmande eller inhemska arter, ofta med en eller ett fåtal arter, jämnt avstånd och enhetlig ålder, och där de flesta av de huvudsakliga egenskaper och delar som kännetecknar *naturlig skog* saknas. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Plantageskog i Sverige utgörs av:

- bestånd där *främmande trädslag* har introducerats med aktiva åtgärder.
- bestånd på nedlagd jordbruksmark där etablering och skötsel inte leder till långsiktigt mer naturlig trädslagsblandning, skiktning, strukturer och markförhållande. Dessa bestånd präglas av träd planterade i rader, skötseln är oftast mera intensiv, har ofta ensartad växtlighet och oftast är hydrologin förändrad genom dikning.
- grandominerade bestånd i nemoral zon på marker som saknar naturlig kontinuitet av gran och där gran gynnats på bekostnad av andra naturliga trädslag. (FSC Sverige)

Princip (*Principle*): En övergripande regel eller ett villkor som i FSC:s fall avser skogsbruk. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Prioriterade fågelarter (*Priority bird species*): Se bilaga 4 till Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen.

Process för samplanering (*Participatory planning process*): Se definitionen av *samplaneringsprocess*.

Produktiv skogsmark (*Productive forest land*): *Skogsmark* som enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en kubikmeter virke per hektar och år. (*Skogsvårdslag*)

På förhand givet, fritt och upplyst samtycke (*Free, Prior, and Informed Consent, FPIC*): Ett *rättsligt* villkor genom vilket en person eller en grupp kan sägas ha gett sitt samtycke till en åtgärd innan den påbörjas. Detta bygger på att personen eller gruppen är medveten om och förstår fakta, följder och framtida konsekvenser av åtgärden och har tillgång till alla relevanta uppgifter vid den tidpunkt då samtycket ges. I på förhand givet, fritt och upplyst samtycke ingår rätten att bevilja, ändra, vägra eller dra tillbaka godkännandet. (*Baserad på Preliminary working paper on the principle of Free, Prior and Informed Consent of Indigenous Peoples (...) of the 22nd Session of the United Nations Commission on Human Rights*)

Pågående rättslig tvist (*Ongoing legal dispute*): När en tvist tagits upp för prövning i domstol. (FSC Sverige)

Ratificerad (*Ratified*): Den process genom vilken en internationell lag, överenskommelse eller ett avtal (däribland multilaterala miljöavtal) godkänns av en nationell lagstiftande församling eller motsvarande *rättslig* mekanism så att den internationella lagen, överenskommelsen eller avtalet automatiskt blir en del av nationell lagstiftning eller leder till att nationell lagstiftning med samma rättsliga innebörd utformas. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Refugieområde (*Refugia*): Ett isolerat område där omfattande ändringar i samband med exempelvis klimatförändringar eller störningar orsakade av människor inte har förekommit och där växter och djur som är typiska för ett område kan överleva. (*Glen Canyon Dam, Adaptive Management Program Glossary från hemsidan för Glen Canyon Dam*)

Rimlig (*Reasonable*): Bedöms vara rättvis eller lämplig utifrån omständigheterna eller syftet, baserat på allmän erfarenhet. (*Shorter Oxford English Dictionary*)

Risk (Risk): Sannolikheten för att en oacceptabel negativ effekt uppstår på grund av verksamhet inom skogsbruksenheten, i kombination med hur allvarliga effektens konsekvenser är. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Rättslig (Legal): Se definitionen av *laglig*.

Rödlistade arter (Red-listed species): Rödlistan är en prognos över risken för enskilda arter att dö ut i Sverige. Med rödlistade arter menas arter inom *hotkategorierna* nära hotad (NT), sårbar (VU), starkt hotad (EN) och akut hotad (CR). Rödlistning är ett system som utvecklats av den internationella naturvårdsunionen (IUCN) för att utvärdera tillståndet för arter i naturen. (Baserad på IUCN, 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK)

Sameby (Sami village): En sameby är både en ekonomisk förening och ett område. Det är en beteckning för ett renskötselområde och den samfällighet som samerna inom området utgör. (Nationalencyklopedin)

Samplaneringsprocess (Participatory planning process): Ett arbetssätt för att komma fram till gemensamma lösningar mellan större markägare och representanter för renskötseln för bedrivande av skogsbruk i renskötselområdet. (FSC Sverige)

Samråd (Consultation): Ett formaliserat möte mellan *certifikatsinnehavare* och *berörda intressenter* som ingår under begreppet *samverkan*. (FSC Sverige)

Samverkan (Engagement): Den process som *certifikatsinnehavaren* använder för att informera om åtgärder och ta in synpunkter från *berörda intressenter* och/eller *övriga intressenter*, och se till att deras önskemål, förväntningar, behov, och rättigheter beaktas i skogsbruket. Samverkansprocessen är anpassad till de parter som deltar i processen. (FSC Sverige)

Sedvanerätt (Customary law): Rättsligt bindande regler, som ej är fastställda i lag, baserade på tidigare domstolsavgöranden samt bruk och sedvänjor. (Säkerhetspolitik.se)

Servitut (Easement): En rätt för en *fastighet* att använda en del av en annan *fastighet*, så som en väg eller brunn. Ett servitut är knutet till en viss *fastighet*, inte till en viss person. Servitutet gäller alltså oavsett vem som äger *fastigheten*. (Baserad på Lantmäteriet)

Skala (Scale): Ett mått på i vilken omfattning en åtgärd eller händelse påverkar ett *miljövärde*, ett socialt värde eller en *skogsbruksenhet*, i tid eller rum. En åtgärd med liten eller låg skala påverkar endast en liten del av skogen varje år. En åtgärd med en liten eller låg tidsskala uppstår endast med långa mellanrum. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Skala, intensitet och risk (Scale, intensity and risk): Se definitioner av respektive begrepp: *skala*, *intensitet* och *risk*. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Skogsbruksenhet (Management Unit): Ett eller flera områden med tydligt definierade gränser som sköts enligt uttalade långsiktiga mål i en *skötselplan* och som ingår i ett FSC-certifikat.

Skogsbruksenheten är det område som *certifieringsorganisationen* använder för att beräkna stickprov av områden att besöka vid revision, och avser det enskilda *markinnehavet* eller det område för vilket avverkningsberäkningar görs. (FSC Sverige)

Skogsmark (Forest land): Mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än 10 % eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. (Skogsvårdslag)

Skogssektorns målbilder (Forest sector goals): Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn och hänsyn till rekreation och friluftsliv samt till kulturmiljöer bör tas vid skogsbruksåtgärder. Målbilderna är gemensamt framtagna i bred samverkan och utformade för användning i praktiskt skogsbruk. (Skogsstyrelsen)

Skreven lag (*Statutory law/Statute law*): De lagar som utgör nationell lagstiftning. (*Oxford Dictionary of Law*)

Skydd (*Protection*): Se definitionen av *bevarande*.

Skyddszon (*Protected buffer zone*): Ett område som behövs för att förhindra eller begränsa skadlig inverkan på angränsande miljöer vid skötsel av skog. (*Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen*) Här ingår områden i anslutning till områden avsatta för naturvårdsändamål eller annat område med högt *naturvärde*, som skydd mot negativa förändringar av biotopens *naturvärden* på grund av förändrad hydrologi och lokalklimat. (*FSC Sverige*)

Skötselplan (*Management plan*): Dokumenterade kartor, beståndsbeskrivningar och sköselförslag som beskriver, motiverar och reglerar den skogliga verksamheten i enlighet med denna standard. För större markägare motsvarar detta GIS-system, beståndsregister, avverkningsberäkningar, etc. För mindre markägare motsvarar en grön skogsbruksplan kraven. (*FSC Sverige*)

Ståndortsanpassning (*Site adaptation*): Mark- och beståndsvårdande åtgärder som med beaktande av den enskilda växtplatsen skapar en god tillväxtmiljö på ståndorten samtidigt som *risken* för negativa effekter på miljön minimeras. (*Skogencyklopedin*)

Systematisk (*Systematic*): Enligt ett på förhand fastlagt system eller metodik. Rutiner och instruktioner som tillsammans utformar ett systematiskt besluts- och arbetsflöde ingår ofta. (*FSC Sverige*)

Systematiskt arbetsmiljöarbete (*Systematic work environment management*): Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) som gäller för alla arbetsgivare. Systematiskt arbetsmiljöarbete innebär att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten för att förebygga olyckor och ohälsa. (*Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete*)

Sällsynta arter (*Rare species*): Arter med liten populationsstorlek. De lever ofta i geografiskt begränsade områden eller *livsmiljöer*, eller glest spridda över ett större område. En art kan vara sällsynt utan att vara hotad. Sällsynta arter har dock en högre *risk* att dö ut eftersom mindre populationer har svårare att återhämta sig efter slumpmässiga händelser. (*FSC Sverige*)

Tillgänglig för allmänheten (*Publicly available*): Tillgängligt eller lätt att hitta för människor i allmänhet. (*Collins English Dictionary, 2003 Edition*)

Tillämplig lag (*Applicable law*): Lagar som är tillämpliga för *certifikatsinnehavaren* som juridisk person eller företag, inom eller för *skogsbruksenheten*, och lagar som påverkar genomförandet av denna standard. Här ingår kombinationer av *skreven lag* och rättspraxis (domstolstolkningar), förordningar och föreskrifter, administrativa rutiner och nationella grundlagar. Nationella grundlagar har alltid företräde framför andra rättsakter. (*Baserad på FSC-STD-01-001 V5-2*)

Twistelösningskommitté (*Dispute resolution committee*): En kommitté som prövar om alla steg i *samplaneringsprocessen* genomförts. Begäran om prövning av tvistelösningskommittén kan göras av företrädare för den samiska renskötseln eller av *certifikatsinnehavaren*. FSC Sverige sammankallar tvistelösningskommittén. (*FSC Sverige*)

Uppdragstagare (*Contract worker*): Omfattar *den som utför arbetet* där ett anställningsförhållande saknas, exempelvis vid anlitande av konsulter eller entreprenörer. För att *den som utför arbetet* ska kunna betraktas som uppdragstagare krävs att uppdragstagaren:

- bedriver näringsverksamhet,
- innehar F-skatt/FA-skatt,
- är momsregistrerad,
- har registrerad firma,
- själv utför uppdraget. (*FSC Sverige*)

Upplevelsevärden (*Recreational values*): Kan beskrivas som människans mångfacetterade upplevelse av det omgivande *landskapet*. Vissa upplevelsevärden, exempelvis ekonomiska värden, rekreationsvärden, försörjningsvärden eller estetiska värden, är nära kopplade till *landskapets* fysiska egenskaper. Andra upplevelsevärden, till exempel inre eller andliga värden, har mer symbolisk karaktär och styrs mer av individuella uppfattningar eller sociala föreställningar än av *landskapets* fysiska egenskaper. (Baserad på hemsidan för *The Landscape Value Institute*)

Upprätthålla (*Uphold*): Att erkänna, respektera och stödja. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Urfolk (*Indigenous Peoples*): Människor och grupper av människor som kännetecknas enligt följande:

- att individen uppfattar sig som en del av ett urfolk och accepteras som medlem av gruppen,
- historisk kontinuitet med stark koppling till mark och omgivande naturtillgångar,
- särskilda sociala, ekonomiska eller politiska system,
- särskilt språk, särskild kultur och särskilda trosuppfattningar,
- att de utgör icke-dominerande samhällsgrupper,
- att de strävar efter att bevara och vidareförmedla den miljö och de kulturella system som folket eller samhället har ärvt av sina förfäder.

(Information hämtad och bearbetad från *United Nations Permanent Forum on Indigenous, Faktablad 'Who are indigenous peoples' October 2007; United Nations Development Group, 'Guidelines on Indigenous Peoples' Issues' United Nations 2009, United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, 13 September 2007*)

Viktig i princip 9 (*Critical in Principle 9*): Begreppen viktig och avgörande som används i *princip 9* avseende *höga bevarandevärden* handlar om oersättlighet och om situationer där förlust av eller omfattande skada på detta *höga bevarandevärde* skulle medföra allvarlig skada på miljö eller lidande för *berörda intressenter*. En *ekosystemtjänst* bedöms vara viktig (HCV 4) om en störning av denna tjänst sannolikt kan orsaka eller hotar att orsaka allvarliga negativa effekter på *lokalsamhällets* välbefinnande, hälsa eller överlevnad, på miljön, på *höga bevarandevärden* eller på viktig infrastruktur som vägar, dammar och byggnader. (FSC-STD-01-001 V5-2)

Värdefulla vattendrag (*Valuable watercourses*): En sammanställning av Sveriges mest värdefulla sötvattensmiljöer. Dessa är utpekade av myndigheter, utifrån befintlig kunskap, baserat på kriterier i den nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. (Baserad på *Havs- och Vattenmyndigheten*)

Värdefulla våtmarker (*Wetlands with significant conservation value*): Våtmarker med klassindelningen klass 1 och 2 i våtmarksinventeringen. Se Naturvårdsverket, 2009. Våtmarksinventeringen – resultat från 25 års inventeringar. Nationell slutrapport för våtmarksinventeringen (VMI) i Sverige. Naturvårdsverket, Stockholm.

Värdetrakt (*High-value Landscape*): Landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i vardagslandskapet. (*Naturvårdsverkets hemsida*)

Ädellövträd (*Noble broad-leaf trees*): Samlingsbeteckning för trädslagen alm, ask, avenbok, bok, ek, fågelbär, lind och lönn. (*Skogsencyklopedin*)

Återställa/Återskapa (*Restore*): Dessa ord används med olika betydelser beroende på sammanhang. I vissa fall innebär återställa att reparera skador på *miljövärden* som orsakats av skogsbruksåtgärderna eller andra faktorer. I andra fall innebär återställa att skapa mer naturliga villkor på platser som kraftigt utarmats eller omvandlats till annan markanvändning. (Baserad på FSC-STD-01-001 V5-2)

Övrig intressent (*Interested stakeholder*): Person, grupp av personer eller organisation som har visat intresse för, eller där det är känt att det finns ett intresse för brukandet och dess effekter på skogen, men som inte direkt påverkas av åtgärder på *skogsbruksenheten* (se definition av *berörd intressent*). Här följer några exempel på övriga intressenter:

- naturvårdsorganisationer, till exempel ideella organisationer som ägnar sig åt miljöfrågor,
- arbetsrättsorganisationer, till exempel fackföreningar,
- människorättsorganisationer, till exempel sociala ideella organisationer,
- FSC Sverige,
- experter/forskare i särskilda frågor, till exempel *höga bevarandevärden*,
- friluftorganisationer. (Baserad på FSC-STD-01-001 V5-2)

BILAGA 1: LISTA PÅ TILLÄMPLIGA LAGAR, FÖRORDNINGAR OCH NATIONELLT RATIFICERADE INTERNATIONELLA KONVENTIONER OCH AVTAL

Här följer en lista på för standarden tillämpliga lagar, förordningar, föreskrifter och nationellt ratificerade internationella konventioner och avtal. Denna lista är uppdaterad i december 2018. Eftersom föreskrifter ändras löpande hänvisas till berörda myndigheters hemsidor för uppdateringar av föreskrifter; i denna lista hänvisas till ursprungliga föreskrifter. Det åligger certifikatsinnehavaren att ha kännedom om de lagar som gäller och eventuella uppdateringar.

1. Lagliga rättigheter till avverkning	
1.1 Besittnings- och förvaltningsrättigheter av mark	Inkomstskattelag (1999:1229) Jordabalk (1970:994) Jordförvärvslag (1979:230) Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform Lag (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning Rennäringslag (1971:437) Skogsvårdslag (1979:429)
1.2 Tillstånd för koncession	N/A
1.3 Förvaltnings- och skogsbruksplan	N/A
1.4 Avverkningstillstånd	Miljöbalk (1998:808) Plan- och bygglag (2010:900) Skogsvårdslag (1979:429) Skogsvårdsförordning (1993:1096) Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2013:3) om anmälningsskyldighet för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken avseende skogsbruksåtgärder
2. Skatter och avgifter	
2.1 Betalning av royalties och avverkningsavgifter	N/A

2.2 Mervärdesskatt och andra omsättningsskatter	Mervärdesskattelag (1994:200)
2.3 Inkomst- och vinstskatter	Inkomstskattelag (1999:1229)
3. Avverkningsåtgärder	
3.1 Föreskrifter om avverkning	Skogsvårdslag (1979:429) Skogsvårdsförordning (1993:1096) Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen
3.2 Skyddade områden och arter	Artskyddsförordning (2007:845) Miljöbalk (1998:808) Skogsvårdslag (1979:429) Skogsvårdsförordning (1993:1096) Naturvårdsverkets förteckning (NFS 2014:29) över naturområden som avses i 7 kap. 27 § miljöbalken Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen
3.3 Miljökrav	Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG Förordning (2014:425) om bekämpningsmedel Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor Förordning (2010:1075) om brandfarliga och explosiva varor Miljöbalk (1998:808) Skogsvårdslag (1979:429) Skogsvårdsförordning (1993:1096) Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:3) om bekämpningsmedel Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2014:5) om cisterner och rörledningar för brandfarliga vätskor Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter (MSBFS 2013:3) om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2017:5) om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor

	<p>Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel</p> <p>Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2016:2) om användning av växtskyddsmedel på skogsmark</p> <p>Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen</p> <p>Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2014:35) om behörighet att använda växtskyddsmedel</p>
3.4 Hälsa och säkerhet	<p>Arbetsmiljölagen (1977:1160)</p> <p>Arbetsmiljöförordning (1977:1166)</p> <p>Arbetsstidslag (1982:673)</p> <p>Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/425 av den 9 mars 2016 om personlig skyddsutrustning och om upphävande av rådets direktiv 89/686/EEG</p> <p>Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG</p> <p>Lag (2018:125) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om personlig skyddsutrustning</p> <p>Förordning (2018:127) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om personlig skyddsutrustning</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2018:1) om hygieniska gränsvärden</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2015:4) om organisatorisk och social arbetsmiljö</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2012:3) om minderårigas arbetsmiljö</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2012:2) om belastningsergonomi</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2012:1) om användning av motorkedjesågar och röjsågar</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2011:19) om kemiska arbetsmiljörisiker</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2009:2) om arbetsplatsens utformning</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2008:13) om skyltar och signaler</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2008:3) om maskiner (som släppts ut på marknaden efter 29 dec 2009)</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2007:5) om gravida och ammande arbetstagare</p>

	<p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2006:4) om användning av arbetsutrustning</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2005:16) om buller</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2005:15) om vibrationer</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2005:6) om medicinska kontroller i arbetslivet</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2004:6) om användning av traktorer</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:3) om användning av personlig skyddsutrustning</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1999:7) om första hjälpen och krisstöd</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1998:6) om bekämpningsmedel</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1998:5) om arbete vid bildskärm</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1996:7) om utförande av personlig skyddsutrustning (gäller skyddsutrustning som kommit ut på marknaden före 21 april 2018)</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1994:1) om arbetsanpassning och rehabilitering</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1982:17) om anteckningar om jourtid, övertid och mertid</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 1982:3) om ensamarbete</p> <p>Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2014:35) om behörighet att använda växtskyddsmedel</p>
<p>3.5 Laglig anställning</p>	<p>Arbetsmiljölagen (1977:1160)</p> <p>Arbetsstidslagen (1982:673)</p> <p>Brottsbalken (1962:700)</p> <p>Diskrimineringslagen (2008:567)</p> <p>Föräldraledighetslagen (1995:584)</p> <p>Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform</p> <p>Lagen (1982:80) om anställningsskydd</p> <p>Lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt</p> <p>Lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning</p> <p>Lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen</p> <p>Lagen (2002:293) om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning</p> <p>Lagen (1994:260) om offentlig anställning</p>

	<p>Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet</p> <p>Lag (1998:209) om rätt till ledighet av trängande familjeskäl</p> <p>Lag (1997:1293) om rätt till ledighet för att bedriva näringsverksamhet</p> <p>Lag (2008:565) om rätt till ledighet för att på grund av sjukdom pröva annat arbete</p> <p>Lag (1974:371) om rättegången i arbetstvister</p> <p>Lag (1991:1047) om sjuklön</p> <p>Lag (2012:854) om uthyrning av arbetstagare</p> <p>Lag (1999:678) om utstationering av arbetstagare</p> <p>Lag (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder</p> <p>Semesterlag (1977:480)</p> <p>Socialavgiftslag (2000:980)</p> <p>Utlänningslag (2005:716)</p> <p>Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2012:1) om användning av motorkedjesågar och röjsågar</p>
4. Tredje parts rättigheter	
4.1 <i>Hävdvunna rättigheter</i>	<p>Rennäringslag (1971:437)</p> <p>Skogsvårdslag (1979:429)</p> <p>Skogsvårdsförordning (1993:1096)</p> <p>Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen</p>
4.2 <i>På förhand givet, fritt och upplyst samtycke</i>	<p>Skogsvårdslag (1979:429)</p> <p>Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen</p>
4.3 <i>Urfolks rättigheter</i>	<p>Rennäringslag (1971:437)</p>
5. Handel och transport	
OBS: Denna del täcker krav för skogsbruksåtgärder såväl som handläggning och handel.	
5.1 Klassificering av arter, kvantiteter, kvaliteter	<p>Lag (2014:1005) om virkesmätning</p> <p>Förordning (2014:1006) om virkesmätning</p> <p>Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 2014:11) om virkesmätning</p>
5.2 Handel och transport	N/A

5.3 Offshorehandel och internprissättning	<p>Inkomstskattelag (1999:1229)</p> <p>Lag (2009:1289) om prissättningsbesked vid internationella transaktioner</p> <p>Förordning (2009:1295) om prissättningsbesked vid internationella transaktioner</p> <p>Skatteförfarandelag (2011:1244)</p>
5.4 Tullförordningar	<p>Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 498/2012 av den 12 juni 2012 om tilldelning av tullkvoter för export av trä från Ryska federationen till Europeiska unionen</p> <p>Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare</p>
5.5 CITES	<p>Artskyddsförordning (2007:845)</p> <p>Rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem</p>
6. Due diligence / due care	
6.1 Due diligence/due care-förfaranden	<p>Bokföringslag (1999:1078)</p> <p>Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 995/2010 av den 20 oktober 2010 om fastställande av skyldigheter för verksamhetsutövare som släpper ut timmer och trävaror på marknaden</p> <p>Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 607/2012 av den 6 juli 2012 om detaljerade regler för systemet för tillbörlig aktsamhet samt hur ofta och på vilket sätt de övervakningsorganisationer ska kontrolleras som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 995/2010 om fastställande av skyldigheter för verksamhetsutövare som släpper ut timmer och trävaror på marknaden</p> <p>Lag (2014:1009) om handel med timmer och trävaror</p>
7. Ekosystemtjänster	
	<p>FSC-certifiering av <i>ekosystemtjänster</i> tillämpas inte i FSC-standarden för skogsbruk i Sverige.</p>